

Jamhuuriyadda Federaalka Soomaaliya

Wasaaradda Waxbarashada,
Hiddaha Iyo Tacliinta Sare.

Cabbiraadda & Qiimeynta Waxbarashada

Tababarka Macallimiinta
Waxbarashada Aasaasiga ah
Sannadka 2aad

Daabacaadda

2

2025

TUSMO

Faallada/Tilmaamaha Maaddada (Course Description)	VIII
Mirodhalka	IX
Cutubyada Maaddada	IX
Hababka Waxdhigineed ee Maaaddada	X
Qiimeyn	X

Cutubka 1aad: Qiimeynta iyo Cabbiraadda Waxbarashada: Horudhac..1

1.1 Horudhac	1
1.2 Ujeeddooyinka Cutubka	1
1.3 Tusmada Cutubka	2
1.4 Dowlka Cabbiraadda	2
1.5 Cabbiraad (measurement), Qiimeyn (evaluation) iyo Qiimeyn guud (assessment)	3
1.5.1 Qiimeyn Guud (Assessment)	3
1.5.2 Cabbiraad (Measurement)	3
1.5.3 Qiimeyn (Evaluation)	5
1.6 Qiimeyn toos ah iyo Qiimeyn dadban (Formal and Informal Assessments)	6
1.7 Qiimeynta Meeleynta (Placement Assessment) iyo Qiimeyn-baaritaan (Diagnostic Assessment)	6
1.8 Qiimeyn Joogto ah (Formative Assessment)	8
1.8.1 Faa'iidooyinka Qiimeynta Joogtada ah	9
1.9 Qiimeynta Kamadambeyska ah (Summative Evaluation)	10
1.10 Qiimeynta runta ku saleysan (objective evaluation) iyo Qiimeynta dareenka ku saleysan (subjective evaluation)	11
1.11 Qodobbo la Tixgeliyo Marka Qiimeyn la Sameynaayo	12
1.12 Halbeegyada la Tixraaco Qiimeynta Kadib	13
1.13 Qiimeynta Cutubka	14
1.13 References	16

Cutubka 2aad: Ujeeddooyinka Waxbarashada17

2.1 Horudhaca Cutubka 17

2.2 Ujeeddooyinka Cutubka 18

2.3 Tasmada Cutubka 19

2.4 Micnaha Ujeeddooyinka Waxbarashada (Meaning of Educational Objectives) 20

2.5 Muhiimadda Ujeeddooyinka Waxbaridda (Important of Educational Objectives) 20

2.6 Heerarka Ujeeddooyinka Waxbarashada (Levels of Educational Objectives) 21

2.6.1 Ujeeddooyinka heerka qaran (National level) 21

2.6.2 Ujeeddooyinka heerka hay’adda/mu’asasadda (Institutional level). 22

2.6.3 Ujeeddooyinka heerka waxdhigista (Instructional level)..... 23

1.12.7 Abla-ableynta Ujeeddooyinka Waxbarashada (Taxonomy of Educational Objectives) 26

2.7.1 Qeybta Garashada (Cognitive Domain)..... 26

2.7.2 Qeybta Caadifadda/dareenka (Affective Domain) 30

2.7.3 Qeybta dhaqdhaqaaqa/Saykoomotorka (Psychomotor Domain) 35

2.8 Qiimeynta cutubka 38

2.9 Tixraacyo (References) 38

Cutubka 3aad: Qiimeynta Joogtada ah39

3.1 Horudhac	39
3.2 Ujeeddooyinka Cutubka	39
3.3 Tasmada Cutubka	40
3.4 Macnaha Qiimeynta Joogtada ah	40
3.5 Baahida loo Qabo Qiimeynta Joogtada ah	42
3.6 Ujeeddooyinka Qiimeynta Joogtada ah	43
3.7 Noocyada Qiimeyntada Joogtada ah	45
3.8 Mabaadi'da Qiimeynta Joogtada ah	47
3.9 Faa'iidooyinka Qiimeynta Joogtada ah	50
3.10 Qiimeynta Cutubka.....	52
3.11 References	53

Cutubka 4aad: Ansaxnimada iyo Isku-Hallaynta Imtixaanaadka**(Validity and Reliability of Tests)54**

4.1 Horudhac	55
4.2 Ujeeddooyinka Cutubka	55
4.3 Tasmada Cutubka	55
4.4 Dhincacyada Laga Eego Ansaxnimada Imtixaanka	
(Perspectives on Validity)	55
4.5 Dhinacee ugu Muhiimsan in Laga Eego Ansaxnimada ..	61
4.6 Isku-Halleynta Imtixaanaadka (Reliability of Tests).....	63
4.7 Noocyada Isku-Halleynta Imtixaanaadka	63
4.8 Sidee Ayaa Loo Hagaajin(Improve)karaa Isku-Halleynta.....	
Imtixaanaadka.....	68
4.9 Qiimeynta Cutubka.....	71
4.10 References.....	72

Cutubka Saad: Noocyada Imtixaanka iyo Qeybihiisa73

5.1 Hordhaca Cutubka	73
5.2 Ujeeddooyinka Cutubka	74
5.3 Tusmo (content)	74
5.4 Fahamka Guud ee Imtixaan: (General Concept of Test)	75
5.5 Caqabadaha/gaabisyada imtixaanka (Limitations of Test)	77
5.6 Noocyada Imtixaannada (Types of Tests).....	79
5.7 Fahamka Imtixaanka Qoraalka: (Concept of Essay Test)	80
5.8 Tognaanta Imtixaanka Qoraalka: (Advantages of Essay Test).....	80
5.9 Tabanaanta Imtixaanka Qoraalka: (Disadvantages of Essay Test)	81
5.10 Goorma ayay haboontahay adeegsiga imtixaanka qoraalka: (When to use Essay Test)	82
5.11 Aba ablaynta Walxaha Imtixaanka Qoraalka (Classification of Essay Test Items).....	83
5.11.1 Imtixaanka Qoraalka ee Jawaab celin Furan (Extended Response Questions).....	84
5.11.2 Imtixaanka Qoraalka ee Jawaabta Xiran ama Xaddidan (Restricted Response Questions)	85
5.12 Dejinta Su'aalaha Imtixaanka Qoraalka (Constructing the Essay Questions).....	85
5.13 Fikradda Imtixaanka runta ku saleysan (Concept of Objective Test)	87
5.13.1 Tognaanta Imtixaanka runta ku saleysan (Advantages of Objective test item).....	87
5.13.2 Tabnaanta Imtixaanka runta ku saleysan (Disadvantages of Objective test item	88
5.14 Goorma ayaa la adeegsan karaa Imtixaanka runta ku saleysan (When to use objective test)	87

5.15 Qaybaha Imtixaanka runta ku saleysan (Types of Objective Test).....	87
5.15.1 Nooca Jawaabta furan: (The Free Response Test Item)	88
5.15.2 Imtixaanka jawaabaha kaladoorashada: (The Alternative Response Test Item)	88
5.15.3 Imtixaanka Isku-aadinta: (The Matching Test Item)	89
5.15.4 Imtixaanka Xulashada Badan: (The Multiple-Choice Test Item)	89
5.16 Dajinta Imtixaanka runta ku saleysan (Constructing the Objective Test Items)	90
5.17 Qiimeynta Cutubka	91
5.18 Tixraacyo (References).....	91
Cutubka 6aad: Qorsheynta iyo Maamulida Imtixaanada..... (Test Planning and Administration)	94
6.1 Horudhaca Cutubka	95
6.2 Ujeeddooyinka Cutubka.....	95
6.3 Tasmada Cutubka	95
6.4 Qorsheynta Imtixaanka Fasalka: (Planning the Classroom Test)	96
6.4.1 Arrimaha la tixgalinaayo xilliga qorsheynta imtixaanka (Considerations in Test Planning)	97
6.4.2 Hubinta Ujeeddooyinka Waxbarashada (Scrutiny of Instructional Objectives)	97
6.4.3 Sahminta Qeybaha Buugga/Muqararka (Content Survey).....	98
6.4.4 Qorsheynta Jadwal Qeexitanka (Planning the Table of Specification)..	98
6.5 Qorista Su'aalaha Imtixaanka (Writing Test Items).....	102
6.6 Isukeenidda qeybaha imtixaanka (Assembling the Test items)	103
6.6.1 Tilmaamaha ama Hagaha Diyaarinta Qeybaha Imtixaanka	104

6.6 2 Tilmaamaha diyaarinta imtixaanka qoraalka (Guide for Preparing Essay Test)102

6.7 Maamulidda Imtixaanka Fasalka: (The Administration of Classroom Test) ..105

6.71 Xaqiijinta tayada Maamulidda Imtixaanada (Ensuring Quality in Test Administration).....105

6.72 Ku kalsoonaanta iyo hufnaanta maamulka Imtixaanka (Credibility and Civility in Test Administration).....106

6.8 Qiimeynta Cutubka108

6.9 Tixraacyo (References)109

Faallada/Tilmaamaha Maaddada (Course Description)

Aqoonta iyo xirfadaha cabbiraadda iyo qiimeynta waxaa ay ahammiyad gaar ah u leeyihiin korjoogteynta iyo ka-warqabka horukaca ardayda, waxqabadkooda iyo kartiyahooda. Waxaa kale oo ay gacan weyn ka geysanayaan soo kabidda ardayda, cillad bixinta xagga waxdhigidda, iyo go'aan ka gaarista tusmooyinka. Maaddada Cabbiraadda iyo Qiimeynta ayaa loo qorsheeyay loona dejiyay si ay bare ardaydu uga helaan xirfado ku aaddan doorashada iyo diyaarinta noocyada kala duwan ee imtixaanaadka. Waxaa ay bare ardaydu kasban doonaan fikradaha la xiriiro qiimeynta, ujeeddooyinkeeda iyo noocyadeeda. Waxaa ay sidoo kale dabbaqi doonaan dejinta ujeeddooyinka waxbarasho oo kala geddisan.

Fekradaha ansaxnimada iyo isku-halleynta imtixaanaadka ayaa qeyb ka ah maaddadaan. Waxaa ay bare ardaydu filanayaan in ay karti u yeeshaan qorsheynta, dejinta, diyaarinta, hubinta tayada, iyo maamulidda imtixaanaadka.

Waxaa ay maaddadaan gacan weyn ka geysanaysaa kobcinta, kor-u-qaadidda iyo xirfadeynta macallinnimada.

Ujeeddooyinka Maaddada

Bare ardaydu waxa ay awood u yeelan doonaan maaddadaan marka ay dhammaato in ay:

1. Kala soocaan cabbiraad waxbarasho (measurement), qiimeyn (evaluation) iyo qiimeyn guud (assessment).
2. Sharraxaan ujeeddooyinka cabbiraadda iyo qiimeynta waxbarashada.
3. Gartaan habka abla ableynta ujeeddooyinka waxbarashada.
4. Kala saaraan qeybaha kala duwan ee abla-ablaynta Bloom, sida: qeybta maskaxda ee ku shaqada leh garashada (cognitive domain) dareenka (effective domain) iyo dhaqdhaqaaqa (psychomotor domain) ee Bloom.
5. Go'aamiyaan noocyo qiimeyn joogto eeku habboon ardaydooda.
6. Sharraxaan macnaha qiimeynta joogtada ah.

7. Dhisaan weydiimaha imtixaanka qormada.
8. Sharraxaan micnaha imtixaanka runta ku saleysan (objective test).
9. Gartaan susunta qodobada la xiriira qorsheynta imtixaanka fasalka.
10. Diyaariyaan imtixaan lagu kalsoonaan karo natiijadiisa.
11. Kala soocaa noocyada ansaxnimada imtixaanaadka.
12. Dejiyaan qorshe ay ku hubinayaan isku-halleynta imtixaanaadka.

Mirodhalka

Ujeeddada kama-dambeyska ah ee maaddada Cabbiraadda iyo Qiimeynta Waxbarashada waa in uu macallinku yeesho xirfado ku aaddan diyaarinta, dejinta, maamulidda iyo maareynta imtixaanaadka. Waa in uu macallinku noqdaa mid ku asteysan waxdhigid ee ay xogi hagto. Xogtaas oo ka timaaddo qiimeyn ansax ah la iskuna halleyn karo. Maaddada waxaa ay ka caawineysaa macallinka in uu diyaariyo casharro haqabtiraayo baahiyaha ardayda. Waxaa ay maaddada hiigeysaneysaa in macallinku xirfad u yeesho adeegsiga natiijooyinka qiimeynta haddii ay noqoto go'aan gaaris, qorsheyn cashar, dib-u-eegis ujeeddooyinka waxbarashada iyo diyaarin casharro u gaar ah ardayada qaar.

Cutubyada Maaddada

Cutubyada ee ay maaddadaan ka kooban tahay waa:

1. Horudhaca Qiimeynta iyo Cabbiraadda Waxbarashada
2. Ujeeddooyinka Waxbarashada
3. Qiimeynta Joogtada ah
4. Ansaxnimada iyo Isku-Hallaynta Imtixaanaadka (Validity and Reliability of Tests)
5. Noocyada Imtixaanka iyo Qeybihiisa
6. Qorsheynta iyo Maamulida Imtixaanada

Hababka Waxdhigineed ee Maaaddada

1. Soo jeedin toos ah (lecture)
2. Soo jeedin arday (presentations/Flipped classroom)
3. Dodo
4. Xallin mashaakil (problem solving)
5. Cilmibaaris iyo cilmiraadin (projects and inquiry learning)
6. Jilid (role playing)

Qiimeyn

1. Qiimeny joogto ah (formative assessment/continuous assessment) oo ka kooban imtixaano yaryar, shaqo guri, dodo fasalka dhexdiisa ah, cilmibaaris. Intaan waxaa noqon karaan **50% dhibcaha**/buundooyinka maaddada.
2. **50%** kale ee soo haro waa qiimeyn kama dambeys ah oo uu ardeygu imtixaan u fariisanayo.

Cutubka 1aad: Qiimeynta iyo Cabbiraadda Waxbarashada: Horudhac**1.1 Horudhac**

Cutubkan koowaad waxaa aan ku eegi doonaa cabbiraadda iyo siyaabaha kala duwan ee aan u adeegasano. Waxaa kale oo aan kala sooci doonaa cabbiraadda waxbarashada, qiimeynta, qiimeynta tooska ah iyo midda dadban, qiimeynta joogtada ah iyo midda kama-dambeyska ah. Sidaas si la mid ah, waxaa uu cutubka noo bayaamin doonaa dowlka ee ay cabbiraaddu ku leedahay waxbarashada iyo fa'iidooyinkeeda. Waxaa aan cutubkan ku soo gunaanadi doona halbeegyada la adeegsado marka aan dooneyno in aan macno u sameyno natiijada qiimeynta.

1.2 Ujeeddooyinka Cutubka

Bare ardaydu waxa ay awood u yeelan doonaan casharkan marka uu dhammaado in ay:

1. Sharraxaan dowlka cabbiraaddu ku leedahay nolosheenna.
2. Kala soocaan cabbiraad waxbarasho (measurement), qiimeyn (evaluation) iyo qiimeyn guud (assessment).
3. Ka doodaan ahammiyadda Qiimeyn-baaritaanka waxbarashada ardayga (diagnostic assessment)
4. Taxaan faa'iidooyinka qiimeynta joogtada ah (formative assessment)
5. Adeegsadaan halbeeyo tixraaceed oo kala duwan.
6. ka doodaan muhiimadda qiimeynta meeleeyntu ay u leedahay waxbarashada
7. Kala saaraan qiimeynta tooska ah iyo midda dadban (Formal and Informal Assessments)

1.3 Tasmada Cutubka

1.1 Horudhac
1.2 Ujeeddooyinka Cutubka
1.3 Tasmada Cutubka
1.4 Dowlka Cabbiraadda
1.5 Cabbiraad (measurement), Qiimeyn (evaluation) iyo Qiimeyn guud (assessment) Imtixaan (Test)
1.7 Qiimeynta tooska ah iyo Qiimeynta dadban (Formal and Informal Assessments)
1.8 Qiimeynta Meeleynta (Placement Assessment) iyo Qiimeyn-baaritaan (Diagnostic Assessment)
1.9 Qiimeyn Joogto ah (Formative Assessment)
1.10 Qiimeynta Kamadambeyska ah (Summative Evaluation)
1.11 Qiimeynrunkusaleysan (objective evaluation) iyo qiimeyndareenkaagakusa leysan (subjective evaluation)
1.12 Qodobbo la Tixgeliyo Marka Qiimeyn la Sameynaayo
1.13 Halbeegyada la Tixraaco Qiimeynta Kadib
1.14 Qiimenyinta Cutubka
1.15 References

1.4 Dowlka Cabbiraadda

Sida caadiga ah, cabbiraaddu waxaa ay nolosheenna ka ciyaartaa dowlar kala duwan. Tusaale, marka aad suuqa joogto, waxaa suurto gal ah in aad soo iibsato 1 kiilo oo bariis ah. Ka macallin ahaan, waxaa aad xiisadda ku jaan goysaa waqti cayiman. Tusaale, waxaa aad xiisaddaada dhammeysaa marka ay goorsheegtadu gaarto 10:00 ka subaxnimo. Waxaa kale oo aad cabbiraadda u adeegsataa in aad la socoto waxqabadka ardayda. Waxaa aad dhibco/buundo saartaa waxqabadkooda ku aaddan leyli ama shaqoguri. Tusaale, waxaa arday uu imtixaanka Xisaabta ka keenay 80 dhibcood/buundo. Dhammaan tusaalooyinka waxaa ay muujinayaan siyaabaha kala geddisan ee aan u adeegsanno cabbiraadda. Haddii aad sii dhuuxdo cabbiraadda iyo hawlaha ee ay noo qabato, waxaa suurto gal ah in aad garwaaqsato in cabbiraaddu muhiim u tahay nolosheenna.

Macallinku wuxuu cabbiraadda u adeegsadaa in uu wax ka ogaado arrimaha la xiriiira horusocodka iyo waxqabadka ardeydiisa. Si uu macallinku u ogaado heerka fahanka ardeydiisu ka gaareen casharrada, wuxuu ka qaadaa imtixaan oo uu dhibco/buundo saaraa. Sidaas oo kale si uu u ogaado heerka akhriska iyo qoraalka ardeydiisa waxaa uu ka qaadaa imtixaan tijaabo ah. Waxaa kale oo aad adeegsataa qiimeyn dadban sida indha-indheynta inta aad fasalka ku jirto; in aad ardey sabuuradda ugu yeerto oo uu wax ka shaqeeyo ama in aad fasalka ku dhex socsocoto. Halkaan waxaan ka garan karnaa in cabbiraadda dowlad weyn oo muhiim ah ka ciyaarto waxbarashada ardeyda.

1.5 Cabbiraad (measurement), Qiimeyn (evaluation) iyo Qiimeyn guud (assessment)

Waxaa jiro erayo ama ereybixinno kala duwan oo aan u adeegsanno in aan wax ka ogaanno horusocodka ama waxqabadka ardeyda. Seddex ereybixin oo aad loo adeegsado ayaa kala ah cabbiraad (measurement), qiimeyn (evaluation), iyo qiimeyn guud (assessment). In kasta oo seddexdaan ereybixin ee ay leeyihiin qeexitaanno kala duwan, hadane ma jiro heshiis ama qaacido guud oo noo tilmaameyso sida loo adeegsanayo. Tani macnaheedu waxaa weeye in mararka qaar si isku mid ah loo adeegsado oo halkii cabbiraad laga dhihi lahaa la yiraahdo qiimeyn ama qiimeyn guud. Ma jiro sharci dowlad ah oo kala xaddidaayo adeegsida seddexdaan ereybixin.

1.5.1 Qiimeyn Guud (Assessment)

Sida ka muuqataba, qiimeyn guud waa ereybixin guud. Qiimeyn guud waxaa loo adeegsadaa hababka kala duwan ee aan adeegsanno si aan wax uga ogaanno heerka ama horusocodka ardeyda. Ha noqoto imtixaanka dhexe, midka kamadambeyska ah, shaqoguri, ama leyli. Xataa waxaa qiimeyn guud soo gelaayo indha-indheynta aan ardeyda ku sameyno inta ay fasalka ku jiraan ama marka aan ku amarno in ay kor u aqriyaan sheeko ama gabay. Siyaabahaas kala geddisan dhammaantood waa habab aan wax kaga ogaaneyno heerka fahanka, kartida iyo waxqabadka ardeyda. Sidaas awgeed waxaa ay gebigood, iyaga iyo hababka kale ee ka duwanba, noqonaayaan qiimeyn guud (assessment). Qiimeyn guud waxaa hoos yimaaddo dhammaan hababka aan wax kaga ogaaneyno kartida, waxqabadka iyo heerka ay ku sugan yihiin ardeyda.

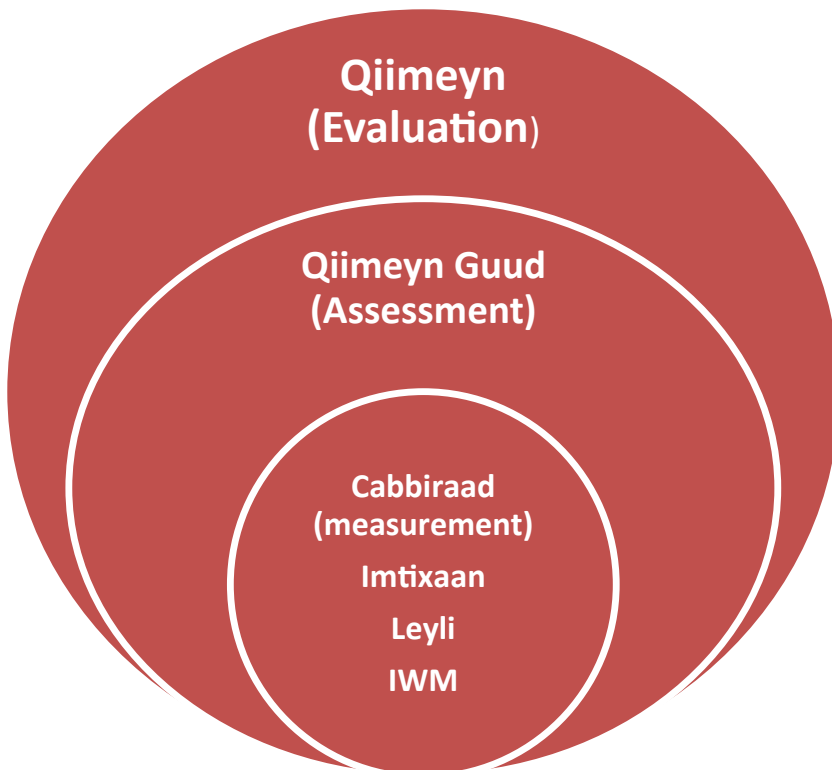
1.5.2 Cabbiraada (Measurment)

Cabbiraad (measurement) waa habka aan ugu tiirinno walxaha ama dadka tirooyin (numbers) ama sifooyin (labels) macno leh annaga oo ku saleyneyno inta la eg ee ay astaamahaas ka leeyihiin. Tusaale, haddii aan dhahno dhirirka Axmed waa 1.5mitir, waxaa aan tiro macno leh u yeelnay astaanta dhirirka ee Axmed. Si taasi ka duwan, haddii aan dhahno miisaanka Cali waa 70 kiiloogaraam, waxaan aan astaanta miisaaneed ee Cali u yeelnay ama siinnay tiro macno leh. Waxaa aan astaamaha dadka iyo walxaha u tiirinnaa erayo ama sifaad ka tarjumaayo. Tusaale, Cali waa nin cayilan ama Axmed waa nin dheer marka aan dhahno waxaa aan tilmaamnay astaanta miisaaneed ee Cali iyo midda dhirireed ee Axmed.

Haddaba, waa maxay astaamaha ardayda ee aan ku tilmaami karno erayo ama tirooyin macno leh? Marka laga yimaaddo astaamaha jireed sida dhirirka ama miisaanka waxaa aan tirooyin macno leh u tiirin karnaa da'da ardeyda ama dhibcaha/buundada ee ay keeneen imtixaanka Taariikhda. Sidaas oo kale waxaa tiro loo tiirin karaa imtixaanka caqliga ee loo yaqaan IQ (intelligence quotient) ama dhibcaha/buundada guud ee ay ka keeneen imtixaanka shahaadiga ah. Cabbiraadda waxbarashada (measurement) waxaa ay dhacdaa marka aan ardeyda ka qaadno imtixaan, ama u dirno shaqoguri, ama leyli oo aan dhibco/buundo saarno. Cabbiraaddu waxaa ay la xiriirta tirinta dhibco/buundo walbo oo uu ardeyga keeno iyo isugeynta wadartooda. Marka aan heerka ardeyga saarno dhibco/buundo waxaa aan sameynay waa cabbiraad. Waxaa muhiim ah in aan garwaaqsanno in cabbiraadda waxbarashadu tahay arrin farsamo oo u baahan xirfad iyo aqoon.

1.5.3 Qiimeyn (Evaluation)

Qiimeynta (evaluation) waxaa ay la xiriirtaa adeegsida natijada cabbiraadda (measurement) si aan go'aan uga gaarno heerka iyo horusocodka ardeyga. Su'aalaha ee ay qiimeynta jawaabo u raadineyso waxaa ka mid ah tusaale ahaan "Haddii Caasho maaddada Carabiga ah ka keentay 80 dhibcood/buundo, miyay gudubtay mise waa hartay? Ma sarreysaa mise waa ay liidataa? 80 ka dhibcood/buundo maxaa ay la micno tahay? Qiimeynta waxaa ay nagu hagtaa in aan go'aan gaarno. Go'aannada aan ku gaarno qiimeynta kaliya kuma saabsano ardeyda ee waxaa ay la xiriiraan in maaddo ama casharro la hakiyo ama la sii wado; in habka waxdhigidda la beddelo ama in ujeeddooyinka waxbarashada dib loogu laabto. Natijada cabbiraadda oo kaliya ah macno weyn ma sameyso. Waxaa qasab ah in aan go'aan gaari karno. Natijada cabbiraadda waxaa ay naga caawineysaa in aan arrimo dhowr ah go'aanno ka gaarno.

Dood: Ka dood macnaha uu xambaarsanyahay sawirka kor ka muuqdo

1.6 Qiimeyn Toos ah iyo Qiimeyn dadban (Formal and Informal Assessments)

Imtixaanaadka ee uu macalinka ka qaado ardeydiisa iyo kuwa wasaaraddu qaaddo ee shahaadiga ah waxaa loo yaqaannaa qiimeyn toos ah. Sababta toos u yihiin waxaa weeye in ardeydu dhammaan ka shaqeeyaan su'aalo isku mid ah, heystaan waqti isku mid ah isla markaana ay ku sugan yihiin goobo isku mid ah. Macallinka ama cidda qaadeyso qiimeynta tooska ah waxaa ay awood u leedahay in ay xakameyso arrimo badan oo la xiriiro qiimeynta. Tusaale ahaan, waxaa jiro kormeerayaal ama ilaalyaal xakameynaya dhaqdhaqaaqa ardeyda imtixaanka ku jirto. Waxaa la xakameynaya oo la xaddidaya waqtiga loo oggolyahay in ay kaga shaqeeyaan imtixaanka.

Qiimeynta tooska ah ma ahan oo kaliya imtixaanaadka qoran ee qalin iyo warqad looga shaqeeyo. Waxaa ay noqon karaan kuwa afka ah (oral examinations) haddiiba su'aalaha ardayda la weydiinaayo isku mid yihiin; goobta iyo waqtiga ay heystaanna isla egyihiin. Haddaba, waxaa aan sii garan karnaa in qiimeynta tooska ah aysan ahayn mid mar walbo dhacdo. Qiimeynta tooska ah waxaa la sameyn karaa 3 ama 4 jeer teeramkiiba. Qiimeynta tooska ah waa mid muhiim ah balse ma ahan qiimeynta kaliya ah ee aan sammeyno.

Qiimeynta dadban ayuu macallinka ugu adeegsi badan yahay. Marka uu macalinka indha-indheynaayo fasalka, marka uu su'aalo weydiinaayo, ama uu sabuuradda ardey geynaayo si uu xisaab uga shaqeeyo, waxaa uu macallinka adeegsanaayo waa qiimeyn dadban. Ma jiro nidaam ama waqti gaar ah oo horay loogu sii dejiyay. Ma jirto hannaan gaar ah oo cayiman ee uu macallinku raacayo. Qiimeynta dadban waxaa ay ku xiran tahay baahida iyo xaalka markaasi taagan.

Waxaa suurto gal ah in uu macallinku doonayo in uu u kuurgalo karti wax-aqrineedka ee ardayda. Sidaasi awgeed ayuu weydiinayaa dhowr ardey in ay casharka kor ugu aqriyaan. Ama waxaa uu macallinku doonayaa in uu ogaado in ardeydu korka ka yaqaanaan iskudhufashada sidaas awgeed ayuu weydiinayaa qaar ka mid ah iskudhufashada 35X4, 10X78 iyo kuwo kale oo la mid ah. Halkaa waxaan ka garaneynaa in uu macallinku mar walbo adeegsado qiimeynta dadban. Waxaa kale oo aan ogaaneynaa in qiimeynta dadban ee ay dowlad weyn oo muhiim ah ka cayaarto la socodka horusocodka iyo waxqabadka ardeyda.

Waxqabadka 1aad

Soo baar faa'iidooyinka ay leedahay qiimeynta dadban u leedahay waxbarashada. Ka soo qor warbixin aan ka yareyn 3 bog.

1.7 Qiimeynta Meeleynta (Placement Assessment) iyo Qiimeyn baaritaan (Diagnostic Assessment)

Ujeedooyinka waxbarsho oo kala duwan ayaan u adeegsannaa qiimeynta. Mararka qaar waxa aan adeegsannaa qiimeyn horudhac ah (preliminary assessment) billowga sannad dugsiyeedka. Ujeedku waxa uu yahay in aan ogaanno heerka ardeyda iyo in ay diyaar u yihiin in ay la qabsadaan muqarrarka cusub. Marka aan qaadeyno qiimeynta horudhaca ah waxa aan isweydiineyno ayaa ah "Ardeydu ma soo dhammeysteen muqarrarka sannadkii hore mise wax baa uga dhimman?". Dabcan macallinku waxa uu sameeyaa qiimeyntan isaga oo aan ardayda cusub waxba u dhigin.

Qiimeynta meeleyn (placement assessment) waxa aan u adeegsannaa ujeedooyin kala duwan o ay ka mid yihiin in aan ku ogaanno heerka ama fasalka uu arday u qalmo in uu fariisto. Xaalado kala duwan ayaa keeni karo in uu arday muddo ka maqnaado waxbarashada isla markaana loo baahdo in la qiimeeyo si loo fariisiyo fasalka uu u qalmo. Si taasi la mid ah, waxaan mararka qaar u baahannahay in aan ardeyda qiimeyno si aan ugu meeleyno fasallo kala heerar duwan. Tusaale, ardeyda ku jirto fasalka 8aad waxaa ay qaadan karaa labo xisaad oo kala duwan. Qaar ardeyda ka mid ah ayaa suurtoagal ah in ay qaataan xisaab heerkeedu sarreeyo (advanced math) halka kuwa kale ay qaadanayaan xisaab caadi ah (general math). Labadaas koox waxaa ay ku wada jiraan fasalka 8aad. Haddaba, si aan u ogaanno heerka ardeygu uu u qalmo ayaa imtixaan laga qaadaa; imtixaankaasi waa qiimeyn meeleyn ah. Qiimeynta meeleyn (placement assessment) waxaa adeegsado jaamacadaha sida Jaamacadda Ummadda Soomaaliyeed oo sannad walbo ardayda dhammeyso dugsiga sare ka qaaddo imtixaan si ay ugu meeleysa kulliyadaha kala duwan ee jaamacadda. Waxaa iyana jirto qiimeyn-baaritaan (diagnostic assessment). Ujeeddada aan ka leennahay qiimeynta nuucaani ah ayaa ah in aan ogaanno halka cilladi ay ka jirto. Tusaale, waxaa in oo muuqdo in horusocodka ardayda uu liito balse ma nagaano sababta ama halka cilladu ay ka jirto. Sidaas awgeed waxaa aan diyaarineynaa qiimeyn aan ugu talogalnay in aan ku ogaanno dhibaataada halka ay ka jirto.

Sida dhaqtar wax sheybaarayo, macallinku wuxuu qiimeyntaan ka helaa natiijo u tilmaami karto halka ardaydu dhibaataada ka heysato. Iyadoo qaar ka mid ah qiimeyn-baaritaanka (diagnostic tests) ah ay diyaarin karaan macallimiinta qaar, haddane badanaa waxaa ay u baahan yihiin tabobar iyo khibrad gaar ah. Qiimeyn-baaritaanka (diagnostic assessments) waxaa diyaariyo oo loo doontaa khabarada cabbiraadda iyo qiimeynta waxbarashada. Waxaa kale oo qaadi karo imtixaannada nuucaan ah culumada nafsiga ee ka takhasusay caruurta iyo waxbarashada.

Sawirka sare ka muuqdo waxaa uu muujinayaa tillaabaha isxigxiga ee la xiriiri qiimeyn-baaritaanka (diagnostic assessment). Waxaa ay ku billaabataa natiijo waxbarasho oo hooseeyso ama liidato. Kadib waxaa la sameeyaa qiimeynta si loo ogaado halka dhibtu ka jirto. Waxaa xigo in la ogaado cillada oo na la bixiyo. Waxaa suurto gal ah in la beddelo habka waxdhigidda ama xiisado dheeri ah oo kab la bixiyo. Cillad bixintaasi waa in ay horseedda guul uu ardeygu gaaro.

Waxqabadka 2aad

Soo wareyso mid ama labo ka mid ah macallimiinta dugsiga kula dhigo. Wax ka weydii in ay adeegsadaan qiimeyn-baaritaanka iyo siyaabaha ay u adeegsadaan. Ka soo diyaari warbixin kooban oo muuqaal ka bixineyso sida dugsigaagu u adeegsado qiimeyn-baaritaanka (diagnostic assessment).

1.8 Qiimeyn Joogto ah (Formative Assessment)

Mid ka mid ah noocyada ugu muhiimsan qiimeynta waa qiimeynta joogtada ah (formative assessment). Qiimeynta joogtada ah waxaa ay la xiriirta aalad walbo iyo hab walbo oo qiimeyn ah oo aan adeegsanno inta waxdhigidda aan ku gudo jirno. Ujeedka ugu weyn ee laga leeyahay qiimeynta joogtada ah ayaa ah in macallinku helo warcelin wax-ku-ool ah. Waxaa uu macallinku u adeegsadaa qiimeynta joogtada ah si uu wax uga ogaado waxdhigiddiisa. Kaba soo qaad waxaa ardaydaada ku jirto fasalka 5aad u dhigeysaa isugeynta iyo kalagoynta jababka. Waxa aad cutubkaan u qoondeysay 4 asbuuc in aad ku dhigto. Tusaale, marka aad bareyso sida la isugu geeyo $1/2 + 1/4$ waa in marka hore la helo

hooseeye ee ay wadaagaan (common denominator). Sidaas awgeed $\frac{1}{2}$ ayaa loo beddelaa $\frac{2}{4}$. Waxaa laga yaabaa in asbuuca koowaad aad barto sida loo helo hoosyeeye guud (common denominator) inta aadan barin isugeynta iyo isuqeybinta jajabka. Haddaba inta aadan u gudbin baridda isugeynta iyo isuqeybinta jajabka ayaa waxaa imtixaan yar kaga qaadeysaa sida loo helo hooseeye guud. Natijada imtixaankaas ayaa kuu sheegeyso in aad hore u socon kartid ama aad u baahan tahay waqti kale oo dheeri ah.

Waxaa xasuusin mudan in qiimeynta joogtada ah aan badanaa la saarin wax dhibco/buundo ah oo hadhow miisaan ku yeelan karto dhibcaha/buundada kamadambeysta ah ee ardeyga. Qiimeynta joogtada waxaa ay naga caawineynsaa in aan warcelin helno; warcelintaas aan u adeegsanno in aan hagaajinno waxdhigiddeenna. Waxaa jiro habab kale duwan oo aan u sameyn karno qiimeynta joogtada ah sida in aan fasalka dhexdiisa ardayda shaqo ugu dirno isla markaana aan indho-indheyno sida ay uga shaqeynayaan. Waxaa kale oo aan sameyn karnaa in aan ardayda sabuuradda geyno oo ay su'aalo kaga shaqeeyaan ama in ay cayaarayaan cayaaro waxbarasheed oo aan ku ogaaneyno heerkooda.

1.8.1 Faa'iidooyinka Qiimeynta Joogtada ah

Qiimeynta joogtada ah waxaa ay awood noo siineysaa in aan helo warcelin degdeg ah taas oo ku aaddan habka aan wax u dhigeyno. Imtixaan ama leyli yar ayaa na siin karo xog badan oo ku aaddan in ardaydu fahmayaan oo ay ka dhaadhacayaan konsabyada/fekradaha iyo xirfadaha aan u dhigeyno. Mar kasto oo uu macallinku u baahdo in uu ogaado xaalka ardaydiisa, wuxuu adeegsan karaa qiimeyn joogto ah.

Waxaa kale ee aan u adeegsanaa qiimeynta joogtada ah in aan horusocodka ardayda aan u sameyno tixraac (record keeping). Mar kasto oo aan imtixaan ama leyli ama shaqoguri ardayda u dirno, waan keydinnaa dhibco/buundooyinka ee ay keeneen. Halkaas waxaa ka sameysmayo tixraac oo aan dib u raaci karno si aan u ogaanno isbeddelka dhabta ah ee ardayga uu sameeyay. Kani waa ujeeddo ahammiyadeeda leh oo macallinka ka caawin karto in uu u qorsheeyo si ardaydiisa munaasab ku ah.

Qorsheyntaas ee uu macallinka qorsheynaayo ayaa ay noqon kartaa in uu macallinku go'aansado in uu cashar gebi ahaantiisaba kusoo celiyo, ama hakiyo ama uu ka gudbo. Waxa kale ee uu macallinku qorsheyn karo kaddib marka uu

sameeyo qiimeyn joogto ah ayaa in uu ardayda u sameeyo soo kabad.

Waxaa uu bixin karaa dhowr cashar oo dheeri ah si ardayda ee ay u soo kabtaan.

Waxa kale oo uu macallinku, kadib qiimeyn joogto ah, go'aamin karaa in ardaydu heerkoodu sarreeyo sidaa awgeed u baahan yihiin in casharrada kor loogu qaado. Qiimeynta joogtada ah waxaa ay macallinka ka caawisaa in uu ogaado xawaaraha uu ku socdo. Haddii ay natiijadu liidato ama hooseyso waxaa uu macallinka go'aansan karaa in uu xawaaraha qaboojiyo. Faa'iido kale oo weyn ayaa ah in qiimeynta joogtada ah ku ogaan karno waxtarka hababka aan wax ku dhigeyno. Waxa suurtoagal ah in natiijada qiimeynta joogtada ah nagu qasabto in aan beddelo habka aan wax u dhigeyno si aan u helno natiijo wanaagsan.

1.9 Qiimeynta Kamadambeyska ah (Summative Evaluation)

Qiimeynta kamadambeyska ah (summative evaluation) waa midda aan sameeyno marka aan cutub, teeram ama sunnad dugsiyeed dhammeyno. Waa qiimeynta timaaddo marka uu wareeg waxbaarsho (educational cycle) uu dhammaado. Qiimeynta kamadambeyska ah waxaa ay go'aamineysaa ama noo sheegeysaa heerka uu maaddada ardayga ka gaaray iyo dhibcaha/buundada kamadambeyska ah ee uu helay. Badanaa ardaydu waxa ay isku hawliyaan waa qiimeynta kamadambeyska ah iyaga oo waqti iyo juhdiba geliya. Waalidiintana sidaas oo kale waxaa ay ahammiyad siiyaan waa qiimeynta kamadambeyska ah. Balse macallimiintu waxaa ay ogyihiin in qiimeynta joogtada ahna ay muhiim tahay.

Marka la fiiriyo, macallimiinta fasallada hoose waxaa ay badanaa adeegsadaan waa qiimeynta joogtada ah.

Waxqabadka 3aad

Dhammeystir jaantuska hoos ku yaal adigoo ku qoraayo farqiga u dhexeeyo qiimeynta joogtada ah iyo midda kamadambeyska ah.

Qiimeynta Joogtadaa	Qiimeynta kamadambeyska ah

1.10 Qiimeynta runta ku saleysan ah (objective evaluation) iyo Qiimeynta dareenka ku saleysan (subjective evaluation)

Haddii aad dib u milicsato, su'aalaha imtixaanaadka waa ay kala duwan yihiin. Qaar waxaa dooraneysaa jawaabta oo horay laguugu sii qoray oo kaliya lagaa rabo in aad garato. Qaar kale waxaa lagaa doonayaa in aad adiga jawaabta dhisto ama curiso. Imtixaanaadka ama su'aalaha la dooranayo jawaabahooda (jawaabaha xiran), ama leh hal jawaab oo sax ah oo la isku wada raacsan yahay ayaa waxaa la yiraahdaa qiimeynta runta ku saleysan (objective evaluation). Waxaa loola jeedaa in jawaabta la isla wada oggol yahay oo feker ama ra'yi gaar ah uusan geli Karin.

Tusaale:

Geli goobo jawaabta saxda ah.

Caasimadda Soomaaliya waa _____.

b) Kismaayo

t) Marko

j) Muqdisho

x) Hargeysa

Sida ka muuqato su'aasha kor ku xusan, jawaabta saxda ahi waa mid uun. Waxaa la la mid ah su'aasha odhaneyso:

Sheeg magaca caasimadda Soomaaliya.

Qiimeynta dareenka ku saleysan (subjective evaluation) waa ay ka duwan tahay midda runta ku saleysan. Jawaabaha su'aalaha noocaani ah waa lugu kala duwan yahay. Waxaa soo geli karo ra'yi ama sida uu arday walbo u arko jawaabta. Jawaabaha su'aalahaani waxaa ay u baahan yihiin in uu ardaygu maskaxda maalo isaga oo aan la xaddideynin. Tusaale waxaa noqon karo su'aasha odhaneyso:

Sharrax asbaabaha keenay dagaalkii sokeeye ee Soomaaliya?

1.1 Qodobbo la Tixgeliyo Marka Qiimeyn la Sameynaayo

Qiimeynta iyo cabbiraadda waxbarashada waxaa ay ku lug leeyihiin bani-aadan iyo dareemahooda. Mar walbo oo aan la mucaamalooneynno bani-aadan, waxaa muhiim ah in aan dhowrno arrimo badan oo ay ka mid yihiin qabkiisa iyo sharaftiisa. Haddaba qiimeynta iyo cabbiraadda waxbarashada ardayda waxaa ay u baahan tahay in ay naga caawiso in aan kor u qaadno heerka ardayda ee ma aha in ay dhibaato hor leh ku keento. Sidaas awgeed, waxaa lagama-maarmaan ah in aan ka taxaddarno arrimaha soo socdo.

1. Xusuusnoow waxa aad cabbireyso oo aad qiimeyneyso waa mid ama labo ka mid ah astaamaha ardeyga. Ma cabbirisid oo ma qiimeyneysid qofka oo dhan. Tusaale, waxaa dooneysaa in aad wax ka ogaato waxa uu ardaygaaga ka yaqaanno isugeynta jajajbka, ama gabayadii Sayyid Maxamed Cabdulle Xasan ama cimilada dalkeenna ee ma cabbireysid dadnimadiisa, karaamadiisa iyo shakhsiyaddiisa. Sidaas awgeed ha ku gefin oo ha yareysan haddii uu ka soo bixi waayo halka aad ka filaneysay.
2. Marka aad cabbiraad sameyso oo tiro ama buundo kuu soo baxdo, ilaali in aadan ka maadeysan ama ku shactareysan natiijadaasi. La wadaag natiijada dadka ay quseyso oo kaliya.
3. Si caddaalad ah oo aan eex ku jirin u samee cabbiraadda iyo qiimeynta. Arday walbo sii waxa uu u muteystay ee uu shaqeystay. Mar walbo ahaaw mid daacad ah.
4. Ilaali xirfadda macallinamada. Tani waxaa loola jeedaa in cabbiraadda iyo qiimeynta aad sameyneyso noqdaan kuwa caawiyo ardaydaada ee aysan noqon kuwo aad ku dhibaateyso.

1.2 Halbeegyada la Tixraaco Qiimeynta Kadib

Faadumo waxaa ay gashay imtixaanka Cilmiga Bulshada oo ay ka keentay dhibco/buundo dhan 78. Waxaan ogsoonnahay in 78daas wax macno ah oo badan aysan noo sameynin ilaa aan qiimeyn (evaluation) sameyno. Waxaan is weydiineynaa: Faaduma ma ku fiican tahay Cilmiga Bulshada? Miyay ku liidataa? Dhibcaheeda/Buundadeeda ma tahay mid la aqbali karo? Jawaabaha su'aalahaas waxaa ay u baahan yihiin in aan dhibcaha/buundada Faadumo ay keentay aan dhowr dhinac ka soo eegno. Dhinacyada, ama halbeegyada aan ka eegeyno natiijada ardayda waxaa ay kala yihiin:

- 1 **Halbeegga Awoodeed:** Halkaan waxaa isu barbardhigeynaa natiijada ama buundada ardaygu keenay iyo midda aan aaminsannahay in uu keeni karay ama awoodi karay. Tusaale, waxaan dhihi karnaa Faadumo waa ay ku wanaagsan tahay Cilmiga Bulshada marka aan dhibcaheeda/buundadeeda u barbardhigno waxa aan ka filaneynay.
- 2 **Halbeeg Kobaceed:** Halkaan waxaa aan isu barbardhigeynaa natiijada ardayga ee kamadambeyska ah iyo middii uu hore u keenay inta aan waxdhigidda u bilaabin. Tusaale, haddii aan Faadumo imtixaan Cilmiga Bulshada uga qaadnay inta aanan u bilaabinba waxdhigidda oo ay ka keentay 30; waxaa aan u barbardhigeynaa 78da ee ay keentay kaddib markaan wax u dhignay. Halkaasi waxaa aan ka ogaan karnaa kobaca ama horukaca ee uu ardayga sameeyay.
- 3 **Halbeeg Asaageed (tixraac caadi ah):** Natiijada ama buundada uu ardayga keeno ayaa waxaan u barbardhigeynaa dhibcaha/buundooyinka ee ay ardayda kale keeneen. Waxaan isweydiineynaa in uu ardaygaani la siman yahay ama la mid yahay ardayda uu wax la dhigto. Dhibcaha/Buundada Faadumo ee 78da ah, waxaan u barbardhigeynaa celceliska dhibcaha/buundada ee ardayda fasalkeedu keeneen. Haddii ay isu dhowdhow yihiin waxaan odhan karnaa Faadumo waxaa ay ka mid tahay ardayda fasalkeeda.

Halbeeg horay usii yaalay (tixraac shardiyaan): Marka halkaan la joogo, waxaa aan natiijada ardayda u barbardhigeynaa halbeeg horay usii yaalay. Tusaale, dugsiyada qaar waxaa ay A ku bixiyaan 90-100, B 80-89, C 70-79. Kuwani waa halbeegyo ee ay dugsiyadu iyaga dejisteen. Waxaa suurto gal

ah in wasaaraddu iyada ay leedahay mid u gaar ah. Haddaba 78da ee ay Faadumo keentay haddii aan u barbardhigno halbeegga kor ku xusan, waxaa ay Faadumo muteysatay C. Halbeegayadaan waxaa ay noo fududeynayaan in aan dhibcaha/ buundooyinka ardaydu keenaan aan macno u sameyno.

Waxqabadka 4aad

Macallin Jaamac waxa uu dhigaa xisaabta fasalka 8aad ee dugsiga Raage Ugaas. Macallin Jaamac inta uusan u billaanin ardeydiisa cutubka cabbiraadka waxa uu ka qaaday imtixaan guud si uu ogaado waxa ay ka garanayaan cabbiraadda. Kadib wuxuu bilaabay in uu udhigo casharka cabbiraadda masaafada.

Markauudhameeyay imtixaan ayuu ka qaaday. Casharka labaad ee cutubka wuxuu ahaa cabbiraadda heerkulka. Inta uu casharka socday, wuxuu siiyay leyli ee ay fasalka dhexdiisa kaga shaqeeyaan. Casharka cabbiraadda heerkulka marka uu dhammaaday, wuxuu fasalka u qabtay dood ku aaddan sare-u-kaca heerkulka ee dunida. Inta doodda socotay, macallin Jaamac fasalka dhexdiisa ayu uku socsoday isagoo dhuuxaya doodda. Casharka ugu dambeeyay ee cutubka marka uu dhammaaday, macallin Jaamac wuxuu ardayda haddane ka qaaday imtixaan kale. Haddaba:

1. Imisa nooc oo qiimeyn ah ayaa ku xusan sheekada sare?
2. Haddii aad dhigi leheed cutubkaan, maxaa isbeddel ah ayaa sameyn lahayd?

1.13 Qiimeynta Cutubka

Sheeg nooca qiimeyn ee la adeegsaday.

Ma qiimeyn toos ah baa mise mid dadban?

1. Imtixaanka shahaadiga ah ee fasalka 8aad.
2. Su'aalo la xiriiro sheekadii Juxa ee uu macallinka afka ka weydiiyo ardaydiisa.
3. Imtixaanka dhexe ee teeramka.
4. Indho-indheynta ardayda iyaga oo kooxkoox u shaqeynaayo.

Ma qiimeyn horudhac ah baa mise waa mid meeleyn?

1. Macallin ardaydiisa wax ka weydiinayo abtirsiga Nabigeenna NNKH inta uu u billaanin cashar siirada la xiriiro.

2. Imtixaan laga qaadayo Shirwac oo muddo 2 sano ah xanuun awgii kaga maqnaa dugsiga.
3. Imtixaanka xisaabta ee laga qaado ardayda dooneysa in ay ku takhasusto xisaab iyo fiisikis.

Ma qiimeyn-baaritaan (diagnostic) baa mise waa mid joogto ah mise waa mid kamadambeys ah?

1. Kaddib marka ay dhammeeyeen cutubka lleyska, macallimad Ifraax waxaa ay ardaydeeda ka qaadday imtixaan si ay u ogaato heerka ay ka joogaan cutubkaasi.
2. Macallinka xisaabta waxaa uu u qeybiyay ardayda kooxkoox. Waxaa u ku amray in ay sawiraan dhowr seddex xagal. Waxaa uu si tartiib ah ugu kuurgelayaa kuwa aan sawiri karin. Waxaa uu eegayaa sida ay wax yeelayaan.
3. Macalin Rooble waxaa uu ardayda usoo istaajinayaa mid mid si ay sabuuradda uga shaqeeyaan leyliga.

1.14 References

Popham, W. J. (2005). *Classroom assessment: What teachers need to know* (4th ed.). Boston: Pearson / Allyn & Bacon.

1. Riley, J. P. (1986). The effects of teachers' wait-time and knowledge comprehension questioning on science achievement. *Journal of Research in Science Teaching*, 23, 335–342.
2. Rodriguez, M. C. (2005). Three options are optimal for multiple-choice items: A meta-analysis of 80 years of research. *Educational Measurement: Issues and Practice*, 24(2), 3–13.
3. Stevenson, H. W., Stigler, J. W., & Lee, S. (1986). Achievement in mathematics. In H. Stevenson, H. Azuma, & K. Hakuta (Eds.), *Child development and education in Japan* (pp. 201–216), New York: Freeman.
4. Sweet, D. (1993). Student portfolios: Classroom uses. *Education Research Consumer Guide*, (OR Publication No. 93–3013). Washington, DC: U.S. Department of Education.
5. Van Blerkom, D. L. (2009). *College study skills: Becoming a strategic learner* (6th ed.). Belmont, CA: Wadsworth.
6. Van Blerkom, M. L. (1992). Class attendance in undergraduate courses. *The Journal of Psychology*, 126, 487–494.
7. Wang, S., Jiao, H., Young, M. J., Brooks, T., & Olsen, J. (2007). A meta-analysis of testing mode effects in grades K–12 mathematics tests. *Educational and Psychological Measurement*, 67, 219–238.

Cutubka 2aad: Ujeeddooyinka Waxbarashada

(Educational Objectives)

Garashada**Caadifada****Saykoomotorka****2.1 Horudhaca Cutubka**

Ujeeddooyinku guud ahaan waxa ay muujiyaan dhammaadka safarka wixii la gaaray. Ujeeddooyinku waxa ay caddeeyaan oo ay qeexaan meesha qofka uu rabo in uu gaaro, sidoo kale waxa ay caddeeyaan waxa uu damacsanyahay qofku in uu xaqiijiyo dhammaadka geedi socodka. Tusaale ahaan haddii dhammaadka casharka macallinka ardayda ka rabo in ay awoodaan in ay qoraan xarfaha shibbanayaasha ah ee ku jira magaca MUXAMMAD waxa u fudud macallinka in uu kala garto ardayda fasalka ee fahmay xarfaha shibanayaasha iyo kuwa aan fahmin dhammaadka casharka.

Sidaa daraadeed ujeeddooyinka waxbarashada waxa ay muujiyaan waxa laga filaayo ardayga in uu ku dhaqaaqo dhammaadka casharka, cutubka ama marxaladda waxbarashada. Haddii si kale loo dhaho, ujeeddooyinka waxbarashadu waa nuxurka howlaha kala duwan ee waxbarashada waana waxa lagu kala ogaado oo lagu kala saaro hay'adaha waxbarashada bixiya iyo tayada waxbarashada ay siiyaan bulshadada. Marka aan joogno wadankeenna ujeeddooyinka waxbarashada waxaa saldhig u ah diinta Islaamka, dhaqanka suuban ee Soomaalida, deegaanka, waxa ay bulshadu hiigsanayso, iyo aragtiyaha khubarada iyo aqoonyahannada waxbarashada ee aan ka hor imaanaynin diinteenna suuban.

Haddaba cutubkaan waxa aan si faahfaahsan ugu lafa guri doonaa micnaha guud ee ujeeddooyinka waxbarashada, iyo abla ableeynta qaybaha kala duwan ee

ujeeddooyinka waxbarashada loo kala qaybiyo sida qaybaha garashada (cognitive domain), qaybaha dareenka (affective domain) iyo qaybaha dhaqdhaaqa/saykamootor (psychomotor domain).

2.2 Ujeeddooyinka Cutubka

Bare ardaydu waxa ay awood u yeelan doonaan casharkan marka uu dhammaado in ay:

1. Sharraxaan micnaha ujeeddooyinka waxbarashada
2. Gartaan muhiimadda ay leeyihiin ujeeddooyinka waxbarashada
3. Gartaan habka abla ableynta ujeeddooyinka waxbarashada
4. Is bar bar dhigaan heerarka kala duwan ee ujeeddooyinka waxbarashada
5. Kala saaraan qeybaha kala duwan ee abla-ablaynta Bloom, sida: qeybta maskaxda ee ku shaqada leh garashada (cognitive domain) dareenka (effective domain) iyo dhaqdhaqaaqa (psychomotor domain) ee Bloom
6. Ka doodaan sida loo diyaarin karo ujeeddooyinka waxbarashada.
7. Tilmaamaan siyaabaha loo adeegsado ujeeddooyinka waxbarashada

2.3 Tusmada Cutubka

2.1 Hordhaca Cutubka
2.2 Ujeeddooyinka Cutubka
2.3 Tusmo
2.4 Micnaha Ujeeddooyinka Waxbarashada (Meaning of Educational Objectives)
2.5 Muhiimadda Ujeeddooyinka Waxbarashada (Important of Educational Objectives)
2.6 Heerarka Ujeeddooyinka Waxbarashada (Levels of Educational Objectives)
2.6.1 Ujeeddooyinka heerka qaran (National level):
2.6.2 Ujeeddooyinka heerka hay'adda/mu'asasadda (Institutional level)
2.6.3 Ujeeddooyinka heerka waxdhigista (Instructional level)
2.7 Abla-ableynta Ujeeddooyinka Waxbarasho (Taxonomy of Educational Objectives)
2.7.1 Qeybta Garashada (Cognitive Domain)
2.7.2 Qeybta dareenka/Caadifadda (Affective Domain)
2.7.3 Qeybta dhaqdhaqaaqa/Saykoomotorka (Psychomotor Domain)
2.8 qiimaynta cutubka
2.9 Tixraacyo (References)

2.4 Micnaha Ujeeddooyinka Waxbarashada (Meaning of Educational Objectives)

Ujeeddooyinka waxbarashada waa qoraallo si cad u qeexaya waxa uu baran doono ama uu awoodi doono ardaygu ka gadaal marka uu ka qayb qaato barnaamij waxbarasho ama waxqabad oo kahor barnaamijkaan uusan awoodin ama aqoonin. Ujeeddooyinka waxbarashadu waa in ay noqdaan kuwa la jaanqaadi kara heerka aqooneed ee ardayga iyo heerka helitaanka agabka waxbarashada ee duruuftu u saamaxeyso ardayga. Sidoo kale ujeeddooyinka waxbarashadu waa in ay noqdaan kuwa loo-kuur-geli karo oo la qiyaasi karo (observable and measurable).

Waxqabadka 1aad

- Kala dood asxaabtaada fasalka muhiimadda ujeeddooyinka waxbarashada ay u leeyihiin nidaamka waxbarasho.
- Ka dooro mowduuc maaddo kamid ah maaddooyinka sanadkaan aad baranaysid kadibna qor 3 ujeeddo waxbarsho adiga oo adeegsanaayo fal sameeyaal la qiyaasi karo.

2.5 Muhiimadda Ujeeddooyinka Waxbaridda (Important of Educational Objectives)

Ujeeddooyinka waxbarashadu waa muhiim maxaa yeelay waxa ay hagaayaan dooqa (choice) macallinka. Marka macallinku heesto wax cad oo uu xooga saaraayo, ardayga iyo macallinkuba waxa ay u sahleysaa in ay si fudud u gaaraan ujeeddooyinka waxbarashada. Ujeeddooyinka waxbarashada ee sida fiican loo qeexo waa muhiim maxaa yeelay waxa ay;

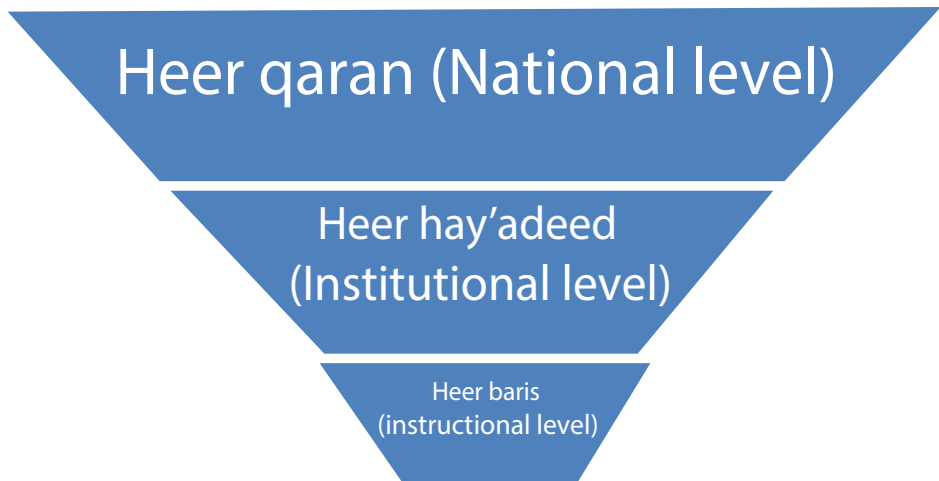
8. Siiyaan ardayda ujeeddooyin cad cad oo u sahsha in ay iskugu geeyaan dadaaladooda oo dhan sidii ey uga mira dhalin lahaayeen.
9. U bidhaamisaa macallinka hababka ugu haboon ee casharka iyo waxqabadyada ugu gudbin karo ardayda.
10. Hagaysaa qaababka macallinka u qiimaynaayo ardaydiisa si uu u qiyaaso heerka fahamka ee ardayda.
11. Ku dhalineysaa macallinka in uu dib u naqtiimiyo ujeeddooyinka si ay u

noqdaan kuwa ka hufan nuqsaan.

12. Ka kaalmaynaysaa macallinka in uu u noqdo ardaydiisa tusaale fiican (role model) maadama uu ku socdo qorshe cad oo aan laalaab iyo hagardaamo lahayn.
13. U xaqiijinaysaa macallinka in uu manhajka ku dhammeeyo waqtigii loo asteeyay.

2.6 Heerarka Ujeeddooyinka Waxbarashada (Levels of Educational Objectives)

Ujeeddooyinka waxbarashada waxaa loo kala xadeyn karaa dhowr heer oo kala duwan. Heerarka loo xadeeyo ujeeddooyinka waxbarashada waxaa kamid noqon kara heerarka ku cad jaantuska hoos ka muuqda. Casharkaan waxa aan ku lafa guri doonaa heerarkaan ku cad jaantuska 2.1

Jaantuska 2.1: heerarka ujeeddooyinka waxbarashada

2.6.1 Ujeeddooyinka heerka qaran (National level)

Heerkaan waa midka ugu sarreeya kana mas'uul ah dejinta siyaasadda waxbarashada ee heer qaran. Waa ujeeddooyin bal-balaaran ama waawayn oo u taagan danta qaranka, qayimka iyo qiimaha dadka iyo dalka, yididiilada iyo yoolalka qaranka. Ujeeddooyinka heerkaan waa kuwa guud oo ka turjumaaya danta qaranka, qiimaha, rabitaanka iyo ujeeddada qofka soomaaliga ah. Waa qaab u adeegaya siyaasadda waxbarasho ee dal uu leeyahay.

Tusaale ahaan ujeedooyinka waxbarasho ee heerkaan waxaa kamid ah kuwa soo socda:

- Dhiirri-gelinta is taakuleynta guud ee shacabka iyo ilaalinta midnimadooda.
- In ardayda lagu tababaro laqabsiga dunida ku xeeran
- In ardayda lagu hubeeyo xirfad, aqoon, waaya aragnimo iyo qaab dhaqan wanaagsan si uu si fiican ugu noolaado bulashadana wax u taro.
- In ardaydu gartaan waajibka ka saaran dadka, dalka iyo diinta.
- In ardaydu gartaan xiriirka kala dhaxeeya Eebe

2.6.2 Ujeedooyinka heerka hay'adda/mu'asasadda (Institutional level)

Ujeedooyinka heerkaan waxa ay u dhaxeeyaan ujeedooyinka heerka qaran ee aan horay usoo aragnay iyo ujeedooyinka heerka wax barista fasalka. Ujeedooyinka heerkaan waxaa tusaale u noqon kara ujeedooyinka u degsan jaamacadaha, kulliyadaha, macaahidda, hay'adaha dowladda ee kala duwan iyo dugsiyada. Ujeedooyinka waxbarashada ee heerkaan ah badanaa waxa ay kasoo baxaan kalfadhiyada baarlamaanka ama kullamada guud ee golayaasha hay'adda.

Ujeedooyinka heerkaan waxa ay ka ag dhowyihiin xaga baaxadda kuwa heerka qaran maxa yeelay ayakuba waa ballaaryihiin marka loo eego kuwa aan ku qaadaa dhigi doono heerka saddexaad ee soo socda. Tusaale ahaan ujeedooyinka kulliyadda waxbarashada ee jaamcad leedahay waxaa kamid noqon kara ujeedooyinkeeda in ay soo saarto macallimiinta aqoon, waaya aragnimo iyo xirfad u leh baridda heerarka waxbarashada ee kala duwan sida xannaanada, dugisiga hose kan dhexe iyo kan sare.

Waxqabadka 2aad

Maxaad is leedahay wuu kamid noqon doonaa ujeedooyinka kulliyadda beeraha ee bixissa shahaadooyinka diblomooyinka ee xirfadda beeraha?

sida ka muuqata labadii heer ee aan kor kusoo xusnay ujeedooyinkoodu waxa ay ahaayeen kuwa ballaaran oo aan si gaaban lagu gaari Karin. Ujeedooyinka heerkaan

2.6.3 Ujeedooyinka heerka waxdhigista (Instructional level)

waxdhigista waxaa loo qoraa qaab ay uga shaqayn karaan fasalka looguna kuur- geli karo gaartitaankooda inta la joogo fasalka si ka duwan ujeedooyinka heerarka kale oo waqti dheer qaata gaaritaankooda. Tusaale: waxaad dib u milicsataa ujeedooyinka baridda iyo barashada ee casharkani hadaan aan qaadanayno.

Ujeedooyinka heerkaan waa kuwa ku salaysan miradhalyada la rabo in la gaaro dhammaadka casharka. Ujeedooyinka waxa ay muujiyaan waxa macallinku ka filaayo ardayda in ay gaaraan. Sidoo kale waxa ay muujiyaan waxa ardaygu ka filaayo in uu ka barto casharka, sida uu u dhaqmi doono kadib marka uu qaato casharkaan, iyo waxa uu samayn doono si uu u muujiyo heerka gaaritaanka mirodhalyada casharka.

Hadaba ujeedooyinka waxbarasho ee heerkaan marka la qoraayo waxaa la adeegsadaa erayo suluuki ah (behavioral terms). Tusaale ahaan waxaad firin kartaa ujeedooyinka cutubkaan ama ujeedooyinka cutubya kale oo ka mid ah maadooyinka aad qaadatid. Dhammaantood waxa ay tusaale u yihiin ujeedooyinka waxbarista oo ah heerka ugu hooseeya uguna yar marka loo barbar dhigo ujeedooyinka heerarka qaran iyo hay'adeed.

Ujeedooyinka waa in ay ka tarjumaan ama ay ku salaysanyihiin heerka aqooneed ee laga filaayo ardayga ama bartaha sidoo kalana waa in la adeegsadaa fal sameeyaal (action verbs) marka la qoraayo sida tix, qeex, kabax, qor, ka dooda, sharax, odoros, diyaari, adeegso, kala dhig-dhig, qaabey, dooro, isku-dul-dhis, is- bar-bar dhig, naqdi, iwm. Waxaa jiraan falal ay haboontahay in laga fogaado marka la qoraayo ujeedooyinka waxbarashada falalkaas wax aka mid ah; ogaaw, faham, garo, baro, qadari, iwm. Ereyada noocan oo kale ah looma kuurgeli karo lamana qiyaasi karo sidoo kale ereyada noocan ah waxa eey yeelan karaan fasiraado kala duwan oo aan si sax ah loo qiyaasi karin sidaa daraaded waxaa haboon in la adeegsado erayo la qiyaasi karo.

Marka la soo koobo, ujeedooyinka waxbarasho oo dhammaystiran waxa ay ka kooban yihiin:

- ◇ Fal qeexaya natiijo waxbarasho oo na tusaya habdhaqan la arki karo (action verb).
- ◇ Xaalad kasta oo gaar ah oo ay tahay in hab-dhaqanka lagu muujiyo (condition).
- ◇ Heerka wax qabad ee loo arko in uu ku filan yahay hanashada ujeeddada (performance).

Layliyada taxanaha ah ee soo socda waa ay kaa caawinayaan inaad barato mid kasta oo ka mid ah qaybahan. haddii aad isku daydo dhowr goor waxa ay kuu horseedayaan in aad ku guulaysato qorista ujeeddooyinka waxbarasho. Ujeeddooyinka waxbarasho waa in ay ku jirtaa fal natusaya waxqabad.

Isku day in aad go'aamiso tusaalooyinkan soo socda kuwa u taagan ujeeddooyinka barashada iyo kuwa matala hawlaha (activities) waxbarashada:

Dhammaadka simistarka,

1. ilmuhu wuxuu aqoonsan doonaa sawirrada erayada isku dhawaqa ah.
2. Ardaygu wuxuu **kala jari** doonaa tirada halka god si sax ah 80%.
3. Ardaygu wuxuu **tusi/muujin** doonaa aqoonta xarakaynta (punctuation) saxda ah.
4. Ardaygu wuxuu **ku celcelin doonaa** (practice) aqrinta liiska isku dhufashada.

Seddaxda weerood/ ee ugu horreeya fal howleedyada kor ku xusan ee kala ah: aqoonsadaan, muujiyaan, kala jaraan, waxa ay tusinayaan dhammaantood natiijooyin waxbarasho oo ka soo bixi kara cutubka. Weedha lambarka afaraad ku xusan waxa ay tilmaamaysaa oo kaliya hawl horseedi doonta natiijo waxbarasho. Haddaba, weedha afaraad ma laha natiijo waxbarasho; waa hawl barasho oo keliya.

LAYLI:

U kala saar natiijooyinka waxbarasho ee la arki karo iyo kuwa aan la arki karin adiga oo ku calaamadeynaya, **L** kuwa la arki/qiyaasi karo iyo **A** kuwa aan la arki/qiyaasi karin.

- _____ 1. Goobaabin geli dhawaqa hore ee ereyada. _____
- _____ 2. Baro sharciga.
- _____ 3. Isku-dar nambaro laba-god ah.
- _____ 4. Faham habka osmosis-ka.
- _____ 5. Ku raaxayso ku hadalka Soomaaliga.
- _____ 6. Akhri magacyada jilayaasha.

Xaaladda (condition)

Mararka qaar ujeeddada waxbarashadu waxa ay qeexdaa xaalad kasta oo gaar ah oo waxbarashadu ku dhici doonto. Haddii natiijada waxbarasho ee la arki karo ay ku dhacdo waqti gaar ah, meel gaar ah, ama iyada oo la isticmaalayo agab gaar ah, markaas shuruudaha waa in si cad loogu sheegaa ujeeddada, sida tusaalayaasha soo socda ay muujinayaan:

- Adigoo isticmaalaya **xisaabiyaha**, isku dhufo tirooyinka laba-god ah
- Adigoo isticmaalya **Heerkulbeegaha** lagu siiyay tilmaam heerkulka saxda ah.

Sheegidda Heerarka Shuruudaha (Criterion level)

Mararka qaar ujeeddada waxbarashadu waxa ay tusinaysaa sida wanaagsan ee hab-dhaqanka loo fulinayo. Heerka cabbiraadda waxqabadka la aqbali karo ayaa qeexaya inta shay ee ardaygu ay tahay in uu saxo si uu u gaadho ujeeddada.

Tusaale:

- Isaga oo isticmaalaya 20-ka mas'alo ee la lasiiyay, ardaygu wuxuu si sax ah u xisaabin doonaa dhammaan jawaabaha.
- Isaga oo isticmaalaya 20-ka mas'alo, ardaygu wuxuu xisaabin doonaa 90% si sax ah

2.7 Abla-ableynta Ujeeddooyinka Waxbarashada (Taxonomy of Educational Objectives)

Aqoonyahan u dhashay wadanka Maraykanka oo lagu magacaabo Benjamin Bloom iyo aqoonyahanno kale ayaa degjiyay hab abla-ableyn ah oo la xiriirtaa ujeeddooyinka waxbarashada oo muujinaysa qaab-dhismeed fudud oo loo habayn karo ujeeddooyinka looguna kuur geli karo ama loo qiyaasi karo. Qaab-dhismeedkaan loo qaybinaayo ujeeddooyinka waxbarashada oo uu sameeyay Bloom iyo aqoonyahanno kale oo ku xeel dheer cilmi nafsiga ayaa sanadku markii uu ahaa 1956dii ujeeddooyinka waxbarashada waxa ay u qeybiyeen seddex waaxood oo muhiim ah: qaybta garaadka, qaybta dareenka iyo qaybta dhaqdhaqaaqa (saykoomotorka). Sadarada soo socda ayaan si faahfaahsan ugu lafa guri doonaa qayb walba.

2.7.1 Qeybta Garashada (Cognitive Domain)

Waxqabadka 3aad

Kala dood asxaabtaada fasalka faa'iidooyinka ay waxbarashada u leedahay abla-ableynta ujeeddooyinka waxbarashada ee uu sameeyay Bloom iyo saaxiibadiis.

Qeybta garaadka waxay la xiriirtaa ujeeddooyinka khuseeya hormarinta awoodda aqooneed iyo xirfadihiisa, waxayna la shaqeeyaan awoodda maskaxda ee ardayga. Qeybtan waxaa loo kala saaraa ilaa 6 qeybood oo leh taxane joogto ah, sida ku cad jantuska hoose.

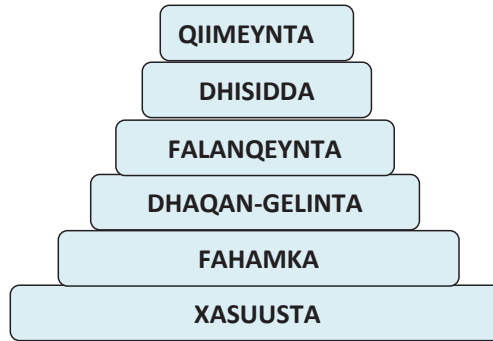
Heerarka kala duwan ee qaybtaan waxa ay kordhiyaan fulinta howlaha ad-adag iyo sidii guulo sare looga gaari lahaa. Maadama ay qaybtaan ka koobantahay qayba is xig-xiga oo xariir ah waxa ay natusinaysaa in heerarka sare ee qaybtaan lagu gaari karo kadib markii heerarka hoose si fiican loogusoo guuleesto.

Hadda bal aan fiirino qeybaha garaadka (garashada):

Dhafan

Sahlan

Jaantuska 2.2: Taxanaha qeybta garaadka ee abla-ableyta Bloom

Taxanaha qeybta garashada ee abla-ableynta Bloom waxay ka kooban tahay heerarkan hoos ku qoran:

1) Heerka aqoonta/xasuusta (Knowledge level)

Marka aan eegno qaabka aqonyahannada cilmi nafsiga u qaybiyeen ujeedooyinka qaybta garashada aqoonta (knowledge) ayay ka dhigeen qaybta ugu hooseysa ama kowaad. Sidoo kale maadaama aya tahay qaybta koowaad taasi micnaheeda waa in ay asaas u tahay horumarinta iyo gaaritaanka heerarka kale ee qaybtaan. Qaybtaani waxa ay xooga saartaa muhiimadeeduna ay tahay aqoonsashada iyo dib-u-xasuusashada wixii qofku horay usoo bartay. Aqoon ama xasuus waa lagama maarmaan si loo kobciyo garaadka loogana faa'ideysto aqoonta mushkiladaha nolosha ee soo noq noqda. Marka la qoraayo ujeedooyinka waxbarashada ee heerkaan waxaa la adeegsadaa falal suluuki ah sida *qeex, magacow, tax, sheeg, meeqa, kuma, maxay, iwm.*

2) Heerka fahamka (Comprehension level)

Heerkaani waxa uu ka sareeyaa heerkii koowaad ee garashada. Heerkii hore ee garashada waxa uu quseeyay oo kaliya in lasoo xasuusto dhacdooyinkii horay u dhacay ha ahaadaan kuwa gaar ah, kuwa guud ama labadaba. Heerkaan labaad ee garashada waxa uu ku saabsanyahay in aqoonta loo adeegsado in lagu xalliyo mushkiladaha soo wajahaayo qofka inta uu ku guda jiro nolol maalmeedkiisa. Heerkaan labaad ee garashada ee loo yaqaano fahamka waa hab ku dhisan in waxa la fahmay loo tarjumi karo siyaabo kala duwan lana garto in loo adeegsan karo waxa la fahmo xaalado kala duwan.

Falalka suluukiga ah ee la adeegsado marka la joogo heerkaan waxaa ka mid ah: **sharax, beddel, tarjum, dib-u-qaabee, iwm.**

3) Heerka Dhaqan-gelinta (Application level)

Labadii qaybood ee ka horeeyay qaybtaan seddexaad waxay kala ahaayeen garasho (knowledge) iyo faham (comprehension). Maadaama qaybaha kala duwan ee qaybtaan garashada (cognitive) ay yihiin kuwa wada xariira oo u kala muhiimsan sida ay u kala horeeyaan taas waxaa tusaale cad u ah in qofku uusan fahmi karin wax uusan garan sidoo kalana uusan dabihi karin ama dhaqan gelin karin wax uusan fahmin.

Hadaba heerkaan seddexaad ee loo yaqaano dhaqan-gelinta (application) waa heer la rabo in ardayga lagu baro in uu xeerarka, fikradaha, siyaadaha, asaluub wanaaga, iwm ee ku baranaayo dugsiga ku dabaqo noloshiisa, taasina ma dhici karto ayada oo aan la helin marka hore faham sax ah. Habkani wuxu khuseeyaa kartida ardaygu ula soo baxayo nuxurka ama dabakhayo wax uu hore u soo fahmay, falalka suluukiga ah ee heerkan waxaa ka mid ah: **dabakh, dhis, sharax, soo saar, kala saar, saadaali, iwm.**

4) Heerka Falanqeynta (Analysis level)

Heerkaan 4aad ee ka midka ah heerarka 6da ha ee ujeedooyinka garashda (cognitive) waxa uu faham naga siinayaa sida loo kala dhig-dhigi karo waxa walaxi ka koobantahay si loo fududeeyo xariirka ka dhexeeya loona sharrixi karo **si cad oo fudud.**

Heerkaan 4aad waa uu ka qoto dheer-yahay heerkii ka horeeyay ee dhaqan-gelinta. Tusaale ahaan marka la joogo xisaabta in ardaygu mas'alo ka shaqeeyo waa ay fududahay isaga oo raacaayo xeer ama qaacido uu horay usoo fahmay hasayeshee in la dhoho u fur-fur xeer ama qaacid do xalkii asal ahaan lagasoo jebebiyay waa ay yara adagtahay. Haddaba heerkaan waa uu yara ka adag yahay heerkii hore falalka la adeegsado marka la rabo in la cabbiro ujeedooyinka heerkaan waxaa kamid ah; **jejebi, hel, samee, isbarbardhig, maxay ku dhucday iwm.**

5) Heerka dhisidda (Synthesis level)

Heerkaan 5aad ee heerarka kala duwan ee garashada (cognitive) waxa uu xooga saarayaa sidii la iskugu keeni lahaa walxo kala qaybsan loogana dhigi lahaa hal walax oo micna samaynaaya ama la adeegsan karo marka la isu keeno.

Heerkii ka horeeay ee 4aad waxa aan kuso baranay in wax is heesta lakala dhig-dhigo si loo fahmo xariirka ka dhexeeya iyo doorka ama kaalinta qayb walba leedahay hasayeeshee heerkaan 5aad eeku saabsan dhisidda waxa uu xooga saarayaa sidii wax cusub loosoo saari lahaa ama ugu yaraan wax shaqeynaayo loo sameeyo. Heerkani waxa uu xooga saarayaa kobcinta garaadka ardayga si uu u awoodo isu gaynta aqoon kala duwan uga soo saari lahaay aqoon cusub. Heerkaani waa meesha lagu kobciyo hal-abuurka, kartida iyo qaab fikirka ardayga. Falalka suluukiga ah ee la adeegsado marka larabo in la cabbiro ujeedooyinka heerkaan waxaa kamid ah; **qorshee, qor, sheeg, curi, isu ururi, habee, iwm.**

6) Heerka qiimeynta (Evaluation level)

Heerkii 6aad waa heerka ugu sareeya ee heerarka taxanaha garashada (cognitive). Heerkaani waxa uu ku saabsanyahay go'aan qaadashada la xiriirta tirada, tayada qaybaha isku xirka, jidmarinta, soo jeedinta, habka, nidaamka iyo qorsheynta loo maray go'aanka la qaatay, waxayna u baahantahay taasi taxadar dheeraad ah intaan go'aan kama dambeys ah la qaadan ama la gaarin.

Maalin walba waxa aan soo saarnaa go'aan fiican, xun, sax ama khalad ah, laakiin taasi waa mid fudud, haddaba ujeedooyinka qiimeynta waxbarashada ee dhanka garashada waxay la xiriirtaa awoodda iyo kartida ardaygu ku dhisaayo aqoontiisa iyo fikirkiisa, si uu u gaaro go'aamo wax ku ool ah, caqligal ah uuna difaaci karo. Falalka la adeegsado si loo cabbiro ujeedooyinka heerkaan waxaa kamid ah; aqbal, ku raac, qiimeey, is bar-bar dhig, go'aanso, dooro, xulo, sababtee, soo gaba-gabey.

2.7.2 Qeybta dareenka/caadifadda (Affective Domain)

Qaybtaan ku saabsan caadifadda iyo dareenka waxa ay xooga saareysaa in rabitaanka ardayga iyo dareenkiisa tixgelin la siiyo oo aan kaliya lagu koobin howlaha ka socda iskuulka ujeedooyinka heerka garashada (cognitive) oo u badan manaahijta aan caruurteenna u dhigno.

Qaar kamid ah aqoonyahannada waxbarashada iyo cilmi nafsiga ayaa ku doodaya in ujeeddoyinka asaasiga ee barashada ay yihiin qeybta caadifadda. Waa fikradda sheegeysa in ardaydu aysan baraneyn wax ay cid kale u doortay. Tani waxa ay xoojinaysaa in ay muhiim tahay in aan ardayga loosoo min guurin manhaj dadyow kale ama wadama kale degsadeen. Maxaa yeelay haddii bartayaasha lagu soo rogo wax dad yoow kale qiyam iyo ujeeddooyin u ah, waa hubaal in manhajkaas soo saari doono ardayd uu ku waynyahay qiyamka dadkaas manhajka degsaday sidoo kalena u adeegaayo xaqiijinta ujeedooyinkooda. Arrinkani waxa uu kasoo horjeedaa waxa ardayda iyo waalidiintaba ka filaayaan iskuullada/dugsiyada iyo macallimiinta.

Haddii aan soo dhowayno, sida dhabta ah, waxa aan dugsiyada ku haysanno waa aqoon uu manhajku saldhig u yahay kuna salaysan xaqiijinta ujeeddooyinka heerka garashada (cognitive) oo u badan ujeeddooyin ka yimaada dibadda ardayga oo ay soo diyaariyaan khuburo ku taqasustay dejinta manaahijta, hasayeshee badanaa ujeeddooyinka heerka garashada waxa ay dayacayaan kaalinta caadifadda ee heerkaan ku talinaayo in xooga loo saaro ardayda.

Inkastoo ujeeddada kowaad ee baraha wanaagsan ay tahay caawinta ardayga, haddana weli ma aha sidi loo baahnaa waxase muhim ah in kaalinta baraha wanaagsan inay noqoto mid ilaalisa dareenka iyo guusha waxbarasho ee ardayga.

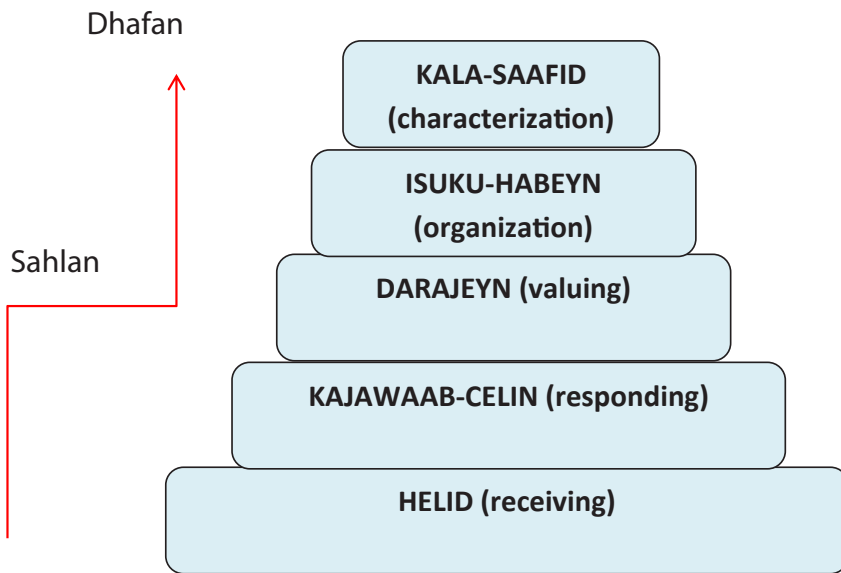
Astaamaha qeybta Caadifadda

Ujeedooyinka heerkaan waxa ay xooga saaraayaan dareenka iyo xiisaha ardayda sida kuwa la xariira waxa ardayga xiisihiisa sare u qaada, dabeecadda ardayga, waxa ardayga qadariyo, waxa ardayga kiciya dareenkiisa iyo caadifaddiisa, waxa ardayga ku beera nacaybka ama jacaylka. Shaqada qeybtan marka lagu jiro xaalada waxbaridda waxaa ka mid ah: dareen, dabacsanaan, anshaxa, kala faquuq la'aan, naxariis, damqasho iyo tixgalinta.

Waxa aan tusaale ahaan usoo qaadan karnaa labada tusaale ee hoos ku qoran si aan si qota dheer ugu fahanno heerkaan ku saabsan caadifadda:

- Ardaygu waxa uu awoodi doonaa marka uu casharkaan qaato in uu tixgelin iyo dabacsanaan u muujiyo dadka waawayn ee u baahan caawinta.
- Ardayga waxa uu awoodi doonaa gabagabada casharka in uu ilaaliyo xeerarka u degsan iskuulka iyo sumcadiisa.

Habkan caadifaddu (affective) wuxuu ka kooban yahay 5 taxane oo joogto ah, halki habka garashadu (cognitive) ka koobneed 6 taxane oo joogto ah. Hadda bal aan firino taxanaha qeybaha caadifadda sida ku cad jaantuska 2.3

Jaantuska 2.3: Heerarka taxanaha qeybta saameynta ee abla-ableynta Bloom

Sadarada soo socda waxa aan ku lafa guri doonaa qaybaha heerka caadifadda ee aan ku muujinay jaantuska kor ku xussan.

1) **Helid (Receiving):** Waa habka ugu hooseeya taxanaha natiijooyinka waxbarashada ee qeybta caadifadda/dareenka, waxaana loola jeedaa ka qeyb galid. Waa rabitaanka ardaygu rabo inuu ka qeyb galo xaalad xasaasi oo jirta si uu jiritaankiisa u muujiyo iyo inuu yahay guuleyste.

Heer hoosaadkaan ka tirsan heerarka kala duwan ee caadifadda/dareenka (affective) waxaa loosii kala qaybin karaa ilaa seddax heer oo kala ah:

b. **Ka-war-hayn (awareness):** Habkani wuxuu la xiriiraa dareenka garashada dhibaatooyin jira, xaalado, ama dhacdooyin. Tusaale ahaan adiga oo macallin ah ayaad waxa aad soo gashay fasal ayada oo ay ardaydu buuqaayaan. Isla markii ardaydu ogaadaan in macallin soo galay fasalka waxaa si tartiib ah isu bedelaayo jawiga fasalka maxaa yeelay ardaydu waxa ay ogaadeen in macallin soo galay fasalka.

t. **Quud-darayn (willingness):** heerkaani waa heerka xiga heerkii ka horeeyay ee ka-war-haynta waxa uuna ku saabsanyahay aqoonsashada walax, dhacdo, mushkilada halkii uu is illowsiin lahaa ama uu kasoo qaadi lahaa waxba kama jiraan. Tusaalihii aan kusoo qaadanay qaybta hore, macallinka markii uu soo ga lay fasalka ardayda jawiga fasalka waa ay dejiyeen maxaa yeelay waxa ay aqoonsadeen imaashaha macallinka iyo kaalintiisa.

j. **maarayn (controlled):** heerkaani waxa uu ku saabsanyahay in ardaygu doorto in uu feejignaan siiyo macallinka iyo waxa uu ardayda la wadaagi doono. Sidaa daraadeed marka macalinku sharaxo casharka ardaydu waa ay ka war haayaan waxa ayna joojinaayaan oo ay maareynayaan dhammaan wax walba oo kala teedaayo macallinka iyo ayaka sida buuqa, sheekooyin doceedka, taleefannada iwm.

2) **ka jawaab-celin (Responding):** markaan ardaygu waxa uu ka jawaab celinayaa xaaladaha iyo mushkiladaha isaga oo ka qayb qaadanaayo darsiga. Taas micnaheedu waxaa waaye in ardayga kaliya ku ekaaneynin soo xaadirid iyo dhagaysi ee uu samaynaayo fal celin iyo ka qaybqaadasho howlaha ka socda fasalka.

Heerkaan asna waxa uu leeyahay seddax qaybood sida kii horaba eeku saabsanaa ka-war-haynta.

b. **Qaadashada** (acquiescence): Tani waxay la xiriirtaa u hogaansanaanta ardayga si waafaqsan nidaamka dugsiga iyo u dhega nuglaanta ka fal celinta waydiimaha macallinka.

t. **Rabitaanka fal-celinta** (Willingness to respond): Tani waxay khusaysaa jawaabta ikhtiyaariga ah ee ardaygu bixiyo xaalado gaar ah.

j. **Ku qanacsanaanta jawaab-celinta** (Satisfaction in response): Haddii uu ardaygu ku qanacsan yahay jawaabaha si togan ayuu ula falgalaa howsha socota, tusaale ahaan haddii ardayda macallina u diro in ay soo sameeyaan mashruuc una soo sameeyan si wanagsan dhiirigellina ku helaan waxa ay jeclaanayaan in ay marar badan sidaasoo kale loogu diro mashaariic si ay uga helaan macallinka agtiisa qadarain iyo tixgelin.

3) **Qiimayn (Valuing)**: Tani waxay la xiriirtaa qiimaha ama waxtarka ardaygu ka helay walax ama xaalad gaar ah oo uu baranaayey. Sida heerarkii horaba heerkaanna waxa loo qaybin karaa heer hoosaadyo kala ah:

b. **Aqbalaadda qiimaha** (Acceptance of a value): tani waa xaalad ka dhigaysa ardayga in uu aamino mabda' gooni ah, sida in ardayga aamino in raga iyo dumarka sinayn marka laga hadlaayo dhaxalka.

t. **kala door-bididda qiimaha** (Preference for a value): Xaaladdaan ardaygu waxa uu aaminsanyahay mudnaanta iyo sida ay lagama maarmaan u u tahay in tallaabo la qaado sidoo kalana ay muhiim tahay in lagasoo qaado xaalada kale waxba kama jiraan. Haddii si kale loo dhoho qiimaha ardayga siinaayo qaybtaan waxa ay ku xirantahay sida uu u kala door bidaayo xaaladaha iyo duruufaha ku xeeran oo xorriyad ayuu u heysataa go'aanka uu qaadanaayo lamana mid ahan qiimaynta xaaladii tan ka horeeysay oo uu ku qasbanaay in uu sideeda u qaato.

j. **U heelanaanta qiimaha** (Commitment to a value): Heerkan ardaygu wuxuu ku qancayaa oo si buuxda u qaadanaayaa mabda' iyo sababihiisa waana uu joogteynayaa. Tani waxa ay ka dhigaysaa ardayga in uu u heelanaado oo uusan ka daalin qadarinta iyo muujinta falalkaan sida ku sifoobidda sifooyina wan wanaagsan iyo dabeecado wanaagsan.

4) **Isku-habeyn (Organization):** Habkan ardaygu waxa uu bilaabaa in uu awoodo in uu isu keeno waxyaalo qiima leh oo kala duwan kana soo saaro wax nidaamsan oo la aqbali karo, lehna xariiro u dhaxeeya kuna dhisan si kala mudnaan ah marka lays barbar dhigo. Heerkaan ku saabsan isku-habaynta waxaa loo kala qaybin karaa laba qaybood oo kala ah:

b. **Fikradda guud ee qiimaha:** Habkani waxa uu la xiriiraa garashada xiriirka u dhaxeeya qayb hoosyaayada iyo qiimahooda, kuwaasoo hore loo qiimeeyey lana aqbalay.

t. **Ururinta nidaamka qiimaha:** Qaybtan waxay khusaysaa horumarinta nidaam adag oo la xiriira qiimaha aan la bar bar dhigi karin ujeedda loo sameeyey xulashada si loo hormariyo arrimo guud oo sama-fal ah halkii wax lagu dhisilahaay dano gaar ahaaneed, tusaale; adigoo xil haaya inaad dantaada gaarka ah ku fushatid, tii guudna ay dayactanto.

5) **Kala-saafid (Characteristic by a value or value complex):** Marxaladdan nidaamka qiimuhu waa mid ku xiran shakhsiyadda dadka, sida ay u fakarayaan, waxay aaminsan yihiin iyo aragtiyadooda. Heerkaan waxaa hoos yimaada laba heer hoosaad oo kala ah:

b. **Guud meerid (Generalized set):** Habkani wuxu la xiriiraa hagaajinta shaqsiyadeed taasoo awood u siin doonta in uu dhimo qaladaadka uu ka galaayo dadka la nool. Tan waxaa lagu suura gelin karaa in ardayga qaladaadka ka dhacaayo inta uu ku guda jiro geedi socodka waxbarashada la soxo si uu ugu biiro bulshada asaga oo aan dhibaatayn doonin.

t. **Sifeyn/astayn (Characterization):** Heerkani wuxuu sare u qaadaa qiimaha shaqsi uu leeyahay, qofnimadiisa iyo anshaxa iyo waliba mabda'a uu haysto. Taasina waxa ay ka muuqan doontaa qaab dhaqankiisa iyo sida uu ula fal galo bulshada uu la noolyahay.

2.7.3 Qeybta Saykoomotorka (Psychomotor Domain)

Waxqabadka 4aad

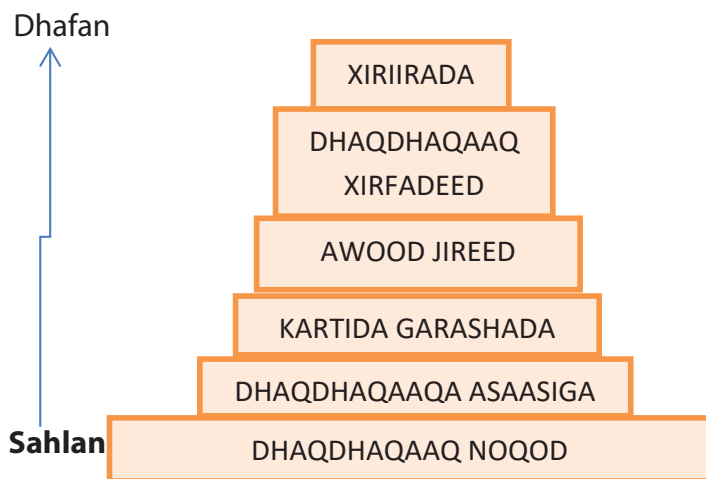
Ka dooda adinkoo koox koox ah waxa ay tahay xirfad iyo waxyaabaha saameya qeybta saykoomotorka.

Labadii cashar ee ugu dambaysay waxaad kusoo ogaatay sharaxaaddii aan ka bixinay qeybta garashada iyo qeybta dareenka ee ujeedooyinka waxbarashada. Hadda waa inaad ogaatid in labadoodu aysan lahayn isku xirnaan dhexdooda ah, sidaa daraadeed midkoodna ma shaqeyn karo qeybtan saddexaad la'aanteed [qeybta nafsiga]. Shakhsi waxbartay waxaan soo saari karnaa oo kaliya marka ay saddexdoodu wada falgalaan taasina waa sababta aan qeybtan u baraneyno.

Qeybta Xirfadaha: casharki kowaad ee abla-ableynta Bloom (garashada) wuxu lahaa awood maskaxeed, casharki labaad ee Bloom (dareenka/ caadifadda) isaguna wuxu lahaa dareen, qiime, sidaa si la mid ah qeybtaan dhaqdhaqaaqa saykamootor waxay leedahay awood xirfad maskaxeed. Sidaa darteed halkaan ujeedooyinka waxbarashadu waa in ay saameeyaan howl-fulin togan oo muuqata.

Qeybta dhaqdhaqaaqa ama saykamootorka waxay kaloo leedahay waxqabad murqaha ah sida adeegsiga faraha tilmaan ahaan, madaxa ama jirka oo dhan. Howlahaas waa la dhaxlaa ama si caadi ah ayaa loo bartaa adeegsigooda, tusaale; Socodka, dabbaasha, tuuridda, booddada cunidda IWM.

Waa lagama maarmaan gaar ahaan dadka aqoonta leh in ay sameeyaan xirfado kala duwan oo ka ballaaran intii ay dhaxleen sida wadidda gaariga, iyo ciyaaraha kala geddisan. Sida qeybtii garashada iyo saameynta habkan wuxuu leeyahay heerarka taxane oo joogto ah kana bilowda kan ugu fudud ilaa kan ugu adag sida ku cad jaantuska 2.4.

Jaantuska 2.4: Heerarka taxanaha qeybaha saykoomotor ee abla-ableynta Bloom

Hadaba waxaan halkan hoose kusoo bandhigeynaa heerarka taxanaha qeybaha dhaqdhaqaaq/saykoomotorka ee abla-ableynta Bloom:

1) **Dhaqdhaqaaq aan la xakameyn(Reflex movements)**

Heerkani waa kan ugu hooseeya qeybta saykoomotorka oo qof kasta oo caadi ah sameyn karo, dhaqdhaqaaqyada oo dhan waa dabeeci marka laga reebo xaaladaha aan caadiga ahayn sida qofka shalalka qaba.

2) **Dhaqdhaqaaqa Asaasiga ah (Basic Fundamental movements)**

Heerkani sidi kii ka horeeyay (dhaq-dhaqaaq aan la xakameyn) oo kale ayuu isaguna yahay mid dabiici ah. Dadka waxbartay in yar bay ka ogyihiin heerkani, marka laga reebo in yar oo xaalado gaar ah cawisa. Heerkani wuxu ka kooan yahay 3 qeybood:

b. **Dhaqdhaqaaqa xubnaha (Locomotor movement):** Habkani wuxuu ku saabsanyahay dhaqdhaqaaqa xubnaha jirka oo ka dhaqaaqa meel gaarana meel kale sida socodka, garguuradka, booddada iwm.

t. **Dhaqaaq aan xubno lahayn (Non-locomotor movements):** Waa mid la xiriira dhaqdhaqaaq jireed oo aan meesha laga tegeyn, sida luqunta oo la qalqaloociyo, dhaqdhaqaaqa wadnaha iwm.

j. **Dhaqdhaqaaq waxqabad (Manipulative movements):** Kani wuxu la xiriiraa adeegsiga gacmaha, bushimaha, si wax loo dhaqaajiyo ama loo joojiyo wax hore u dhaqaayaayey.

3) **Kartida Garashada (Perceptual abilities)**

Heerkan waxaa ka shaqeysiiya dareemayaasha, sidaa daraadeed dadka waxbartay inta badan ma adeegsadaan marka laga reebo hagidda iyo adeegsiga dareemayaasha. Heerkani wuxuu la xiriiraa awoodda saxhsiyadeed ee garasho iyo kala saaridda walxaha iyadoo la adeegsanaayo dareemayaasha. Dadka qaarkood waxay gartaan isna barbar-dhigaan walxaha muuqaal ahaan, dhadhamin, urin, cod iwm.

4) **Awood Jireed (Physical abilities)**

Awoodahaasi waxay u kala baxaan kuwo caafimaad iyo kuwo waxbarasho. Waad garan kartaa in ciyaaruhu guud ahaan, u baahan yihiin awood jireed oo bedqabta waana la hormarin karaa arrimahaas xirfad ahaan.

5) **Dhaqdhaqaaq xirfadeed (Skilled movements)**

Heerkani waa heer ka sareeya heerarkii saykamootarka ee aan kusoo aragnay qaybaha kore. Marka aad heshid kartida muuqaalka, markaas waad dhaqangalin kartaa dhowr nuuc oo karti muuqaal ah markaad wax sameyn rabtid. Waxaad isku dari kartaa xirfadda, waxqabadka, adkeysiga iyo dabacsanaanta xilliga wax qorista iyo sawiridda aad ku jirtid.

6) **Xiriirada Daahsoon (Non-discursive communications)**

Heerkani waa kan ugu sarreeya heerarka taxanaha qeybta nafsiga ee Bloom sida ku cad jaantuska 3aad, wuxuna u baahan yahay mideynta dhamaan heerarka kale ee ka hooseeya si loo gaaro darajo sare oo khibradeed.

Tusaale, waxaad adeegsan kartaa botomada xurufta (keyboard) si aad faraha u dulsartid (qortid) iyo codad balse waxay u baahan tahay tababar wanaagsan, ku dhaqan joogto ah (practice) iyo karti si loo mideeyo dhaqdhaqaaqyada faraha taasoo soo saari karta farriin lagu kalsoonaan karo, isla markaana waxaa kaloo loo baahan doonaa dhowr heer oo awood garasho si loo turjumi karo farriimaha. Tan micnaheedu waa in ciyaaryahanka iyo turjumuhu labaduba ay ka shaqeysiiyaan hal xirfad oo isku mid ah.

Tusaale kale, qof kasta oo caadi ah wuu dhaqdhaqaaqin karaa bushunihiisa, gacmihiisa iyo lugihiisa, waxaase lagama maarmaan ah in aad heshid tababar, dhaqan gelin iyo karti si aad u mideyso dhowr dhaqdhaqaaq iyo dhaqan

gelintooda iyo awood garasho si aad: u dabbaalatid, warqad u qortid, gaari u kaxeysid.

Heerkani wuxuu leeyahay 2 heer hoosaad oo kala ah:

- 1) Dhaqdhaqaaq muuqda: Kani waa dhaqdhaqaaq muuqda sida booddada, socodka iwm.
- 2) Dhaqdhaqaaq wax fasira: Habkani wuxuu muujinayaa nuuc dhaqdhaqaaq oo dadban sida: meel ka mid ah jirka oo soo bararta, kadi haysta oo soo buurata, il-jebis, caloosha oo shiiqda marka wasakhdu ka baxdo ka dib, dhamaantood waxay muujinayaan macno gaar ahaaneed oo la fahmi karo.

1.8 QIIMAYNTA CUTUBKA

Ka Jawaab Su'aalahan soo socda:

1. Maxaa loola jeedaa ujeeddooyinka waxbarashada?
2. Bloom meeqo waaxood ayuu u qaybiyay qeybta aqoonta? Maxaysa kala yihiin?
3. Ka dood faa'iidooyinka ay abla-ableynta Bloom ee ujeeddooyinka waxbarashada ay u leedahay horumarinta waxbarashada.
4. Doorro hal maaddo oo ka mid ah maadooyinka fasalka afaraad ee dugsiga hoose kadibna Qor ujeeddooyinka waxbarasho oo maadadaas ay leedahay.
5. Waa maxay dareen ama caadifad?
6. Tax astaamaha qeybta caadifadda kadibna sharaxaad kooban ka bixi.
7. Sharaxaad kooban ka bixi waxyaabaha saameya qeybta xirfadaha.
8. Kala cadee farqiga u dhexeeyo dhaqdhaqaaqa muuqda iyo dhaqdhaqaaqa wax fasira.

2.9 Tixraacyo (References)

Nenty, H.J (1985). Fundamental of Measurement and Evaluation in Education, Calabar: University of Calabar.

Nwana. O.C. (1981) Educational Measurement For Teacher. Ikeja – Lagos, Hong Kong, Ontario, Kenya, Thomas Nelson Africa

Obimba, F.U. (1989). Fundamentals of Measurement and Evaluation in Education and Psychology. Owerri: Totan Publishers Ltd.

Onwuka, U. (1990) Curriculum Development for Africa. Onitsha: Africana – FEP Publishers Ltd.

Cutubka 3aad: Qiimeynta Joogtada ah ee waxbarashada

3.1 Horudhac

Waayahaan dambeba, natiijooyinka imtixaanaadka waxaa loo arkaa in ay yihiin kuwo hago go'aammo badan oo laga gaaro waxbarashad ardayda. Natiijooyinka imtixaanaadka waxaa ay saameyn weyn ku leeyihiin siyaasadaha iyo isbeddelada waxbarashada. Waxaa ay u muuqataa in tayada waxbarashada halbeeg looga dhigay natiijooyinka imtixaanaadka. Haddii ay natiijooyinka sarreeyaan, waxaa la suureystaa in tayadu hagaagsan tahay. Balse tani ma aha mid sax ah mar walba. Halbeegga sida dhabta ah wax looga ogaan karo sare-u-kaca heerka waxbarashada waa qiimeynta joogtada ah ee ma ahan midda dhammaadka xilli waxbarasheedka la qabto. Cutubkaan waxaan ku eegi doonnaa macnaha ay leedahay qiimeynta joogtada ah, baahida loo qabo, ahammiyaddeeda, qeybeheeda kala duwan iyo mabaadi'da ee ay ku taagan tahay.

3.2 Ujeeddooyinka Cutubka

Bare ardaydu waxa ay awood u yeelan doonaan casharkan marka uu dhammaado in ay:

1. Sharraxaan macnaha qiimeynta joogtada ah.
2. Tilmaamaan baahiyaha loo qabo qiimeynta joogtada ah ee waxbarashada.
3. Falanqeeyaan ujeeddooyinka qiimeynta joogtada ah.
4. Go'aamiyaan noocyo qiimeyn joogto ee ku habboon ardaydooda.
5. U bogaan faa'iidooyinka qiimeynta joogtada ah u leedahay waxbarashada.
6. Dhaqan geliyaan qiimeynta joogtada ah aygoo ku saleynaya ujeeddooyinka waxbarashada
7. U Isticmaalaan qiimaynta joogtada ah kor u qaadista waxbarashada

3.3 Tasmada Cutubka

3.1 Horudhac
3.2 Ujeeddooyinka Cutubka
3.3 Tasmada Cutubka
3.4 Macnaha Qiimeynta Joogtada ah
3.5 Baahida loo Qabo Qiimeynta Joogtada ah
3.6 Ujeeddooyinka Qiimeynta Joogtada ah
3.7 Noocyada Qiimeynta Joogtada ah
3.8 Mabaadi'da Qiimeynta Joogtada ah
3.9 Faa'iidooyinka Qiimeynta Joogtada ah
3.10 Qiimeynta Cutubka

3.4 Macnaha Qiimeynta Joogtada ah

Qiimeynta joogtada ah waa hab ee ay gudaha fasalka ku adeegsadaan macallimiinta si ay u hubiyaan ama u xaqiijiyaan aqoonta, fahanka iyo xirfadaha ee ay ardaydu kasbadeen. Macallimiintu waxaa ay adeegsadaan habab qiimeyn joogta ah oo kala duwan si ay ula socdaan horukaca iyo fahanka ardayda. Waxaa ay ugu kuurgalaan awoodaha ardayda iyo sida ay u qabanayaan hawlaha laga doonayo. Qiimeynta joogtada ah waxaa lagu sameynayo waa aqoonta iyo fikradaha ardayda loogu dhigay fasalka waxaana ay socotaa inta ay waxbarashadu socoto. Tani macnaheeda waxaa weeye in qiimeynta joogtada ah ee ay qeyb weyn ka tahay hawlaha baridda iyo barashada. Qiimeynta joogtada ah waxaa ay macallinka ay ardaygaba u oggolaaneysaa in ay isla falgalaan.

Waxaa qiimeynta joogtada ah ka dhasho warcelin ku aaddan heerka ardayda ee ku aaddan aqoonta iyo xirfadaha la doonayo in ay kasbadaan. Warcelinta waxaa ay muhiim u tahay in ardaydu ay ogaadaan meelaha iyo qeybaha ay u baahan yihiin in ay xoog saaraan ama ay iska dhisaan. Waxaa la odhan karaa in qiimeynta joogtaha ah ay tahay muraayad ardaygu ku eegayo aqoontiisa iyo xirfadihiisa; muraayaddaasina ay tahay mid muuqaal dhab ah bixineyso.

Dhanka macallimiinta marka la eego, waxaa ay ogaan karaa ardayga u baahan in dib casharrada loogu celiyo; kan u baahan toosin iyo hagid, iyo midka u baahan leylin heer sare ah. Waxaa muhiim ah in aan garanno in warcelinta ka timaaddo qiimeynta joogtada ah ee aysan khuseynin ardayda oo kaliya. Balse ay

macallimiintu u tahay arrin muhiim ah. Macallimiinta xog badan ayay ka helayaan warcelinta ka timaaddo qiimeynta joogtada ah. Xogtaas oo la xiriirto qaabka ay wax u dhigaan; sida ay u maareeyaan waqtiga, ujeeddooyinka waxbarashada ee ay degsadeen iyo sax ahaanshaha habka ama aaladda ay u adeegsadeen qiimeynta joogtada ah. Marka uu macallinku helo warcelinta ka timaaddo qiimeynta joogtada ah, wuxuu go'aamin karaa in uu casharka sii wado ama ku soo celiyo, ama dib u dhigo oo mid kale oo soo dhisa ardayda billaabo, ama in uu wax ka beddelo habka waxbaridda. Intaas iyo in ka badanba waxaa macallinka ka caawineysa qiimeynta joogtada ah.

Marka aan ka hadleyno qiimeynta joogtada ah, waxaa muhiim ah in aan isla garanno in aysan ahayn imtixaan warqad iyo qalin uun loo adeegsado. Qiimeynta joogtada ah waa noocyo badan tahay. Sidaas awgeed imtixaanaadka yaryar ee la qaado kaliya inaan u fahanno ma ahan. Waxaa ay noqon kartaa in aan ardayga u dirno in uu wax soo baaro uu wax ka qoro; in uu sabuurada leyli kaga shaqeeyo ama in uu cashar kor u aqriyo. Sidoo kale waxaa ay noqon kartaa in uu xirfad ama hawl horteenna ku qabto sida in uu adeegsado kalkuleetar ama kombuyuutar ama in uu kiimiko farsameeyo.

Jaantuska 3.1: Waxqabad

Waxqabadka 1aad

Adinka oo koox koox ah ka dooda macnaha uu soo gudbinaayo sawirka sare. Kadib qoraal gaaban ku soo gudbiyay gunaanadka dooddiinna.

3.5 Baahida loo Qabo Qiimeynta Joogtada ah

Qiimeynta joogtada ah waa ay ka weyn tahay imtixaanidda ardayda lagu imtixaano wixii loo dhigay. Qiimeynta joogtada ah waa aalad lagu sheybaaro (diagnosis) halka dhibaataada ka heysato ardayda; halka cillada saldhigatay oo u baahan in wax laga qabto. Waxaa suurtoagal ah in ardaydu markii horeba aan loo soo dhigin qaacidooyin, konsabyo/fikrado iyo xirfado shardi (pre-requisite) u ah kuwa hadda ay baranayaan. Sidaas awgeedna ay caqabado waajahayaan. Qiimeynta joogtada ah waxaa ay naga caawineysaa in aan si dhab ah u ogaanno dhibaataada halka ay ardaydu ka heysato.

Si taas la mid ah, waxaa uu macallinku ogaan karaa saameynta ama raadka casharka

iyo waxdhigiddiisu ku reebto ardayda marka uu sameeyo qiimeynta joogtada ah. Waxaa uu ogaanayaa in la gaaray ujeeddooyinkii waxbarashada iyo in kale. Haddii ay u soo baxdo in aan la gaarin ujeeddooyinkii waxbarashada ama in saameynta casharku aanu ahayn sidii ama heerkii la doonayay, wuxuu macallinku beddeli karaa habka waxdhigidda ama dib ugu laaban karaa ujeeddooyinka waxbarashada. Isbeddelka uu macallinku ku sameeyo habka waxdhigidda kadib warcelin uga timaaddo qiimeynta joogtada ah waa in ay ku qotontaa soo kabidda iyo kor-u-soo qaadidda ardayda heerkoodu hooseeyo. Sidaas oo kale, waxaa uu macallinku ku soo biiriyaa habka waxdhigidda cusub habab dhiirrigelinaayo ardayda heerkoodu sarreeyo si aanay u caajisin. Haddaba, qiimeynta joogtada ah waa wareeg oo uu ardayga iyo macallinkuba isku qiimeyn karaan.

Qiimeynta joogtada ah, maadaama ardayga iyo macallinku isla falgelayaan, oo uu macallinku mar walba waxdhigiddiisu ku saleynaayo baahida uga timaaddo ardayda waxaa xoogeysto xiriirka macallinka iyo ardaydiisa. Ardaydu waxaa ay garwaaqsadaan in macallinku isku hawlayo in uu sare u soo qaado aqoontooda iyo xirafaddooda isaga oo mar walba u qorsheynaayo casharro soo kabo. Sidaas awgeed ardaydu waxaa ay ku kalsoonaadaan oo ay ixtiraamaan macallinka. Macallinku iyo ardaygaba waxaa ay qiimeynta joogtada ah ku ogaan karaan meelaha ardaydu ku liitaan iyo meelaha ay ku wanaagsan yihiin. Xogtaasi waxaa ka dhalan karto la-talin ku qotonto xog sax ah ardaygana ku jiheyn karto meel wanaagsan.

Qiimeynta joogtada ah kuma koobno oo kaliya ah macallinka iyo ardayda. Waxaa kale oo ay xog naga siin kartaa manhajka guud iyo muqarrarkaba. Waxaan ogaan karnaa canaawiinta u baahan balaadhin, xoojin, ama in horay ama dib loogu dhigo ardayda. Qiimeynta joogtada ah waxaa kale oo ay xog naga siin kartaa agabka waxbarashada ee la qoondeeyay sida buugaagta, hagaha macallinka, agabka laabka iyo qaar kale oo badan. Qiimeynta joogtada ah waxaa ay sawir iyo fasir dhab ah ka bixisaa heerka aqoonta, fahanka iyo xirfadda ardayda maxaa yeelay waa mid muddo socoto oo aanan ahayn hal mar sida qiimeynta kama dambeyska ah. Tayada waxbarashada iyo ardaydaba waxaa si wacan nooga warbixin karo waa qiimeynta joogtada ah.

Jaantuska 3.2: Baahiyaha qiimeynta joogtada ah

Waxqabadka 2aad

Dib u milicso hawlahaaga macallinimo oo soo qor warqad ka warbixineyso baahiyaha kugu dhaliyo in aad sameyso qiimeyn joogto ah.

Ujeeddooyinka Qiimeynta Joogtada ah

Ujeeddada ugu weyn ee looga gol leeyahay in ay na gaarsiiso adeegsida qiimeynta joogtada ah waa in uu macallinku helo jawaab celin ku saabsan sida cutubku u socdo si looga caawiyo ardayda in ay helaan aqoon wax-ku-ool ah iyo karti shaqo oo waxtar leh. Sida hadda muuqato, qiimeynta joogtada ah ee laga sameeyo dugsiyadeenna ma ahan kuwo na gaarsiin karo ujeeddada kor ku xusan. Si taasi ka duwan, qiimeynta joogtada ah ee aan adeegsanno waxaa ay kusoo

aruureysaa oo kaliya imtixaanno isdaba-joog ah. Imtixaanaadkaas isdaba-jooga ah ma ahan kuwo baaro aqoonta, xirfadaha iyo kartiyaha sarreeyo ee waxaa ay ku kooban yihiin qeybaha hoose ee habfekerka. Imtixaanaadka noocaas ah waxaa ay dhiirrigeliyaan xifdinta iyo ku soo celinta konsabyada/fekradaha oo kaliya.

Qiimeynta joogtada ah waa in ay ku qotontaa baarid aan baareyno siyaabaha iyo hababka ee ardaydu u adeegsan karaan aqoonta iyo xirfadaha aan barno. Macanaha waxaa weeye in ardaydu aysan noqon “aqoonyahanno” kaliya ee ay noqdaan “aqoon soo saarayaal”. Waa in ay noloshooda iyo bulshada ee ay ku dhex noolyihiin ugu faa’iideyn karaan aqoonta iyo xirfadaha ee ay dugsiyadeenna ka kasbadaan.

Qiimeynta joogtada ah, sidaas awgeed, waa in ay noqotaa mid kobciso garaadka, hal-abuurka, iyo cilmibaarista.

Ujeeddooyinka qiimeynta joogtada ah waxaa lagu gaari karaa siyaabahan soo socdo:

i. Joogteynta qiimeynta muddo dheer: qiimeynta joogtada waa in ay socotaa inta ay waxdhigidda socoto. Tani waxaa ay macallinka ku qasbeysaa in uu mar walba noqdo mid sameeyo qiimeyn si uu ula socdo kasbashada aqoonta iyo xirfadaha ee ardaydiisa. Celcelinta dhibcaha/buundada ee qiimeynta kala duwaneed ayaa ah mid la isku halleyn karo. Hal ama labo mar kaliya qiimeyn la sameeyay laguma kalsoonaan karo mana la isku halleyn karo sidaa awgeed qiimeynta waa in ay noqotaa mid socoto inta waxbarashduba socoto.

ii. Adeegisga imtixaanno iyo habab qiimeyn oo kala jaad ah: maadaama qiimeyntu tahay mid joogto ah oo socoto inta lagu guda jiro waxdhigidda, waxaa habboon in siyaabo kala geddisan loo qiimeeyo ardayda. Imtixaan, cilmibaaris, wax soojeedin, soo bandhigid xirfadaha iyo hal-abuurrada ayaa dhammaan noqon karo habab lagu qiimeeyo ardayda. Hababkaan kala geddisan ee qiimeynta joogtada ah waa kuwo dhiirrigelin karo ardayda una horseedi karo in ay maskaxda shiilaan oo ay la yimaaddaan dabaqaad aqooneed oo dhab ah.

iii. **Qiimeynta habfekerka dhafan:** maadaama qiimeynta joogtada ah tahay mid soo noqnoqoneyso waxaa waqti ku filan loo helayaa cabbiraadda hababka fekerka ee dhafan. Waxaa uu macallinka fursad u heli karaa qiimeynta xirfadaha falaqeynta iyo xallinta mashaakilka. Waxaa la adeegsan karaa aalado suureynaayo xaalado (scenarios) iyo dhibaatooyin kale duwan oo u baahan in uu ardaygu xaliyo. Qiimeynta joogtada ah waa mid horseedi karta kasbashada xirfadaha falaqeynta, qiimenyta iyo xallinta mashaakilka.

iv. **Caawinta iyo kabidda ee macallinka:** qiimeynta joogtada ah, waliba

kuwa ah cilmibaarista, xallinta mashaakilka, hal-abuurka, waxaa ay fursad u siinayaan ardayga iyo macallinka in ay isla falgalaan. Ardaygu waxaa uu toosin iyo hagrid ka helayaa macallinka.

Macallinkana waxaa uu hubinayaa in hawsha ay ku socoto halkii iyo sidii ardayga laga doonayay.

Marka ay macallinku iyo ardayga sidaa u wada shaqeeyaan waxaa dhasho xiriir wanaagsan oo kalsooni ku dheehan tahay. Waxaa kale oo sare-u-kaco himillada ay ardaydu ka qabaan in unkaan aqoon hal-abuurna la yimaaddaan.

Waxqabadka 3aad

Waxaad ka yeelataan dood wadareed ujeeddoooyinka qiimeynta joogtada ah? Kadibna qora natijada doodiina oo u soo bandhiga ardayda kale.

3.7 Noocyada Qiimeyntada Joogtada ah

Qiimeynta joogtada ah waa mid mar walba socoto, ku saleysan hannaan wax dhisayo, aan rasmi ahayn, ardayguna u yahay udub-dhexaad. Waxaa ay noqon kartaa shaqo maalinle ah (sida qoridda curisyada, imtixaannada, soojeedinnada iyo ka qeybqaadashada hawlaha fasalka), mashaariicda, iyo shaqooyinka gacanta laga qabto (practical).

i. Shaqada maalinlaha ah:

qiimeynta noocaani ah waa mid la joogteyn karo isla markaana lagu heli karo warcelin degdeg ah. Waxaa ay xoojisaa oo kor u qaaddaa aqoontii iyo xirfadihii ardaydu kasbadeen. Shaqada maalinlaha ah waxaa ay noqon kartaa mid aad u badato oo kaddibna culeys kuba noqoto ardayga iyo macallinka.

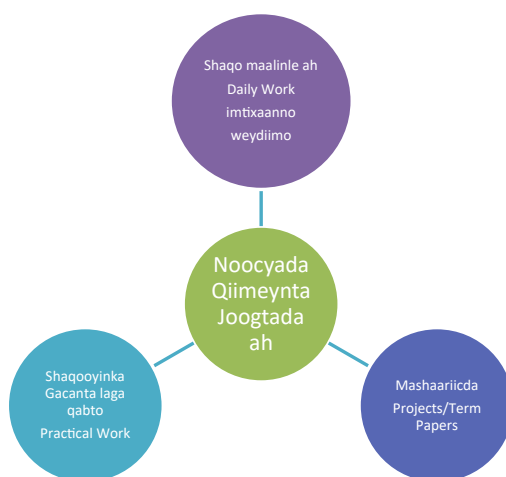
Waxaa loo baahan yahay in la isku miisaamo inta uu ardaygu qaadi karo oo aanan rarka laga badin haddii kale ujeedkii ayaa lumaya.

ii. **Mashaariicda/Waraaqaha Cilmibaaridda:**

kawaani waxaa ay qiimeynayaan awoodda uu arday u leeyahay in uu raadiyo, isku soo uruuriyo, falanqeeyo iyo in uu xog ka soo dharaandhiriyo xog faa'iido leh. Mashaariicda iyo waraaqaha cilmibaarista waxaa ay kobcinayaan xirfadaha wadashaqeynta ee ardayda iyo in ay ku nagaadaan waxbaaridda oo ay dul u yeeshaan. Waxaa adag in si caddaalad ah loo qiimeeyo mashaariicda ee ardaydu soo qabtaan. Tani waxaa sabab u ah xirfadaha tirada badan ee ay u baahan tahay in la sameeyo mashaariicda iyo waraaqaha cilmibaarista. Waxaa suurtoagal ah in uu ardayga gebi ahaanba ku mashquulo hawlahaan oo uu meel ku ilaawo waajibaadkiisii kale. Waxaa loo baahan yahay in horay loo sii qoro qaabka wax loo sixi lahaa oo la isla sii wada ogyahay.

iii. **Shaqooyinka gacanta laga qabto (practical work):**

Waxaa ay ardayda fursad u siineysaa in ay wixii aragtiyo iyo konsabyo/fikrado ahaa dabbqaan oo ay wax unkaan. Waxaa ay sare u qaaddaa xirfadaha ardayda ee la xiriiro hababka kala duwan ee wax loo unko. Shaqooyinka gacanta laga qabto waa kuwo ku yar qiimeynta joogtada ah sidaa awgeed in lagu kalsoonaado ama la isku halleeyo natiijada ka dhalato ayaa yar.

Jaantuska 3.3: Noocyada qiimeynta joogtada ah

3.8 Mabaadi'da Qiimeynta Joogtada ah

Mabaadi'da ee ay ku taagan tahay qiimeynta joogtada ah waxaa ka mid ah:

i. Weydiimaha horseeda isbeddel (Appreciative Inquiry): Qiimeynta joogtada ah waxaa ay cutub walba iyo cashar walba ku adeegsataa weydiimo horseedi karo isbeddel. Halka ay qiimeynta hiigsaneyso waa in uu dhacaa isbeddel la doonayo oo la mahadiyo. Adeegsida weydiimo horseedi karo isbeddel loo baahan yahay waxaa ay ka bilaabmaan in la sii ogaado halka ay ardayda ku wanaagsan yihiin; awoodahooda iyo hawlaha ee ay qaban karaan. Marka aan ogaanno waxa ay ardaydeena qaban karaan waxaan awoodnaa in aan u diyaarino qiimeyn joogto ah oo u horseedi karta isbeddel ay ku kasbanaan aqoon iyo xirfado cusub.

Marka aan ogaanno awoodaha iyo meelaha ee ardaydu ku wanaagsan yihiin waxaa fududaato in aan u qorsheyno halka aan dooneyno in ay gaaraan. Waxaa in oo sawirmi kara halka aanu hiigsaneyno. Waxdhigidda iyo hawlaha baridda oo dhan waxa aan ku qotomin karnaa sida arydadu u gaari lahaayeen halka aan la dooneyno. Kaddib marka aan ogaanno halka aan ardayda la dooneyno in ay hiigsadaan waxaa xigo in aan hababkii iyo tabtii aan ku gaarsii lahayn go'aamino. Tani waa qorshe howleed ama geeddi- socod aan ku gaarsiineyno ardayda hiigsigooda. Gunaanadka waxa weeye, qiimeynta joogtada ah waa in ay ardayda u horseeddaa isbeddel loo baahan yahay lana mahadiyo mustaqbalka.

ii. Waxbarashada dadka waaweyn (Adult Learning): Qiimeynta joogtada ah waxaa ay ku salleysan tahay mabda'a waxbarrida ama waxbarashada dadka waaweyn. Waxaan ogsoonnahay in marka dadka waaweyn waxbaranayaan ee ay u baahan yihiin madaxbanaani (autonomy) oo ay iyagu maareyn karaan waajibaadka iyo hawlaha laga doonaayo. Waxaa kale ee aan ogsoonnahay in dadka waaweyn ee ay yihiin kuwa tajribo iyo khibrad badan leh; aqoontana ee ay dhex taalo oo ay kaliya u baahan tahay in loo fududeeyo in ay soo saartaan. Sidaas oo kale waxbarashada dadka waaweyn waxaa ay boorrineysaa wadashaqeynta iyo iskaashiga. Qiimeynta joogtada ah waa in ay noqotaa mid ardayda u horseedi karto in ay xoojiyaan xirfadahooda iyo aqoontooda; iyagana ay mas'uul ka yihiin gaaridda ujeedooyinka waxbarashadooda. Macallinka marka uu warqad cilmibaaris, soojeedin ama mashruuc

waxbarasho u diro ardayda waa in uu siiyaa waqti iyo madaxbannaani ee ay ku shaqeyn karaan diyaarna u ahaadaa in uu hago, la taliyo uuna toosiyo marka iyagu ay u baahdaan.

iii. Waxbarashada tajribada ku salleysan (Experiential Learning):

Qiimeynta joogtada ah waxaa aasaas u ah waxbarashada tajribada ku salleysan (experiential learning). Macallinmiinta waa in ay diyaariyaan xaalado ama tajribooyin ee ardaydu dib u milicsan karaan kana kororsan karaan aqoon. Bani-aadanku sidiisaba waxaa uu si fican wax uga bartaa tajribada iyo khibrada soo marto. Sidaas awgeed macallimiintu waa in la yimaaddaan tabo iyo habab raad ku reebi karo ardayda.

iv. Fahanka ardayda ee ujeeddada qiimeynta: Ardaydu waa in ay fahansan yihiin kana dhaadhacsan tahay sababta ama asbaabta ee ay u sameynayaan hawlaha la xiriiro qiimeynta joogtada ah. Ardaygu waa in uu u arkaa cilmibaarista uu sameynayo hab uu aqoon iyo xirfado ku kororsanaayo ee uusan u arkin wax lagu imtixaanaayo oo dhibco/buundo lagu siinaayo oo kaliya. Ardaygu waa in uu garwaaqsan yahay siina qiyaasi karo isbeddelka ee ay qiimeyntu horseedi doonto. Marka ay taasi ka dhaadhacdo waxaa fududaato in uu qabashada hawsha aqbalo, soo dhaweeyo kuna firfircoonaado. Ardaygu waa in uu arkaa qiimeynta iyo hawlaha lagaga baahan yahay kuwo isaga faa'iido u leh.

v. Isbeddelku waa mas'uuliyad shakhsiyeed: macallimiinta iyaga ayaa

mas'uul ah ka ah sida ay u fududeeyaan isbeddelka ku yimaaddo ardayda. Tan macanaheeda waxaa weeye in ay macallinku mas'uuliyad ka saaran tahay hagidda isbeddelka la doonayo in ardaydu ku dhaco. Si taasi la mid ah, ardayga waxaa ay mas'uuliyad ka saaran tahay in uu qabto hawlaha laga doonayo. Waxaa kale ee ay mas'uuliyad ka saaran tahay in uu raadsado caawinta macallinka kasbodana taladiisa. Isbeddelku, sidaas awgeed, waa mid shakhsi walba (macallinka iyo ardayga) daraf ka mid ahi uu mas'uul ka yahay.

Mabaadi'da kor ku xusan waxaan ka soo dharaandhirin karnaa qodobbadan hoose:

- 1) Qiimeynta joogtada ah waxaa ay udub-dhexaad u tahay waxbaridda ama waxdhigidda uu ardaygu dhextaal u yahay (learner-centered methods of teaching).
- 2) Qiimeynta joogtada ah waxaa ay xoogga saareysaa kasbashada xirfadaha ee aqoon kaliya kuma koobno.
- 3) Ardaydu waxaa ay qiimeynta joogtada ah ku baran karaan in ay keli keli ama kooxkoox u shaqeeyaan.
- 4) Ardaydu waxaa ay qeyb ka yihiin ma'suuliyadna iska saarayaan waxbarashadooda. Waxaa ay qiimeynta joogtada ah siineysaa madaxbannaani ee ay ku qiimeyn karaan kartiyahooda iyo xirfadahooda.

Qiimeynta joogtada ah waxaa ay ardayda u horseeddaa in ay adeegsadaan xirfado kala duwan si ay wax u baaraan, qiimeeyaan, xog usoo aruuriyaan, xog u falanqeeyaan, xog macno ugu yeelaan; mashaakilna u xalliyaan.

Mabaadi'da Qiimeynta Joogtada ah

Weydiimaha horseedo isbeddel

Waxbarashada dadka waaweyn

Waxbarashada tajribada ku salleysan

Fahanka ardayda ee ujeeddada qiimeynta

Isbeddelku waa mas'uuliyad shakhsiyeed

Jaantuska 3.4: Mabaadi'da qiimeynta joogtada ah

Waxqabadka 4aad

Waxa aad baaritaan ku sameysaa dowlarka waalidiinta ee qiimeynta joogtada ah? Side waalidku uga qeybqaadan karaa? Waa maxay xogta ee ay waalidiintu u baahan yihiin in ay ogaadaan marka laga hadlo qiimeynta joogtada ah? Waa maxay faa'iidada ay waalidiinta u leedahay qiimeynta joogtada ah. Soo qor warqad cilmibaaris ah oo aan ka yareyn 5 bog.

3.9 Faa'iidooyinka Qiimeynta Joogtada ah

Faa'iidada ugu weyn ee qiimeynta joogtada ah ayaa ah in ay tahay hab ku salleysan hagid. Ardayda waxaa ay macallimiinta ka helaan toosin, talo iyo hagid. Qiimeynta kamadambeyska ah dabcan lagama helo intaas oo ardayga kaligiis ayaa warqadda imtixaanka la falgalo. Waxaa hagidda macallinka ka dhalato in ardaygu aakhirkii noqdo mid si wacan uga soo baxo hawsha laga doonayo. Marka ugu dambeysana kaligii qaban karo.

Faa'iidada kale ee laga helo qiimeynta joogtada ah ayaa ah in macallinku isbeddel ku sameyn karo hababka waxdhigidda, ujeeddooyinka waxbarashada iyo tusmadaba isagoo ku salleynayno warcelin uga timaaddo qiimeynta joogtada ah. Macallimiintu waa kuwo mar walba isbeddelo ku sameynaayo qaabka ay wax u dhigaan iyagoo ujeedkoodu yahay in ay baahi ardayeed daboolaan.

Qiimeynta joogtada ah waxaa ay macallimiinta u oggolaaneysaa in ay hawlhooda waxdhigidda ku qotomiyaan baahiyaha ardayda.

Qiimeynta joogtada ah oo si sax oo joogto ah loo qaado waxaa ay xog dhab ah naga siisaa halka ardaydu ku fiican yihiin iyo halka ay ku liitaan. Xogtaasi macallimiintu wax badan ayay ku qaban karaan. Xirfadaha ardaydu ku fiican yihiin ayaa la xoojin karaa loona adeegsan karaa in xirfado kale lagu kasbado. Meelaha ay ardaydu ku liitaan ayaa dib loogu looban karaa iyadoo macallinku uu qorsheynaayo casharro soo kabid ah. Sidaasi awgeed xogta nooga timaaddo qiimeynta joogtada ah waa mid horseedi karto isbeddel dhab ah oo ku yimaaddo aqoonta iyo xirfadaha ardayda.

Faa'iido kale oo weyn ayaa ah in qiimeynta joogtada ah noocyo badan tahay. Kala duwanaanshaha qiimeynta waxaa ay dhadhan u yeeshaa hawlaha waxbaridda iyo waxbarashada. Ardaydu kuma caajisaan hawlaha kala geddisan. Qiimeynta

joogtada ah waxaa ay noqon kartaa imitxaanno, mashaariic la soo qabanaayo, cilmibaaris, soojeedin iyo hawlo gacanta laga qabto sida farshaxan. Waxaa uu macallinku awood u leeyahay in uu diyaariyo hadba nooca qiimeynta ee uu isleeyhaya waa ku habboon tahay aqoonta iyo xirfadaha la rabo in la go'aamiyo heerka ay ardaydu ka gaarsiisan tahay. Kala duwanaanshaha noocyada qiimeynta joogtada ah waxaa ay ardayda ku dhalisaa xiiso iyo firfircooni gaar ah. Maadaama ay noocyada qiimeynta joogtada ah badan yihiin, arday walba wuxuu dareemi karaa in uu qeyb ka yahay (inclusivity) waxbarashada. Arday walba wuxuu heli karaa hab lagu qiimeeyo oo isagu raali ka yahay.

Qiimeynta joogtada ah waxaa ay macallimiinta siisaa xog ku timid muddo dheer. Maadaama qiimeynta joogtada ah ay tahay mid socoto inta waxbarashada ama xilli- waxbarasheed ka lagu gudojiro, waxaa ay macallimiinta fursad u helayaan in ay kor u qaadaan horukaca ardaydooda. Muddadaas dheer waa waqti ku filan in ardayda la toosiyo luguna hago halka la doonayo in ay hiigsadaan. Toosin badan lama sameyn karo qiimeynta kamadambeyska ah kaddib, laakin qiimeynta joogtada ah waxaa ay marka horeba fursad noo siineysaa in aan aragno dhibaatooyinka ardayda qabaan iyo meelaha ay ku liitaan kaddibna aan qorshe aan wax ku saxeyno la nimaanno.

Jaantuska 3.6: Faa'iidooyinka qiimeynta joogtada ah

Dood: Waxaa kooxkoox uga dooddaan faa'iidooyinka ay qiimeyna joogtada ah u leedahay ardayda Soomaaliyeed.

3.10 Qiimeynta Cutubka

Sharrax macnaha ay leedahay qiimeynta joogtada ah.

1. Tax noocyada kala duwan ee qiimeynta joogtada ah. Kaddib ka dood kuwa ku habboon dugsiyadeenna iyo asbaabteeda.
2. Ka dood baahiyaha loo qabo qiimeynta joogtada ah adiga oo diiradda saarayo dugsiyada dalkeenna.
3. Tilmaam sida ay qiimeynta joogtada ah u kobciso xiriirka ardayda iyo macallimiinta.
4. Sharrax faa'iidooyinka qiimeynta joogtada ah adiga oo maanka ku haayo ardayga Soomaaliyeed.

3.11 References

1. Gagné, R. M., Briggs, L. J., & Wager, W. W. (1992). Principles of instructional design (4th ed.). Fort Worth:
2. Harcourt, Brace, Jovanovich.
3. Games, P. A., & Klare, G. R. (1967). Elementary statistics: Data analysis for the behavioral sciences. New York:
4. McGraw-Hill.
5. Gronlund, N. E. (2004). Writing instructional objectives for teaching and assessment (7th ed.). Upper Saddle River,
6. NJ: Pearson, Merrill, Prentice Hall
7. Linn, R. L., & Miller, M. D. (2005). Measurement and assessment in teaching (9th ed.). Upper Saddle River, NJ:
8. Pearson, Merrill, Prentice Hall.
9. Locke, E. A., & Latham, G. P. (2002). Building a practically useful theory of goal setting and task motivation.
10. American Psychologist, 57, 705–717.
11. Lord, F. M. (1952). The relation of the reliability of multiple-choice tests to the distribution of item difficulty.
12. Psychometrika, 17 (2), 181–194.
13. Rodriguez, M. C. (2005). Three options are optimal for multiple-choice items: A meta-analysis of 80 years of
14. research. Educational Measurement: Issues and Practice, 24(2), 3–13.
15. Stevenson, H. W., Stigler, J. W., & Lee, S. (1986). Achievement in mathematics. In H. Stevenson, H. Azuma.
16. K. Hakuta (Eds.), Child development and education in Japan (pp. 201–216), New York: Freeman

Cutubka 4aad: Ansaxnimada iyo Isku-Hallaynta Imtixaanaadka

(Validity and Reliability of Tests)

4.1 Horudhac

Labo ka mid ah mafaahiimka ugu muhiimsan cabbiraadda iyo qiimeynta kartiyaha iyo waxqabadka ardayda waa ansaxnimada (validity) imtixaanaadka ama aaladda cabbiraadda (shaqoguri, soojeedin, iwm) iyo isku-hallayta (reliability) natiijooyinka ka soo baxo cabbiraadda. Imtixaanka waxaa looga baahan yahay in uu cabbiro wixii aan ugu talogalnay in uu cabbiro si uu ansax u ahaado. Imtixaanku waa in uu cabbiraa wixii la isku ogaa ee ardayda loo sii dhigay. Sidaas oo kale, natiijada imtixaanka ka soo baxdo waa in ay noqotaa mid joogto (consistent) ah mar walbo oo imtixaankaasi lagu soo celiyo. Macnaha waxaa weeye, natijaada imtixaanka waa in ay noqotaa mid la isku hallayn karo. Cutubkaan waxaan ku eegi donnaa labadaa mafhuum ee muhiimka ah, noocyadooda, iyo siyaabaha lagu hubiyo.

4.2 Ujeeddooyinka Cutubka

Bare ardaydu waxa ay awood u yeelan doonaan casharkan marka uu dhammaado in ay:

1. Qeexaan ansaxnimada iyo isku-halleynta imtixanaadka.
2. Kala soocaan noocyada ansaxnimada imtixaanaadka.
2. Ka doodaan hababka kala duwan ee lagu hubiyo ansaxnimada imtixaanaadka.
3. Dejiyaan qorshe ay ku hubinayaan isku-halleynta imtixaanaadka.
4. Qorsheeyaan hababka loo xoojin karo isku-halleynta imtixaanaadka.
5. Ka doodaan sida isku halaynta iyo ansaxnimadu imtixaanaadku u saameeyaan karaan tayada waxbarashada.

4.3 Tasmada Cutubka

4.1 Horudhac
4.2 Ujeeddooyinka Cutubka
4.3 Tasmada Cutubka
4.4 Dhincayada laga Eego Ansaxnimada Imtixaanaadka
4.5 Dhinacee ugu Muhiimsan in Laga Eego Ansaxnimada imtixaanaadka?
4.6 Isku-Halleynta Imtixaanaadka
4.7 Noocyada Isku-Halleynta Imtixaanaadka
4.8 Sidee Ayaa Loo Hagaajin (Improve) karaa Isku-Halleynta Imtixaanaadka
4.9 Qiimeynta Cutubka

4.4 Dhincacyada Laga Eego Ansaxnimada Imtixaanka (Perspectives on Validity)

Astaanta ugu muhiimsan ee imtixaan laga doonaayo in uu yeesho waa ansaxnimo. Imtixaanku waa in uu ahaadaa mid ansax ah. Su'aasha aasaaska u ah ansaxnimada imtixaanka waa: Imtixaanku ma cabbirayaa wixii loogu talagalay in uu cabbiro? Haddii uu imtixaanku cabbiraayo kartiyaha, waxqadabyada iyo awoodaha loogu talagalay in uu cabbiro waxaan odhan karnaa imtixaankaasi waa ansax (valid). Balse waxaan ognahay in aanu jirin imtixaan 100% ansax ah. Sidaas awgeed ansaxnimada imtixaanka waxaa weeye inta uu imtixaan ansax

yahay. Sidaas awgeed, ansaxnimada imtixaanka waa intee la eg ee uu imtixaan cabbirayaa waxa laga doonayo in uu cabbiro. Tusaale, haddii imtixaan loo dejiyay in lagu cabbiro taariikhda gumeystaha Ingiriisiga ee Afrika, inta imtixaankaas uu cabbiraayo (wax ka weydiinaayo) taariikhda gumeystaha Ingiriisiga ee Afrika ayaa ah ansaxnimadiisa.

Ansaxnimada imtixaanaadka waa mafhuum ee ay adag tahay in loo muujiyo si "I tus oo i taabsii" ah. Balse waxaa lagu hubiyaa in imtixaanka laga eego, ama laga dheehdo, astaamo muujinaayo oo tilmamaayo ansaxnimada. Sidaas awgeed waxaa jiro dhinacyo aan ka eegno ansaxnimada si aan hubino jiritaankeeda. Meelaha aan ka eegno ansaxnimada imtixaanaadka ayaa kala ah:

I. Ansaxnimada la xiriirto tasmada (content-related evidence of validity)

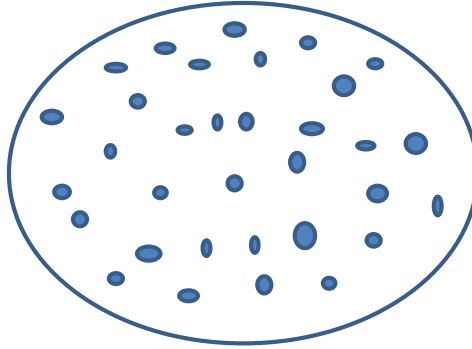
Ansaxnimada la xiriirto tasmada ayaa iyadana waxaa laga sii eegaa seddex meelood oo kala ah (a) ansaxnimada la xiriirto waxdhigidda (Instructional validity),

(b) ansaxnimada la xiriirto manhajka (Curricular validity) iyo (c) ansaxnimada muuqaalka imtixaanka (Face validity).

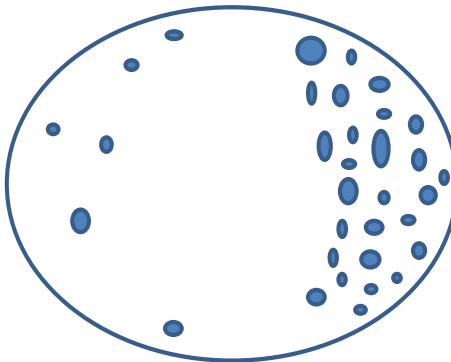
a) Ansaxnimada la xiriirto waxdhigidda (Instructional validity) ayaa ku saabsan xiriirka ka dhexeeyo ama sida ay isku waafaqayaan weydiimaha imtixaanka iyo tasmadii la dhigay. Weydiimaha imtixaanka ku jiro ma ka tarjumayaan tasmadii ardayda loo dhigay mise meel kale ayay ka yimaaddeen? Tusaale, macallin Cali waxa uu dhigaa maaddada Cilmiiga Bulshada. Haddii uu doonayo in uu ardayda ku imtixaano cutubka qeybaha dhulka Soomaaliyeed, isla markaana uu 50% waqtiga uu wax dhigaayay ku bixiyay dhigidda casharka **hawdka** waxaa la doonayaa in uu imtixaankiisu 50% ka yimaaddo casharka hawdka. Haddii uu sidaas sameeyo waxaan odhaneynaa waxaa is waafaqay waxdhigidda macallinka iyo weydiimaha imtixaanka sidaas awgeed imtixaankaasi wuxuu leeyahay ansaxnimada la xiriirto waxdhigidda.

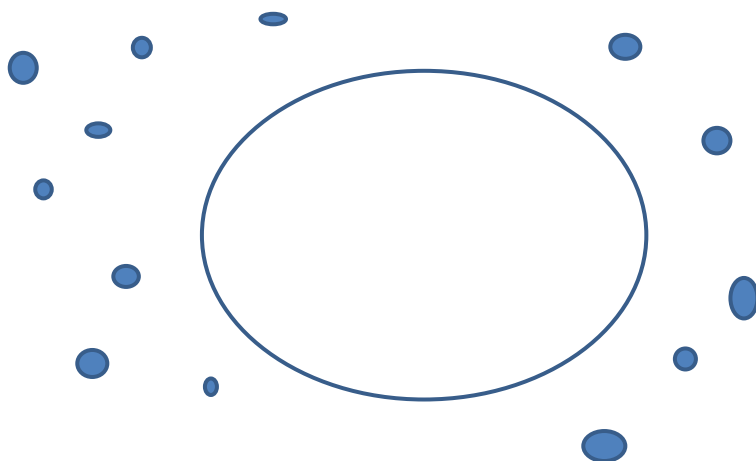
Si kale bal aan u eegno. Kaba soo qaad macallimad Faadumo aya ardaydeeda u dhigtay cutubka Dagaalkii Uxud. Goobaabta hoos ka muuqato waxaa ay noogu taagan tahay tasmadii ay macallimada dhigtay dhammaanteed. Dhibcaha ku dhex jirana waa weydiimaha imtixaanka ay ku keentay. Marka aad si wacan u

eegto waxaad arkeysaa in dhibcuhu (weydiimaha) ay si isku mid ah ugu faafsan yihiin goobaabta oo aanay hal dhinac u badneyn. Macnaha taasi waxaa weeye weydiimaha imtixaanka waxaa ay ka si siman uga yimaaddeen cutubka Dagaalkii Uxud oo hal ama labo cashar uma badno. Casharrada cutubka ayay weydiimaha si isla mid ah uga keentay macallimad Faadumo. Jaantuskaan hoose waxaa uu muujinayaa imtixaan muujinaayo ansaxnimada la xiriito waxdhigidda.

Tusaale kale aan eego. Macallin Axmed waxa uu dhigay cutubka Unugyada ee maaddada sayniska. Cutubka waxaa uu ka kooban yahay 5 cashar. Balse macallin Axmed waxaa uu imtixaankiisa ku soo qaaday oo kaliya casharrada 3aad, 4aad iyo 5aad. Labada cashar ee koowaad wax badan oo weydiimaha kama keenin. Sidaas awgeed waxaan dhihi karnaa imtixaanka macallin Axmed ma lahan ansaxnimada la xiriirto waxdhigidda. Jaantuska ansaxnimada waxdhigidda macallin Axmed waxaa uu u ekaanayaa sidaan hoose.

Tusaale kale ee ku aaddan ansaxnimada la xiriirto waxdhigidda aan u soo qaadano macalin Rooble. Macalin Rooble waxaa uu ardaydiisa u dhigay gabaygii “Koofil” ee Sayyid Maxamed Cabdulle. Balse halkii uu ku imtixaani lahaa “Koofil” ayuu ku imtixaanay gabaygii “Xiin Finiin” oo uusan u dhigin. Imtixaanka nuucaasi waxaan leennahay ma lahan ansaxnimada la xiriirto waxdhigidda waxaana uu muuqaal ahaan u ekaanayaa sidan:

Sida kor ka muuqato, weydiimaha imtixaanka waxaa ay ka baxsan yihiin goobaabta tusmada. Tani macnaheeda waxaa weeye in weydiimaha aanu loo dhigin ardayda.

b) Ansaxnimada la xiriirto manhajka (Curricular validity) waxaa ay iyada ku saabsan tahay iswaafaqa manhajka iyo weydiimaha imtixaanka. Weydiimuhu ma yihiin kuwa ka tarjumaayo ujeeddooyinka iyo tusmada ku xusan manhajka? Haddii ay haa tahay jawaabta, imtixaankaasi waxaa uu leeyahay ansaxnimada la xiriirto manhajka. Balse waxaan wada ogsoonnahay in manhajka sida uu yahay aanu u hirgelin. Mararka qaar watiga ayaa saamixi waayo mararka qaarna macallinka oo aanu u arkin in tusmada qaar ardaydu u baahan yihiin ayaa iska dhaafa. Waxaa suurto gal ah in ay horay usoo qaateen. Si kastaba ha noqotee, ansaxnimada la xiriirto manhajka waxaa ay raadineyso ayaa ah iswaafaqa tusmada lagu soo gudbiyay manhajka iyo weydiimaha imtixaanka.

Waxaa dhici karto in uu imtixaan yeesho ansaxnimo manhajeed oo sarreyso balse uu ku liito ansaxnimada la xiriirto waxdhigidda. Haddii imtixaanka lagu keeno weydiimo la xiriirto tusmada ardayda loo dhigay oo kaliya, waxaa dhaceyso

in imtixaankaasi uu ku liito ansaxnimada manhajka.

t) **Ansaxnimada muuqaalka imtixaanka (Face validity)** waxaa ay ku saabsan tahay sida ay weydiimaha imtixaanka ugu muuqdaan kuwa ku habboon ardayda. Marka imtixaanka Sayniska ee fasalka 6aad khabiir maaddadaasi dusha ka eego, ma yahay mid u muuqdo imtixaan Saynis ee fasalka 6aad? Waxaa la doonayaa in marka uu khabiirkaasi eego imtixaanka uu odhan karo “haa imtixaankaani waa Saynis waliba fasalka 6aad”. Waxaa reebban in weydiimo aan ku habboonayn da'da iyo garaadka ardayda loogu talagalay imtixaanka ay ku jiraa imtixaanka.

Ansaxnimada imtixaanka ee la xiriirto waxdhigidda ma ahan mid qaacido ama xeer xisaabeed lagu hubin karo ama lagu heli karo. Macallinka imtixaanka dejinaayo ayaa ah cidda ugu dhow ee hubin karto. Waxaa uu macallinku dib ugu laabtaa qorshayaashiisi casharka iyo faallooyinkii uga soo baxay. Halkaas waxaa ka ogaan karaa casharrada ama mafaahiimta uu ardayda u dhigay. Waxaa kale oo la adeegsadaa khubarrada maaddada si ay u hubiyaan in imtixaanku leeyahay ansaxnimada waxdhigidda.

Waxqabadka 1aad

Waxaa aad warqad cilmibaaris ka soo qortaa sida aad adiga iyo macallimiinta dugsiga kula joogo aad u hirgelin kartaan ansaxnimada la xiriirto tasmada.

Ansaxnimada La Xiriirto Halbeegyada Shardiyaasan (Criterion-Related evidence of Validity)

Mararka qaar waxaan imtixaan u adeegsannaa in aan cabbirno xirfado oo haddii aan sidooda u cabbirno waqti dheer nagu qaadanaayo. Tusaale, waxaan ardayda ka cabbiri karaan xirfada ay u leeyihiin isku-dhufashada annagoo adeegsaneyno imtixaan gaaban. Imtixaankaas ayaa halbeeg inoo noqon karo oo aan ku qiyaasi kareynaa xirfaddooda iskudhufashada. Haddii aan dhahno ardayda aan ku imtixaanno iskudhufashada oo dhan waxaa ay noqoneysaa in aan dejinno imtixaan saacado badan qaadanaayo taasina suurto gal ma ahan.

Sida la doonayo ayaa ah in imtixaanka gaaban uu ka tarjumi karo xirfadda ardayda ay leeyihiin iyadoo aanan lagu mashquulin imtixaan dheer oo saacado qaato. Imtixaanka dheer waa halbeegga aan hiigsaneyno halka imtixaanka gaaban uu muujinaayo ansaxnimada la xiriirto halbeegga shardiyaasan. Tusaale kale waxaa

ah ardayda ku tartanto xifdinta Qur'aanka. Tartamayaasha lama weydiiyo in ay Qur'aanka oo dhan akhriyaan ee hadba aayad iyo suurad ayaa loo soo qabtaa oo ay ka baxaan. Sida ay uga baxaan ayaa muujineyso oo tilmaam ama halbeeg inoo noqoneyso sida ay Qur'aanka oo dhan u xifdsan yihiin.

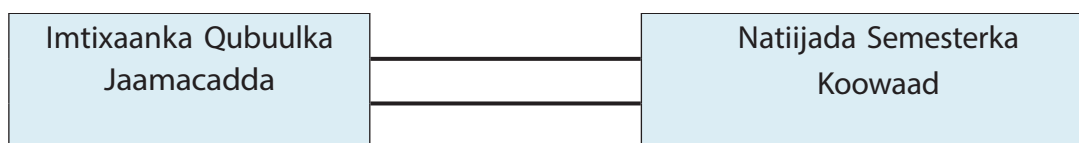
Ansaxnimada Isu-dhiganto ama Isla socoto (Concurrent Validity)

Ansaxnimada La Xiriirto Halbeegyada Shardiyaaysan waxa ay u kala baxdaa laba nooc. Mid waxa loo yaqaanaa **Ansaxnimada Isu-dhiganto ama Isla socoto (Concurrent Validity)**. Ansaxnimada noocan ah waxa weeye in imtixaan uu u dhigmo ama lala xiriirin karo mid kale. Labo imtixaan oo cabbiraayo isla xirfadaha, kartiyaha iyo waxqabadyada marka ay isu dhigmaan ama xiriir leeyihiin ayaa waxaa la dhihi karaa waxaa jirto ansaxnimo isu-dhiganto (concurrent validity). Tusaale, ka feker in aad tahay macallinka waxbarashada darawalnimada oo aad ka qaadday ardaydaada imtixaan qoraal ah oo la xiriira xirfadadda darawalnimada. Kaddib markaad imtixaankaas siiso ardayda waxaad qiimaysaa aqoontooda ama habka ay u kaxeynayaan baabuurka. Haddii dhibcaha imtaxaanka qoraalka ah ay u dhigmaan dhibcaha ay ardaydu heleen marka ay gaariga wadeen, waxa aan leenahay Imtixaanku wuxuu leeyahay ansax isku mid ah

Ansaxnimada saadaalinta

Nooca kale ee Ansaxnimada La Xiriirto Halbeegyada Shardiyaaysan waxa loo yaqaanaa ansaxnimada saadaalinta, waxaana mararka qaarkood loo isticmaali karaa imtixaan, si loo saadaaliyo waxqabadka mustaqbalka.

Tusaale, haddii ardayda ay natiijo isku dhow ka keenaan imtixaanka qubuulka jaamacadda iyo imtixaanaadka semesterka koowaad waxaan dhihi karnaa imtixaanka qubuulka ah wuxuu leeyahay ansaxnimo saadaalinta. Macnaha waxaa weeye imtixaanka qubuulka ah wuxuu saadaalinayaa xirfadaha ardayda looga baahan yahay semesterka koowaad.

i. Ansaxnimada La Xiriirto Aragtiyaha (Construct Validity)

Haddii aaladda ama imtixaanka aan adeegsaneyno si aan wax u cabbirno uu cabbiraayo astaamaha ay aragtida uu ku qotomo tilmaameyso, waxaan odhan karnaa imtixaankan ama aaladdan waxaa ay leedahay ansaxnimada la xiriirto aragtiyaha (construct validity). Tusaale, haddii aan dooneyno in aan cabbirno garaadka caruurta, waa in aan marka horeba qeexnaa garaadka waxa uu yahay. Haddii aan ku qeexno in garaadku yahay awoodda aan u leennahay in aan waxbaranno, xasuusanno, mashaakil xallino oo la qabsan karno dunida aan ku noolnahay, haddaba imtixaanka aan ku cabbireyno garaadka waa in uu cabbiraa awoodaha aan soo sheegnay. Haddii uu cabbiro waxaan leennahay imtixaankaan wuxuu leeyahay ansaxnimada xagga aragtida.

Jaantuska 4.1: Dhincacyada la eego ansaxnimada imtixaanka

4.5 Dhinacee ugu Muhiimsan in Laga Eego Ansaxnimada?

Dhinaca ugu wanaagsan amaba u muhiimsan in aan ka eegno ansaxnimada imtixaanaadka waxaa ay ku xiran tahay ujeedka laga leeyahay imtixaanka. Imtixaanaadka waa ay kala geddisan marka loo eego ujeeddooyinkooda. Haddii aan doonno in aan cabbirno arrimaha la xiriirto garaadka, shakhsiyadda iyo habfekerka (attitude) waxaa habboon in aan ansaxnimada imtixaanka ka eegno dhanka aragtida. Haddii aan dooneyno in aan ogaanno sida uu qof ama arday ugu wanaagsan doono kartiyo iyo xirfado gaar ah waxaa inala gudboon in aan ansaxnimada isu-dhiganto (concurrent validity). Ansaxnimada isu-dhiganto waxaa ay ku wacan tahay imtixaanaadka sii qiyaasaayo qof ama arday sida uu ula qabsan doono barnaamij waxbarasheed.

Waxaa kale oo muhiim ah in uu imtixaanka yeesho ansaxnimada muuqaalka (face validity). Haddii uu imtixaanku yahay mid lagu xulanaayo kalkaaliso waxaa Khasab ah in ay imtixaanka ka muuqsaan weydiimo la xiriiro cilmiga kalkaalisnimada. Imtixaanaadka fasalka iyo kuwa shahaadiga waxaa lagama-maarmaan ah in ay yeeshaan noocyada kala duwan ee ansaxnimada la xiriirto tasmada. Waxaa la rabaa in imtixaanka uu noqdo mid ka tarjumaayo wixii aan ardayda fasalka ugu soo dhignay. Imtixaanaadka shahaadiga ah ee mideysan oo ay gelayaan arday gobollo iyo goobo kale duwan ku sugan waxaa laga doonayaa in laga helo ansaxnimo

manhajeed. Sababtuna waxaa ay tahay in la filaayo in ardayda dhammaan, si isku mid ah, loogu dhigay manhajka.

Waxaa nalaka doonayaa in aanan u arag noocyada ansaxnimada imtixaanaadka ee kala duwan kuwo kala go'go'an ee balse xiriir yeelan karo. Waxaa suurtoagal ah in hal imtixaan laga helo dhowr nooc oo ansaxnimo ah. Waana sida la doonayo haddii la rabo in imtixaanku noqdo mid tayo leh. Sida muuqato, ansaxnimadu waa astaanta ugu muhiimsan ee uu imtixaan yeelan karo. Imtixaanku waa in uu cabbiraa wixii loogu talagalay in uu cabbiro. Macallimiinta dejinaayo imtixaanaadka ee ay ku qaadaan fasalka waxaa la gudboon in ay ka warqabaan ilaaliyaanna ansaxnimada tasmada. Weydiimaha ay imtixaanka ku keenayaan waa in ay noqdaan kuwo ku habboon ardaydooda; loo soo dhigay ardayda isla markaana qeyb ka ah manhajka.

Waxqabadka 2aad

Deji oo soo bandhig qorshe iyo habab aad ku hubineysid noocyada kala duwan ee ansaxnimada imtixaanka.

4.6 Isku-Halleynta Imtixaanaadka (Reliability of Tests)

Astaamaha ugu muhiimsan ee la doono in imtixaan ama aalad cabbiraad laga helo ayaa ah isku-halleynta. Waxa la isku halleynta ayaa ah natiijada ka soo baxdo imtixaanka ama aaladda cabbiraadda. Haddii aad miisaan fuusho si aad u ogaato miisaankaaga (culeyskaaga) oo uu miisaanka sheego 65 kiilogaaram haddane aad ku laabato uu sheego 70 kiilogaaram, waa dhibaato. Waxaa isla markaaba dareemeysaa in miisaanku wax ka qaldan yihiin. Sababta sidaas aad u dareemeyso ayaa ah in aad ogatahay in muddo daqiiqado ah aysan kugu kordhi karin 5 kiilogaaram. Waxaa aad raadineyso ayaa ah natiijo jooto ah (consistency of measurement results).

Isku-halleynta waxaa ay ku saabsan tahay sida ay aalad cabbiraad (imtixaan) u cabbiri karto/karo astaamo isku mid ah mar walbo oo cabbiraadda la sameeyo natiijo isku mid ahna keeni karto/karo. Natiijada ama buundada ka soo baxdo imtixaanka mar walbo oo la qaado waa in ay noqotaa mid joogto ah oo aanay yeelan farqi weyn. Haddii aan imtixaan leh isku-halleynta aan ka qaadno arday labo mar oo kala duwan waxaa inoo soo bexeyso natiijo isku mid ah. Waxaan awoodi doonnaa

in aan si kalsooni leh go'aanno uga gaarno waxqabadka ardaydaasi. Dhinaca kale, haddii aan imtixaan isku-halleynta hooseyso aan arday labo mar oo kala duwan ka qaadno, waxaa inoo soo bexeyso natiijo aad u kala fog. Waxaana adkaan doonto in aan go'aan sax ah ka gaarno waxqabadkooda. Imtixaan keeno natiijo kala duwan mar walbo oo la qaado ma ahan mid waxqabadka ardayda lagu salleynta karo; haddii sidaas la sameeyana waa caddaalad darro.

4.7 Noocyada Isku-Halleynta Imtixaanaadka

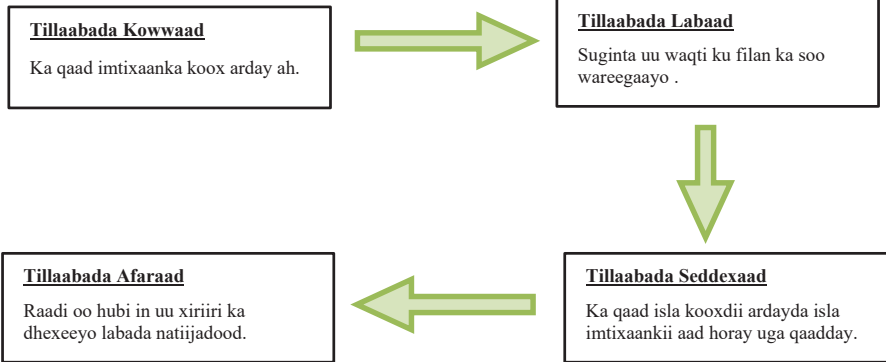
Imtixaan natiijadiisa ama buundada ardayda ka keenaan ay tahay mid joogto ah mar walbo iyo waqti kasto oo la qaado ayaa waxaa la yiraahdaa in uu leeyahay isku-halleynta xaga muddada ama waqtiga ah (stability over time). Haddii ardaydu dhibco/buundooyin isku mid a ka keenaan labo imtixaan oo si walbo isugu dhigmo, waxaan odhan karnaa in ay jirto isku-halleynta imtixaanaad is-dhigmo (alternate forms reliability). Imtixaanka ay weydiimihiisu cabbirayaan mafaahiim iyo xirfado isku mid ah (tusmo aan kala jaadjaad ahayn) waxa uu leeyahay isku-halleynta gudaha ah (internal consistency reliability).

i. Isku-Halleynta Xagga Muddada ama Waqtiga (Stability over Time/ Test-Retest Reliability)

Haddii aan dooneyno in aan hubino isku-halleynta imtixaan ee waqtiga dheer, waxaa kaliya aan sameyneyno ayaa ah in isla imtixaanka aan ka qaadno isla ardayda labo jeer oo kala duwan. Kadib waxaan sameynenaa in aan raadino xiriirika ka dhexeeyo labada natiijo ee soo baxday. Habkaan waxaa loo adeegsadaa, badana, in lagu helo isku-halleynta cabbiro astaamaha joogtada ah sida garaadka. Balse, habkaan wuxuu leeyahay labo caqabadood. Caqabada koowaad ayaa ah xusuusta ardayda. Waxaa loo baahan yahay in labada imtixaan uu u dhexeeyo waqti ku filan oo loo qaateen ah. Meelaha qaar waxaad ku arkeysaa in waqtigaasi yahay hal sanno ama ka badan. Sababtuna waxaa ay tahay haddii waqtigu yar yahay waxaa dhaceysa in ardaydu si wanaagsan u xusuustaan jawaabihii ay markii hore qoreen sidoodana u qoraan mar kale. Dhinace kale, haddii ay marka koowaad ay imtixaanka galaan ku arkaan weydiimo xiiso geliyo ama feker ku dhaliyo, waxa ay u badan tahay in waqtiga dhextaalka u ah labada imtixaan gudihiisa ay ku baadhaan oo ay raadiyaan jawaabaha weydiimahaas. Buugaagta ayay dib ugu laaban karaan ama arday kale ayay wax ka weydiin karaan.

Caqabada labaad ayaa ah in bani-aadanku xaaladdiisa, dareenkiisa iyo astaamihiisuba isbeddeli karaan. Maxaa xaqiijinaayo in ardaygu ku sugnaanayo xaalad la mid ah tii uu ku sugnaa marka uu imtixaanka koowaad galay? Waxaa la ogsoonyahay in xataa dabeecada shakhsiga ah ay isbeddeli karaan oo ay xaaladaha kala geddisan saameyn karaan. Haddii ay isku-halleynta xagga waqtiga ahayn mid aad u sarreyso, waxaa adkaanaya in la ogaadi in sababtu tahay isku-halleynta oo hoos u dhacday in uu isbeddel ku yimid ardayda.

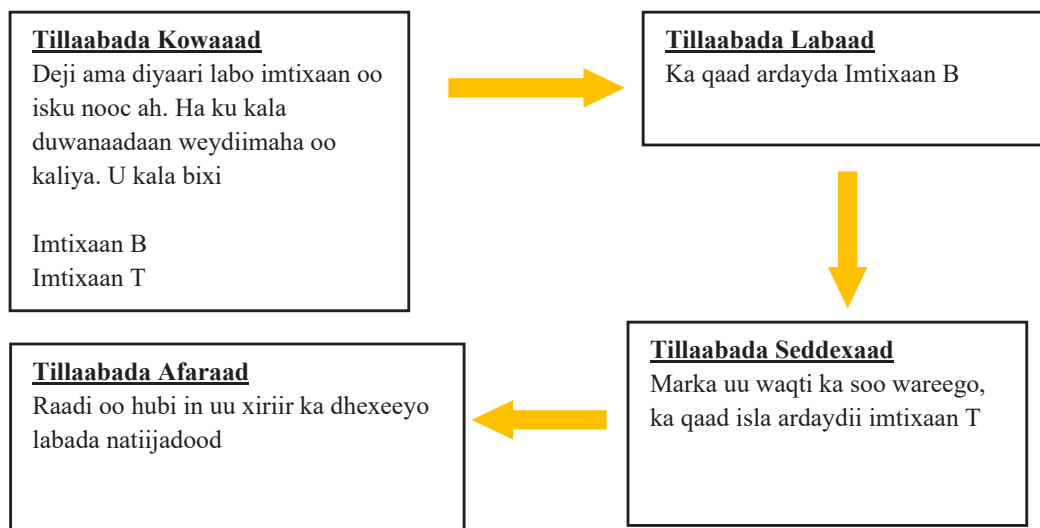
Habka laga hubiyo isku-halleynta waqtiga ee ah in imtixaan koox arday ah laga qaado haddana isla imtixaankii mar labaad laga qaado isla ardayda ayaa ah mid ku habboon imtixaanaadka qaar kuwa kalena aan ku habboonayn. Imtixaanaadka la xiriiro cabbiraadda garaadka (IQ tests) waa loo adeegsan la karaa oo waxaan qiyaaseynaa in garaadka qofka uu isbeddel degdeg ah uusan badanaa ku imaaneyn. Ma habboona in imtixaanaadka fasalka ee cabbiro aqoon iyo xirfado in laga hubiyo isku-halleynta muddaga fog iyadoo imtixaanka labo mar oo kala duwan la qaadaayo. Shaxdan hoose ayaa waxaa ay muujineysaa tallaabooyinka loo maro hubinta isku-halleynta xagga waqtiga ama muddada.

- ii. **Isku-halleynta imtixaanaad isu-dhigno (alternate forms reliability)** Mararka qaar waxaa qasab noqoneyso in la sameeyo dhowr nooc oo hal imtixaan. Badanaa waxaa loo sameeyaa imtixaanadka shahaadiga ah sida kuwa dugsiga sare. Waxaa kale oo aad sameyn kartaa labo nooc oo halkii imtixaan ah (loola jeedo tusmo isku mid ah ayaa laga keenayaa) haddii aad hal maaddo u wada dhigto labo

63 fasal ama ka badan. Ka soo qaad in aad maaddada xisaabta u dhigto labo fasal oo siddeedaad ah; Fasalka 8aad B iyo Fasalka 8aad T. Labada fasal waxaa ay marayaan meel isku mid ah oo waxaa u dhigtaa cutubyo isku mid ah. Haddii aad dooneyso in imtixaan ka qaaddo labada fasal, ma habboono in aad imtixaan isku mid ah ka qaado. Waxaa ay u badan tahay in aad ka qaaddo labo imtixaan oo isku mid ah balse kaliya ku kala beddelan weydiimaha. Labada imtixaan waxaa ay ka imaanayaan tusmo isku mid ah; waxaase ay ku kala duwan yihiin oo kaliya waa habka loo dhigay ama loo dejiyay weydiimaha.

Haddii labadaas imtixaan ee isku midka ah balse weydiimaha ku kala duwan laga qaado koox arday ah, waxaa la doonayaa in ay labada imtixaan ka kala keenaan natiijo ama buundo isku mid ah. Waa in uu jiraa xiriir u dhexeeyo natiijada ka soo baxdo labada imtixaan. Taas ayaa waxaa la yiraahdaa isku-halleynta imtixaanaad isu-dhigmo (alternate forms reliability). Shaxda hoose waxaa ay muujineysaa tillaabaha loo mariyo xaqiijinta isku-halleynta imtixaanaadka isu-dhigmo.

Isku-halleyn gudaha ah (internal consistency reliability)

Marka aan ka hadleyno isku-halleynta gudaha ee imtixaanka waxa aan is weydiineyno ayaa ah: Weydiimaha imtixaanka ma yihiin kuwa cabbiraayo xirfado isku mid ah? Habkaan waxaa uu ku habboonyahay imtixaanaadka shahaadiga ah iyo kuwa fasalkaba. Faa'iido u uku dhaammo labadii hab ee aan soo aragnay ayaa ah in habkaan uu u baahan yahay in hal mar kaliya imtixaanka la qaado. Sida loo hubiyo isku-halleynta gudaha imtixaanka ayaa ah in imtixaanka loo qeybiyo labo qeybood oo isla eg (split-half).

Kaba soo qaad waxa aan dejinnay imtixaan ka kooban 50 weydiimood. Kaddib marka aan ardayda ka qaadno imtixaanka ayaan labo qeybood u qeybineynaa. 25 weydiimood oo leh tirooyinka dhabanka ah iyo 25 weydiimood oo kisi ah ayaan u qeybineynaa. Imtixaanka ayaan kaddib saxeynaa oo waxaan qoreynaa oo keydineynaa labada natiijo ee uu arday walbo keenay; tan uu ka keenay qeybta dhabanka ah iyo tan uu ka keenay weydiimaha leh tirootinka kisi ga ah. Kaddib waxaan raadineynaa xiriirka ka dhexeeyo labada natiijo.

Dhibaataada lagala kulmo habkaan ayaa ah in weydiimuhu ay mar walbo uu ay sii bataan ay sii adkaadaan. Badanaa waxaa imtixaanaadka loo dejiyaa in la fududeeyo weydiimaha horhore kaddibna la adkeeyo kuwa dambe. Haddaba, haddii aan imtixaanka u qeybinno weydiimo dhaban iyo kisi kala ah waxaa muuqanayso in weydiin kasto ay ka sii adkaaneyso midda ay ka dambeyso.

Kisi	Dhaban
1	2
3	4
5	6
7	8
9	10
"	"
"	"
"	"
"	"
99	100

Qeybta Koowad	Qeybta Labaad
1	2
3	4
5	6
7	8
9	10
"	"
"	"
"	"
"	"
99	100

Labada shax ee kor ka muuqdo waxaa ay na tusayaa sida weydiimuhu u sii adkaan karaan marba marka ka dambeyso. Tani waxaa ay u baahan tahay in laga sii taxaddaro marka horayba. Sida la qiyaasi karo weydiinta labaad waxaa ay ka adagtahay tan koowaad; tan afaraadna tan seddexaad, tan lixaadna tan shanaad illaa dhammaadka weydiimaha. Shaxdan hoos ku xusan waxaa ay iyadana muujineysaa tillaabaha loo maro hubinta isku-halleynta gudaha ee imtixaanaadka.

Tallaabada Kowaad

Deji ama diyaari imtixaan u qeybsami karo labo qeybood oo isla eg.

Tallaabada Labaad

Ka qaad imtixaanka ardaydii loogu talagalay.

Tallaabada Afaraad

U sax arday walbo labada qeybood ee imtixaanka

Tallaabada Seddexaad

U qeybi imtixaanka labo qeybood oo isla eg.

Tallaabada Shanaad

Raadi oo hubi in uu xiriir ka dhexeeyo buundada labada qeybood iyo in kale

Waxqabadka 3aad

Adinka oo kooxkoox ah, ka dooda siyaabaha aad u hirgelin kartaan isku-halleynta kala duwan ee imtixaanaadku leeyihiin. Kaddib soo jeediya nuxurka dooddiinna.

4.8 Sidee Ayaa Loo Hagaajin (Improve) karaa Isku-Halleynta Imtixaanaadka

Waxaa markaan kuu cad in isku-halleynta imtixaanka ay tahay arrin muhiim ah oo laga ahaan karin. Waxaa la doonayaa in macallin kasto uu ka fekerro kana taxaddiro isku-halleynta marka uu imtixaan dejinaayo amaba soo amaahanaayo. Qaladaadka ku yimaaddo cabbiraadda ama imtixaanaadka waxaa ay ka dhashaan seddex caqabadood. Caqabada koowaad waxaa ay ku timaaddaa la-imtixaanaha (qofka imtixaanka gekaayo), tan labaadna waxaa ay ka dhalataa imtixaanka qudhiisa, caqabada seddexaadna waxaa ay ka timaaddaa goobta imtixaanka.

i. **Caqabadaha ka yimaaddo la-imtixaanaha**

Caqabadaha ku yimaaddo la-imtixaanaha ama ardayda waxaa ay noqon karaan xanuun, saameyn daawo uu qaatay iyo walwal iyo walbahaar. Lama xakameyn karo xanuun waxaana suurtoagal ah in uu arday xanuunsan u fariisto imtixaanka. Dabcan waxaan filan karnaa in waxqabadka ardaygaas uu hoosyen doono. Si taas la mid ah, waxaa dhici karo in ardaygu daawo u qaato xanuun haayo markaas; daawadaasina ay dawakh iyo wareer ku keentay. Dawakahaas iyo wareerkaas, shaki la'aan, wuxuu saameyn doonaa waxqabadka ardaygaas.

Waxaa kale oo dhici karo in ardayga maskaxdiisa ay ku hawlan tahay arrimo aan la xiriiin imtixaanka. Hawlanaantaas waa ay saameynaa imtixaanka. Waxaa suurtoagal ah safar uu geli doono ama fasaxa ciidda in uu ardayga aad uga fekeraayo oo maskaxdiisaba ay saaqsan tahay. Arrimahaasi dhammaan waxaa ay asaameynaan isku-halleynta imtixaanka.

Walwarka iyo walbahaarka waa arrimo soo waajihi karo qofka. Ardayda iyaga waxaa u gaar ah in qaarkood ay walaac badan ka qabaan imtixaanaadka. Ardayda qaar ayaa nafsiiyan isu beddelo marka imtixaan la gelaayo. Waxaa dhici karto in ardaygaas marka fasalka lagu jiro uu caadi yahay waliba waxqabadkiisu sarreeyo. Balse marka uu imtixaanka uu gelaayo uu aad u khalkhalo.

Arrintaan waxaa looga hortegi karaa in uu macallinka ka dhigin imtixaan wax uu ardayda ku handado ama ku ciqaabo. Waa in uu ardayda fahansiiyaa in imtixaanka aanu ahayn ciqaab ee uu yahay hab ay iyagu isku qiimeyn karaan. Waxaa uu macallinka ahammiyadda saari karaa barashada iyo fahanka casharrada isagoo yareynayo dowlada imtixaanaadka. Waxaa kale oo macallinka looga baahan yahay inuu dhibcaha/buundooyinka ardayda la wadaagin cid ayna khuseynin. Dhibcaha/Buundada ardayda waa arrin u baahan in la ilaaliyo. Iyadoo arday walbo uu dhibcaha/buundada imtixaankiisa si gaar ah loo siinaayo, haddane macallinku waa in uu iska ilaaliyaa in uu arday u sheego dhibcaha/buundada arday kale ama uu fasalka dhexdiisa ku sheego isaga oo uga dan leh in u uku ceebeeyo ama ku ciqaabo.

ii. **Caqabadaha ka Yimaaddo Imtixaanka**

Waxaa dhacdo in isku-halleynta imtixaanka hoos u dhacdo iyada uu sabab u yahay imtixaanka qudhiisa. Waxaa jiro arrimo dhowr ah oo la xiriiro imtixaanka oo loo baahan yahay in laga taxaddaro si loo xoojiyo ama loo hagaajiyo isku-halleynta. Waxaa kow ka ah arrimahaan in imtixaanka loo yeelo tilmaamo sax ah oo cadcad. Tilmaamaha uu mugdi-mudigu ku jiro waxaa ay keenaan in arday walbo si isaga u gaar ah u fahmo. Imtixaan dejiyaha waa in uu ka warqabaa dhibataada ka dhalan karto tilmaamo aan caddeyn. Tilmaamuhu waxaa ay ardayga ku haggayaan halka uu wax ku qoraayo; inta waqti uu heysto, weydiimaha uu ka jawaabaayo iyo sida uu uga jawaabaayo. Arrimahaas oo dhan waa in ay u cad yihiin ardayga.

Imtixaanaadka qaar waxaan ku aragnyaa weydiimo aan la fahmi karin oo u baahan in na loo fasiro. Imtixaan dejiyaha waxaa laga doonayaa in uu hubiyo fasiixnimada weydiin kasto. Weydiin kasto waa in uu cad yahay macnaha ay soo gudbineyso. Ardayga wax soo aqriyay waa in uu horay ka fahmo sida laga doonayo in uu uga jawaabo weydiinta. Haddii ardaydu siyaabo kala duwan u fahanto weydiinta oo mid walbo si kan kale ka duwan uga shaqeeyo waxaan ogaaneynaa in macnaha ay xambaarsan tahay weydiintaas si isku mid ah aanan loo wada fahmin.

Isku-halleynta imtixaanka ayaa hoos u dhac ku imaan karaa haddii ay dhacaan qaladaad la xiriiro daabacadaadda imtixaanka. Daabacadaadda imtixaanka waa hawl aad u nugul oo loo baahan yahay in taxaddar badan la geliyo. Waxaa

dhici karto in bog dhan laga boodo, ama qeyb ka mid ah la daabaco, ama si ciriiri ah weydiimaha loogu daabaco. Waxaa mararka qaar dhici karo in ardayga aan loo banneyn meel uu wax ku qoro ama lagu yareeyay. Mararka qaar, si loo beekhaamiyo waraaqaha ayaa waxaa weydiimaha doorashada ah si siman loo daabacaa taasina waa khalad.

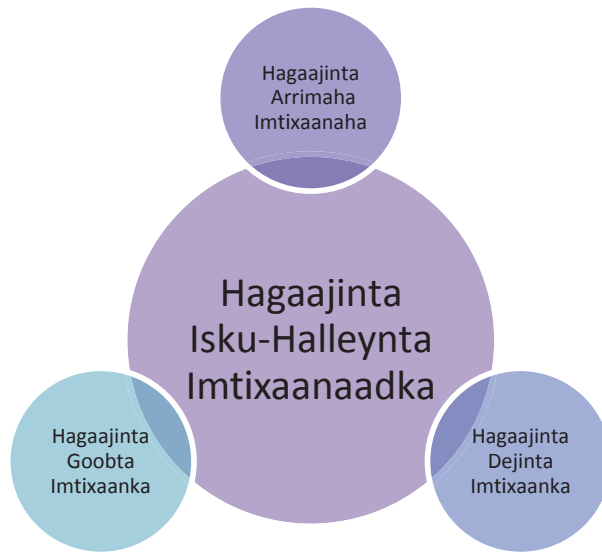
Waxaa kale oo lagu xoojin karaa isku-halleynta imtixaanka in si isku mid ah weydiimaha looga keeno tasmadii ardayda loo dhigay. Imtixaanku hadduu dhinac

ka rarnaado (hal meel hadduu u bato) waxaa dhaceyso in ay yaraato kalsoonida lagu qabi karo natiijada ka soo baxdo. Weydiimaha imtixaanka ku jiro waa in ay metelaan ama ka yimaaddaan dhammaan tasmada. Arrintaan waxaa in badan kaga soo hadalnay qeybta ansaxnimada imtixaanaadka.

Imtixaanka ay u badan yihiin weydiimaha jawaabahooda la isla wada oggol yahay (objective questions) ayaa ka isku-halleyn fiican weydiimaha leh jawaabaha furan ama maqaaliga. Halka jawaab ee la isla wada yaqaano waa ay fududahay in si isku mid ah loo wada saxo. Balse, jawaabaha ardaydu ay ku cabbiraan ra'yigooda waxaa ay u baahan yihiin ra'yiga midka saxaayo oo siduu doono u arki karo. Sidaas awgeed weydiimaha runta ku saleysan (objective questions) ayaa ku wanaagsan isku- halleynta.

iii. **Caqabadaha ka yimaaddo goobta imtixaanka**

Caqabadaha ka imaan karo goobaha imtixaanaadka waxaa ka mid ah iftiin la'aan ama ileys xumo culeys ku keeni karto ardayda imtixaanka geleyso. Caqabad kale ayaa ah buuqa iyo sawaxanka. Haddii goobta imtixaanka ay ku dhowdahay goob buuq iyo sawaxan badan waxaa ay dhibaato ku noqoneysaa la-imtixaanayaasha. Heerkul aan loo dulqaadan karin ayaa isna ah caqabad dhib ku keeni karto isku-halleynta imtixaanka. Arday la dhibaatoonayo heerkul sarreeyo uma badno in ay si wacan imtixaan uga shaqeeyaan. Sidaas oo kale haddii ay goobtu tahay mid ciriiri ah ayaa iyadana hoos u dhigeysa isku-halleynta imtixaanaadka. Waxaa kale oo la doonayaa si loo hagaajiyo isku-halleynta waa in ay ardayda helaan waqti ku filan oo ay kaga shaqeeyaan imtixaanka. Waa in la isku miisaamo oo ay isla ekaadaan weydiimaha iyo waqtiga ay u baahan yihiin in lagaga jawaabo.

Jaantuska 4.2: Hagaajinta isku-halleynta imtixaanka

Waxqabadka 4aad

Adiga oo kaashanaayo waayo-aragnimadaada macallineed, ka soo talo bixi sida lugu hagaajin karo isku-halleynta imtixaanaadka dalkeenna. Ka soo q or warbixin aan ka yarayn 5 bog.

4.9 Qiimeynta Cutubka

Ka faalloo noocyada ansaxnimada imtixaanaadka ee dugisgaagu ilaaliyo ama ka taxaddaro.

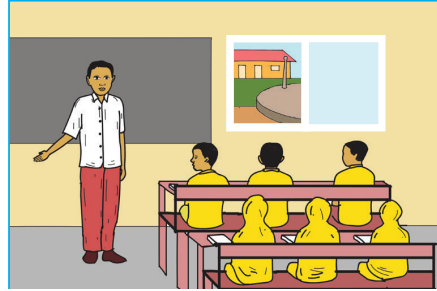
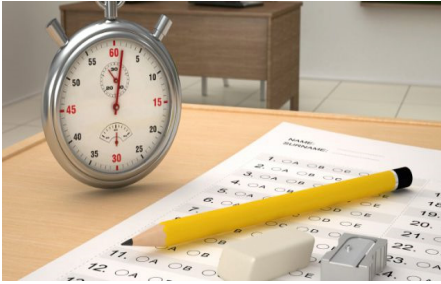
1. Tilmaam hababka loo adeegsado hubinta ansaxnimada imtixaanaadka.
2. Deji oo sharrax qorshe aad ku hubineyso isku-halleynta imtixaanaadkaaga.
3. Soo baar siyaasadda qiimeynta qaranka iyo waxyaabaha ay ka qabto ansaxnimada iyo isku-halleynta imtixaanaadka.
4. Sidee ayaa loo xoojin karaa isku-halleynta natiijooyinka imtixaanaadka.

4.10 References

- Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika*, 16, 297–334.
1. Cronbach, L. J. (1984). *Essentials of psychological testing* (4th ed.). Boston: Allyn and Bacon.
 2. Downing, S. M. (2006). Selected-response item formats in test development. In S. M. Downing & T. M. Haladyna (Eds.), *Handbook of test development* (pp. 287–301). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
 3. Gagné, R. M. (1984). Learning outcomes and their effects. *American Psychologist*, 39, 377–385.
 4. Gagné, R. M. (1985). *The conditions of learning and theory of instruction* (4th ed.). New York: Holt, Rinehart, & Winston.
 5. Gagné, R. M., Briggs, L. J., & Wager, W. W. (1992). *Principles of instructional design* (4th ed.). Fort Worth: Harcourt, Brace, Jovanovich.
 6. Games, P. A., & Klare, G. R. (1967). *Elementary statistics: Data analysis for the behavioral sciences*. New York: McGraw-Hill.
 7. Gronlund, N. E. (2004). *Writing instructional objectives for teaching and assessment* (7th ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson, Merrill, Prentice Hall.
 8. Impara, J. C. (2007). 2006 Presidential address: Errors and omissions: Some illustrations from unpublished research. *Educational Measurement: Issues and Practice*, 26(1), 3–8.
 9. Kuder, G. F., & Richardson, M. W. (1937). The theory of estimation of reliability. *Psychometrika*, 2, 151–160.
 10. Likert, R. (1932). A technique for the measurement of attitudes. *Archives of Psychology*, 22 (140), 1–55.
 11. Linn, R. L., & Gronlund, N. E. (1995). *Measurement and assessment in teaching* (7th ed.). Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall

Cutubka 5aad: Noocyada Imtixaanka iyo Qeybihiisa

(Types of Test and Test Items)

5.1 Horudhaca Cutubka

Cutubkan waxa aan ku baran doonaa imtixaanka iyo noocyadiisa kala duwan. Imtixaanku waa hab kamid ah hababka loogu kuurgalo qiimeynta mirodhalyada ardayda ay gaareen. Intabadan imtixaanada waxaa dejiya macallinka asaga oo ugu talagelaayo ardayda uu maadada u dhigo si uu u ogaado heerkooda aqooneed. Hadaba dejinta imtixaanno ka kooban su'aalo si dhab ah u cabiraayo heerka aqooneed ee ardayda waxa ay u baahanyihiin in la raaco xeerar iyo mabaadii oo ay la'aantood imtixaanka noqonaynin mid xaqiijinaayo ujeedooyinka laga leeyahay in lagu gaaro. Sidaa daraadeed cutubkaan waxa aan ku qaadaa dhigi doonaa qaybaha kala duwan ee imtixaanaadka. Sidoo kale cutubka waxa uu ka koobnaan doonaa wax-qabadyo uu bare ardaygu isku qiimayn doono. Cutubka waxa aan kusoo gunaanadi doonaa su'aalo guud oo soo koobaya cutubka.

5.2 Ujeedooyinka Cutubka

Bare ardaydu waxa ay awood u yeelan doonaan casharkan marka uu dhammaado in ay:

1. Gartaan waxa uu yahay ama loola jeedo erayga imtixaan
2. Aqoonsadaan noocyada imtixaanka.
3. Sharrixi karaan micnaha imtixaanka qormada ah.
4. Sheegaan waxtarka iyo waxtar la'aanta imtixaanka qormada ah.
5. Kala soocaan noocyada jawaabaha imtixaanka qormada ah.
6. Dhisaan weydiimaha imtixaanka qormada ah.
7. Sharraxaad ka bixiyaan waxa loola jeedo imtixaan run ku saleysan (objective test)

8. Ka faalloodaan waxtarka iyo waxtar la'aanta imtixaanka runta ku saleysan (the objective test).
9. Ka doodaan noocyada jawaabaha imtixaanka run ku saleysan (objective test)
10. Dejiyaan weydiimaha imtixaanka runta ku saleysan (objective test)

5.3 Tasmada Cutubka

5.1 Hordhaca Cutubka
5.2 Ujeeddooyinka Cutubka
5.3 Tusmo (content)
5.4 Fahamka Guud ee Imtixaan: (General Concept of Test)
5.5 Caqabadaha/gaabisyada imtixaanka (Limitations of Test)
5.6 Noocyada Imtixaannada (Types of Tests)
5.7 Fahamka Imtixaanka Qoraalka: (Concept of Essay Test)
5.8 Tognaanta Imtixaanka Qoraalka: (Advantages of Essay Test)
5.9 Tabanaanta Imtixaanka Qoraalka: (Disadvantages of Essay Test)
5.10 Goorma ayay haboontahay adeegsiga imtixaanka qoraalka: (When to use Essay Test)
5.11 Abla ablaynta Walxaha Imtixaanka Qoraalka (Classification of Essay Test Items)
5.11.1 Imtixaanka Qoraalka ee Jawaab celin Furan: (Extended Response Questions)
5.12 Dejinta Su'aalaha Imtixaanka Qoraalka (Constructing the Essay Questions)
5.13 Fikradda Imtixaanka Mowduuciga ah (Concept of Objective Test)
5.13.1 Tognaanta Imtixaanka runta ku salaysan (Advantages of Objectivetest item)
5.13.2 Tabnaanta Imtixaanka runta ku salaysan (Disadvantages of Objectivetest item).
5.14 Goorma ayaa la adeegsan karaa Imtixaanka runta ku salaysan (When to use objective test)
5.15 Qaybaha Imtixaanka runta ku salaysan (Types of Objective Test)
5.15.1 Nooca Jawaabta furan: (The Free Response Test Item)
5.15.2 Imtixaanka jawaabaha kaladoorashada: (The Alternative Respons Test Item)
5.15.3 Imtixaanka Isku-aadinta: (The Matching Test Item)
5.15.4 Imtixaanka Xulashada Badan: (The Multiple-Choice Test Item)
5.16 Dajinta Imtixaanka runta ku saleysan (Constructing the Objective Test Items)
5.17 Qiimeynta Cutubka
5.18 Tixraacyo (References)

5.4 Fahamka Guud ee Imtixaan: (General Concept of Test)

Waxqabadka 1aad

Si koox koox ah uga dooda macnaha ballaaran ee ereyga imtixaan?

Imtixaan waxaa lagu qeexi karaa in uu yahay aalad ama qalab loo adeegsado in lagu ogaado jiritaanka ama jiritaan la'aanta xaalad ama astaan gaar ah oo uu leeyahay shakhsi ama koox dad ah. Tusaale ahaan, macallinku waxa uu ka qaadi karaa ardayda layli tijaabo ah kahor inta uusan u dhigin cashar si uu ugu kuur galo heerka aqooneed ee ardayda. Natiijanada ugasoo baxda layliga ayuu macallinku ku ogaan doonaa inta uu la eg yahay fahamka ay ka heestaan casharka ay qaadan rabaan ardaydu.

Imtixaan waa aalada ama qalabka badanaa loo adeegsado in lagu cabbiro heerka fahamka ardayda. Sidoo kale imtixaanku waa aaladda ugu muhiimsan looguna isticmaal badan yahay marka wax la qiimeynaayo gaar ahaan dabeecadda garashada ee ardayda.

Sida caadiga ah, imtixaanka waxaa lagu saleeyaa cutubyada iyo casharrada lasoo dhigay ee maaddo walba, waxa uuna cabbiraa heerka guusha ardayga iyo waxqabadkiisa. Sida aan wada ogsoonahay marka larabo in la cabbiro dhirirka shay ama culayskiisa waxaa lagu cabiraa aalado isha qabanayso sida mastarad iyo miisaan, hasa yeshee marka la rabo in lacabbiro heerka aqooneed ee arday looma adeegsan karo isla aaladda lagu cabbiro dhirirka iyo mugga. Haddaba si cabbir sax ah looga helo heerka fahamka ee ardayda waa in la helaa aaladdo ama qalab cabbiri kara heerka aqooneed ee ardayga, sidaa daraadeed khuburada waxbarashada waxay ay soo jeediyeen in la adeegsado aalad loo yaqaano imtixaan su'aalaha imtixaankana waa in ay ahaadan kuwa lagu kalsoonaan karo (reliable) sidoo kalana ah kuwa cabbiraayo waxa loogu talagalay in ay cabbiraan (valid) loona adeegsan karo soo saarid natiijo la hubo.

Aad bay muhiim u yihiin imtixaannadu, sida qalabka kale ee cabbiraadda iyo qiimaynta waxbarashada, waana sababta ay arday badani ugu dadaalaan barashada maaddooyinka kala duwan, iyaga oo doonaya in ay helaan dhibco sare. Imtixaannadu waxa loo adeegsadaa ujeedooyin kala duwan, marka laga hadlayo nidaamka waxbarashada. Ujeeddada koowaad waa in loo adeegsado

natiijada imtixaanaadka horumarinta waxbaridda iyo waxbarashada. Wixii ujeeddada koowaad ka soo hara waxaa loo arkayaa in ay tahay/yihiin Ujeeddada/ ujeeddadooyinka labaad ee imtixaanka.

Shaqada Imtixaanaadka Waxbarashada

Macallin ahaan, marka aad imtixaan ka qaaddo fasalkaaga, maxaad u adeegsataa natiijada ka baxda halkaas? Sidee buu imtixaanku kaaga caawiyaa waxbarida iyo waxbarashada ardayda? Marka loo eego sida ay soo jeediyeen khubaro badani, imtixaanku waxaa looga faa'iideysan karaa siyaabo kala duwan, sida:

(1) In uu ku dhiirigeliyo ardayda in ay wax bartaan.

Imtixaannada la'aantood, qaar badan oo ardayda ka mid ahi b) wax ma aqriyeen, **t) wax** ma qorteen, j) si joogta ahna ugama soo qeyb galeen casharrada.

Halkaan wax aad ka garan kartaa in macallinka aan imtixaanka qaadini casharka uu bixiyaa uusan ka duwaneyn khudbad la jeediyay oo si sahlan ay dhageystayaashu u iloobaan wixii ay ka hadleysay. Dhanka kale, haddii imtixaanadu aad u bataan waxa ka dhalan karta in ardaydu xifdiyaan casharrada si ay uga gudbaan imtixaanka.

(2) In uu go'aamiyo inta ay ardaydu barten.

Imtixaannada ayaa loo isticmaali karaa in lagula socdo inta ay ardaydu ka barten/fahmeen cutubka aad ku imtixaantay. Tusaale ahaan, haddii aad ardayda ka qaaddo imtixaan aad ku tijaabineyso fahamka ay ka heystaan mawduuc aad u dhammeysay, oo qaar badan oo ardaydaada ah, ay keenaan dhibco wanaagsan Tani waa calaamad muujinaysa inay si fiican u fahmeen mawduucaas. Laakiin haddii ay keenaan dhibco aad u hooseeya, waxay ka dhigan tahay in aysan sidii la rabay u garanin mawduucaas isaga ah.

(3) In lagu ogaado dhibaatooyinka gaarka ah ee heysta ardayda qaar.

Ujeeddadu waa in la go'aamiyo tallaabooyinka ku habboon oo wax looga qaban karo baahiyaha gaarka ah ee ardayda qaar.

(4) In uu go'aamiyo awoodaha gaarka ah ee ardayda.

Imtixaannada waxa loo isticmaali karaa in lagu ogaado awoodda iyo waxqabadka ardayda.

(5) Muujiyaa meelaha ay habka waxbariddu ku wacan tahay iyo meelaha ay ku liidato

(6) in lagu ogaado tirada iyo tayada agabka waxbarashada ee la haysto.

Macallinka wanaagsani waxa uu adeegsadaa qalab waxbarasho, si uu u soo bandhigo cashar wax ku ool ah. Sidaa darteed, imtixaanku wuxuu naga caawin karaa in la go'aamiyo tirada iyo tayada agabka waxbarashada.

(g) in lagu ogaado inta laga fuliyey ujeeddooyinka waxbarashada

Natiijooyinka imtixaannada waxa ay ka caawiyaan dugsiga gaarista ujeeddooyinka waxbarashada.

Layli

Waa maxay khatarta weyn ee ay leedahay in ardayda laga qaado imtixaanno badan? Soo jeedi wixii aad xal u aragto

Waxqabadka 2aad

Maskax Tuujin

- Koox koox u falanqeeya faa'iidooyinka imtixaanka uu u leeyahay, ardayda, macallimiinta iyo nidaamka waxbarashada?

5.5 Caqabadaha/gaabisyada imtixaanka (Limitations of Test)

Waxqabadka 3aad

Waxaad si koox koox ah u falanqeysaan caqabadaha iyo gaabisyada ka imaan kara imtixaanka.

Waxaa jiraan gaabisyo ama caqabado kasoo bixi kara imtixaanada macallinmiintu ardayda ka qaadaan maxaa yeelay imtixaanadu waxa ay u cabiraan heerka fahamka ee ardayda si dadban oo aan toos ahayn. Tusaale ahaan hadii imtixaan macallin ka qaaday arday ay qaar kamid ah keenaan eber (0) taas micnaheeda ma ahan in aqoonta ardayga ay tahay mid eber ah, hasa yeshee waxa uu eber ka keenay su'aalihii markaas la waydiiyay uun kaliya.

Sidaa si lamid ah, arday haysta 60% imtixaankii la galay sida noo muuqata waa uu ka karti iyo aqoon badanyahay arday haysta 30%. Laakiin ma sheegi karno ilaa iyo intuu ka karti ama aqoon badan yahay. Hadaba, dhibcaha imtixaanka waa in loo fasiraa si taxadar leh.

Dhanka kale ma jiro imtixaan si caalami ah la iskugu raacay in uu yahay midka ugu fiican marka loo eego astaamaha uu leeyahay. Hadda warbixinnada imtixaanada iyo natiijooyinka ka dhalanaayo waa in lagu saleeyaa ujeedooyinka guud sidoo kalana tix gelin gooni ah loo sameeyaa duruufaha iyo qeybaha kala duwan ee uu muqararka ka koobanyahay. Haddii si kale loo dhaho, maadaama uusan jirin imtixaan si caalami ah la iskugu waafaqay in uu yahay midka ugu haboon, waa in macallin kastaa xil iska saaraa nooca imtixaan ee uu rabo in uu ku ogaado heerka aqooneed ee ardaydiisa kuna dadaalaa in uu yareeyo ceebaha uu yeelan karo imtixaanka maadaama uusan si toos ah u cabbiraynin aqoonta ardaygu leeyahay oo loo baahanaayo in si kala duwan loo fasiro.

Haddii la soo koobo, in go'aan khald ah ama aan caddeyn lagu qaato natiijada imtixaanka, waxa ay nagu dhalin kartaa walaac, 5-taan sababood awgood. Marka hore, imtixaannadu waa qalab la adeegsado, si wanaagsan waa loo loo isticmaali karaa, si xunna waa loo isticmaali karaa. Marka labaad, imtixaannada, si fiican ayaa loo qaabayn/diyaarin karaa ama si liidata ayaa loo qaabayn/diyaarin karaa. Marka saddexaad, imtixaanka si liidata loo diyaariyay ama midka si fiican loo dejiyay ee ku jira gacmaha isticmaalayaasha aan tabobaran amase aan khibrad ku filan lahayn, labaduba waxay noqon karaan khatar. Midda afraad, faa'iidada imtixaanka si fiican loo diyaariyay, ee ku jirto gacanta isticmaale khibrad u leh haddii loo isticmaalo ujeeddo aan aheyn tii loogu talo galay waxa ka dhalan karta natiijo aan habbooneyn. Si kale haddii loo dhigo, ma jiro hal tijaabo oo ku habboon dhammaan ujeedooyinka iyo dhammaan dadka. Marka Shanaad, imtixaanku wuxuu na siin karaa oo keliya qaar ka mid ah macluumaadka aan rabno ama u baahanno, si aan u gaarno go'aanka waxbarasho oo u wanaagsan ardayd

5.6 Noocyada Imtixaannada (Types of Tests)

Waxqabadka 4aad

Inta badan imtixaanada waxaa loo dejiyaa in lagu cabbiro saameynta uu barnaamij gaar ah ama cashar ku yeeshay arday ama isbedello ugu sameeyay aan jirin kahor inta aan lagu dabbiqin barjaamijka ama casharka. Guud ahaan imtixaannadu waxa ay u taaganyihiin xaaladda qiimeynta ardayga ee dhammaadka barnaamijka ama tababarka. Natiijada kasoo baxda imtixaannada waxaa loo adeegsadaa go'aaminta immisuu ardaygu wax ka bartay wixii loogu talagalay, iyadoo la raacayo nidaam wax baris oo la kontaroolaayo. Tusaale ahaan imtixaanka dhammaadka xilli dugsiyeedka waa mid ka mid ah imtixaanadaas.

Haddaba si kooban imtixaannada waxaa loo kala saaraa ama loo kala qeybin karaa iyada oo la raacaayo ama lagu salaynaayo habab kala duwan sida:

1. Qaabka jawaab celinta (By mode of Response)
 - Imtixaan afka ah (oral test)
 - Imtixaan qoraal ah (written test)
 - Imtixaan waxqabad ah (practical test)
2. Qaabka ujeedada imtixaanka (By Purpose of Testing)
 - Imtixaanka meeleynta (Placement Test)
 - Imtixaanka joogtada (Formative Test)
 - Imtixaanka qiimeyn-baaritaanka (Diagnostic Test)
 - Imtixaan kama dambeysta (Summative Test)
3. Qaabka heerka diyaarinta iyo baaxadda taabagelinta (By Degree of Preparation and Scope of Applicability)
 - Imtixaanka baruhu dejiyo (Teacher Made Tests)
 - Imtixaan Jaango'an (Standardized Tests)
4. Qaabeynta qeybaha imtixaanka (By Format of Test Items)
 - Imtixaanka qeybaha qoraalka furan (Essay Test Items)
 - Imtixaanka qeybaha runta ku saleysan (Objective Test Items)

Qaybaha soo socda waxa aan xooga ku saari doonaa in aan faahfaahin dheeri ah ka bixinno nooca ugu danbeeya noocyada imtixaanka ee aan kor kusoo xusnay ee loo yaqaano “qaabeynta qeybaha imtixaanka (Format of Test Items)” noocaas oo ah kan badanaa aan adeegsanno hadii aa nahay macallimiin marka aan joogno fasallada.

5.7 Fahamka Imtixaanka Qoraalka: (Concept of Essay Test)

Waxqabadka 5aad

Imtixaanka qoraalku (essay test) waa imtixaan ka kooban su’aalo ama walxo loo qaabeeyay in ardaydu ay soo bandhigaan heerka ama xaddiga ay ka gaareen (barten) ujeedooyinkii laga lahaa casharka ama cutubka lagu imtixaanayo, iyada oo la siinaayo xurriyad ay ku cabbiraan waxa maskaxdooda ku jira.

Sidaa darteed jawaabaha su’aalaha noocaan ah ee ardayda la waydiiyo, waxa ay ku kala duwan yihiin tayada iyo heerka saxnaanta. Inta badan jawaabaha ardaydu ka bixiyaan imtixaannada qoraalka ee furan (essay test) waa kuwa aan isku mid ahayn balse laga yaabo in ay qaabab kala duwan uso bandhigaan ardayda ayaka oo adeegsanaayo ereyo iyo jumlooyin kala duwan.

Sidoo kale waxaan dhihi karnaa imtixaanka qoraalka waa farsamo qiimayn ah oo ardayda looga baahan yahay in ay si fiican uga jawaabaan su’aalo si deg deg ah ayaga oo horumarinaya, abaabulaya, oo qoraya jawaabo hal abuurkooda ah. Ujeeddada imtixaanka qoraalka waa in lagu qiimeeyo awoodaha ardayda ee ku aadan sida loo dhiso qoraal iskuxiran, macquul ah oo lagu qanci karo.

5.8 Tognaanta Imtixaanka Qoraalka: (Advantages of Essay Test)

Waxqabadka 6aad

Su’aalaha imtixaanka qoraalka waxa ay cabbiraan miro-dhalka barashada ee aan lagu cabbiri karin qaabab kale. Tusaale ahaan, imtixaanada qoraalka (essay tests) waxa ay awood u leeyihiin in ay cabbiraan xirfadaha wada xiriirka ee ardayda. Taasoo ah, awoodda ardaygu u leeyahay in uu soo saaro jawaabo oo uu abuuro fikrado iyo in uu soo bandhigo aragtiyadiisa qaab la akhrin karo, macquul ah oo isku xiran.

Imtixaanka noocaan ah waxa uu u ogolaanayaa ardayda in ay soo bandhigaan aragtiyo habaysan ayaka oo adeegsanaayo fikrado kasoo maaxday maskaxdooda. Imtixaanada qoraalka waxa ay aad ugu habboonyihiin in lagu cabbiro ujeedooyinka heerarka sare ee waxbarashada, sida; adeegsiga (application), falanqaynta (analysis) iyo qiimaynta (evaluation).

Maamullidda imtixaannada qoraalka (essay tests) waa ay fududahay oo ardaydu makala qishi karaan. Sidoo kale waa ay fududahay dejinta imtixaanada noocaan ah. Dhanka kale waxa ay yareyneysaa walxaha iyo waqtiga imtixaanka kubaxaaya. Waxaa loo isticmaali karaa in lagu cabbiro qotoda aqoonta (heerka aqoonta) gaar ahaan aagga mawduuca xaddidan. Hadaba, imtixaanka noocaan ah ma dhiirigelinaayo mala awaal iyo qish.

5.9 Tabanaanta Imtixaanka Qoraalka: (Disadvantages of Essay Test)

Waxqabadka 7aad

Waxaad koox koox uga doodaan tabnaanta imtixaanka qoraalka.

Casharkii kan ka horeeyay waxa aan kusoo sheegnay qaar kamid ah faa'iidooyinka imtixaanka qoraalka. Casharkaan waxa aan ku qaadaa dhigi doonaa qaar kamid ah gaabisyada iyo dol-doleelada uu leeyahay imtixaanka qoraalka furan (essay test), tabnaantiisana waxaa ka mid ah:

- Waxa uu qaataa waqti dheer marka lasaxaayo, taas micnaheedu waa in macallinka uga bixi doonto waqti badan si uu si cadaalad ah ugu saxo ardayda jawaabaha ay bixiyeen, weliba arrinku waa sii adkaanaa marka ardayda imtixaanka gashay tira ahaan ay badanyihiin.
- Imtixaanka qoraalka furan (essay test) ma wada koobi karo inta badan cutubyada iyo casharrada maadada. Taasina waxa ay keenaysaa in imtixaanka noocaas ah uusan awood u lahay in uu si isu dheeli tiran cabbir guud uga bixiyo heerka gaaritaanka ujeedooyinkii waxbarashada.
- Imtixaannada noocaan ah waxa ay ka qayb qaataan dhiirigelinta in ardayda wax soo xifidiyaan.

Aqoonyahan lagu magacaabo Nenty ayaa sanadka markii uu ahaa 1985kii waxa uu tilmaamay in imtixaanada qoraalka oo badanaa u badan kuwa tirada su'aalaha ay yihiin kuwa kooban in ay keenayso in laga boodo meelaha qaarkood oo muqararka maadada ka mid ah. sidoo kale imtixaanada noocaan aha waxa ay ku dhiirigeliyaan ardayda in ay bixiyaan jawaabo iska fikir ah marka ay la kulmaan su'aalo uu fahmi waayo ama uu ka shakiyo.

Marka laga tago tirada su'aalaha imtixaanka qoraalka ah (essay test), hadii aan su'aalaha imtixaanka aan si taxadar la'aan ah loo dejiyo waxa ay keeneysaa ama ay sababaysaa jahwareer iyo waqti lumis. Taas oo keenaysa kalsooni xumo xagga ama dhanka dhibcaha ah. hadii aan si kale u dhahno, su'aalo si taxadar leh aan loo dajinin waxay kenayaan in lagu wareero qiimaynta jawaabahooda. Cilmi Baarisyo ama daraasado ayaa waxa ay muujinayaan in jawaabaha su'aalaha imtixaanka qoraalka ay macallimiinta kala duwan ku saxaan dhibco kala duwan ama xitaa

hal macalin uu hal imtixaan oo qoraal ah uu ku saxo dhibco kala duwan marka uu saxo waqtiyo kala duwan.

Mararka qaarkood su'aalaha imtixaanka qoraalka ayaa tilmaamaya ama xambaarsan xirfado badan oo aan ahayn mida uu imtixaanuhu ama macallinku uu ugu talagalay in uu cabbiro. Sidaa awgeed ardaydu waxay su'aalaha u fahmaan qaabab kala duwan waxayna bixiyaan jawaabo kala duwan.

5.10 Goorma ayay haboontahay adeegsiga imtixaanka qoraalka: (When to use Essay Test)

Waxqabadka 8aad

Adigu ma isticmaashaa/ adeegsataa imtixaanka noocaani ah? Goorma ayaad adeegsataa?

Imtixaannada qoraalka ah (essay tests) adeegsigooda waxa uu haboonyahay marka macallinku rabo in uu cabbiro heerka aqooneed ee ardayda u leeyihiin ka jawaab celinta mushkiladaha isku dhafan ee u baahan in ardaygu adeegsado xirfado kala duwan. Sida aan wada ogsoonahay marka ay ka jawaabayaan ardaydu imtixaannada noocaan ah waxa ay xor u yihiin in ay soo bandhigaan fikirhooda ayaga oo adeegsanaaya ereyadooda gaarka ah.

Su'aalaha imtixaanka qoraalka waa in loo adeegsadaa in lagu cabbiro natiijooyinka barashada ee aan ku habooneyn ama aan lagu cabbiri karin imtixaanka runta ku saleysan (objective tests). Astaamaha gaarka ah ee su'aalaha ama imtixaanka qoraalka ayaa sida ugu haboon looga faa'iidayaan karaa, marka ciladhoodda la isu dheelitiro marka loo baahan yahay cabbiraad noocaan ah.

Waxaa kaloo loo adeegsan karaa imtixaanada qoraalka (essay test) marka la rabo in loo kuur galo kartida ardayda ee xulashada, abaabulka, is dhexgalka, xiriirrada iyo qiimaynta fikradaha. Maxaa yeelay si ay ardaydu usoo bandhigaan xirfadahaan waxa ay u baahanyihiin xorriyad.

5.11 Abla ablaynta Walxaha Imtixaanka Qoraalka (Classification of Essay Test Items)

Waxqabadka 9aad

Imisa nooc oo imtixaanka qoraalka ah ayaad adigu adeegsataa? Maxayse ku kala duwanyihiin noocyada aad adigu adeegsatid? Jawaabahaada usoo bandhig ardayda fasalka.

Su'aalaha uu ka koobanyahay imtixaanka qoraalka (essay test) waxaa loo kala sooci karnaa labo qaybood oo kale ah nooc jawaabtooda ay xaddidantahay (restricted response type) iyo nooc jawaabtooda furantahay (extended response type). Kala saarista noocaan ah waxaa uun kaliya lagu saleeyay heerka xorriyadda ee uu heesto qofka ka jawaabaayo su'aalaha. Tusaale ahaan su'aalaha qaar ayaa ubaahan doona in jumlooyin kooban looga jawaabo, halka kuwa kalana u baahan doonaan in looga jawaabo dhowr bog.

Waxa aan si kooban ugu faahfaahin doonaa labada nooc imtixaanka qoraalka (essay test) sadarada soo socda:

5.11.1 Imtixaanka Qoraalka ee Jawaab celin Furan (Extended Response Questions)

Imtixaanka noocaan ah waa mid ardayga siinaaya xurriyada ballaaran ama dhamaystiran oo uu uga jawaab-celiyo su'aalaha la waydiiyay asaga oo cabbiraya fikirkiisa. Jawaabta su'aasha waxay qaadan kartaa bogag fara badan. Imtixaanka noocan ah kaliya waxaa ku xadidi kara waqtiga. Tusaale ahaan su'aalaha noocaan oo kale ah waxaa kamid noqon karta su'aashaan hoos ku qora:

“Tababarada iyo horumarinta macalimiinta soomaaliyeed waxay yareyneysaa aqoonla'aanta ka jirta dalka. Ka dooda arintaan”

Marka laga jawaabaayo su'aalaha noocaan ah ardaygu waxa uu muujiyaa awoodiisaa xulashada iyo soocelinta xaqiiqooyinka uu malaynaayo in ay quseeyaan, abaabul iyo in uu ku soo bandhigo fikirkiisa qaab macquul ah oo isku xiran. Hadaba su'aalaha noocaan ah waxa ay banaanka soo dhigaan kala duwanaashaha shaqsiyaadka, dabeecadaha, qiyamka iyo kartida hal-abuurka. Imtixaanka noocaan ah ayaa inta badan waxtar u leh cabbirka natiijooyinka barashada (mira-dhalka barashada) ee heerka sare ee garashada ee ujeeddoyinka waxbarasho sida falanqaynta (anaylis), dhisida (synthesis) iyo heerarka qiimaynta (evaluation).

Imtixaannada jawaabahooda ay dhaadheeryihiin waxa ay yeelan karaan nuqsan ama dhaliilo ay ka mid noqon karaan

- In aysan ka bixinaynin su'aasha jawaab ku filan oo la cabbiri karo, taasna waxaa sabab u ah in qof kasta marka uu ka jawaabaayo uu la aado jawaabta waaya aragnimadiisa iyo sida ay la tahay hasayeeshee uusan soo bandhigin xaqiiqooyin iyo xog lagu kalsoonaan karo.
- Dhibca siinta ama sixidda jawaabaha noocaan oo kale ah badanaa way adagtahay oo lama aamini karo maadaama la imtixaanahu ama ardaygu uu leeyahay xurriyad ballaaran ama ikhtiyaar ku saabsan soo bandhigida macluumaadka ama xogta dhabta ah ee laga rabo in uu ardayga bixiyo. Arday waliba waxa uu soo bandhigaa awoodiisa aqooneed ee la xiriiirta waxii la waydiiyay waxayna usoo bandhigaan qaabab kala duwan oo keeni karta kala duwanaasho dhanka dhibcaha ah. Taas oo uu saameeyn weyn ku lee yahay macallinka.

Dhaliiladaan waxaa lagu yareen kara in la adeegsado noocaan labaad ee imtixaanka qoraalka (essay test).

5.11.2 Imtixaanka Qoraalka ee Jawaabta Xiran ama Xaddidan (Restricted Response Questions)

Imtixaaanka noocaan ah, ardaygu waxa uu ku egyahay dabeecadda, dhererka ama abaabulka jawaabta la sameynaayo. Walxaha ama qeybaha imtixaanka waa su'aalo jiheysan waxaana loogu tala galay jawaabaha la doonayo. Imtixaanka noocan ah waxay xaddidaya xoriyada ardayga iyo sida uu uga jawaab celinaayo ee ku saabsan xulashada, soo celinta, iyo soo-saaridda dhammaan wixii uu yaqaanay iyo in uu u-soo bandhigo si macquul ah oo asaga uu rabo.

Imtixaanka noocaan ah waa midka ugu waxtarka badan ee lagu cabbiro miro-dhalka barashada ee heerarka hoose ee garashada ee ujeedooyinka waxbarashada sida aqoonta (knowledge), fahamka (comprehension) iyo heerarka adeesiga (application). Tusaale ahaan su'aalaha noocaan oo kale ah waxaa kamid noqon karta su'aashaan hoos ku qora:

"Sheeg labo faa'iidooyin iyo labo faa'iido la'aan oo uu leeyahay imtixaanka qoraalka (maqaalka)"

Dabeecadda xaddidan ee jawaabta la filaayo ee imtixaanka su'aalaha xaddidan waxay ka dhigeysaa mid wax ku ool u ah cabbirka aqoonta dhabta ah ee maadada. Waxay yareyneesaa ilaa xad macquul ah dhibaataada sixida ama dhibca siinta. Waxayna dhiirigelinaysaa isku haleynta dhibcaha. Si kastaba ha noqotee, xaddidaada ayaa ka dhigaysa mid aan waxtar lahayn in lagu cabbiro awoodda xulashada, abaabulka iyo is-dhexgalka fikradaha oo uu kusoo bandhigo qaab asal ah oo isku xiran.

5.12 Dejinta Su'aalaha Imtixaanka Qoraalka (Constructing the Essay Questions):

Waxqabadka 10aad

- La wadaag ardayda asxaabtada ah imtixaan qoraal ah oo aad horay ardaydaada oga qaaday.
- Isku qeybiya koox koox kadiba dejiya imtixaan qoraal ah, kadibna koox waliba ha qiimeeyso imtixaanka kooxda kale ee asaagooda ah.

Waxaad ka warqabtaa cilladaha ama gaabisyada uu leeyahay imtixaanka qoraalku, sidaa darteed, imtixaankani waxa uu aalad cabbiraad oo waxtar weyn leh noqdaa markii si fiican loo dajiyo, loo maamulo, loo saxo, loona hubiyo si heer sare ah oo waafaqsan ujeeddadeeda. Sidaa awgeed su'aalaha imtixaankani waa in ay ka koobnaadaan waxyaabo xaqiijinaya faham isku mid ah, loona soo bandhigo oo kaliya xirfadda ama kartida uu qofku xiiseynayo in uu ka cabiro qof kasta oo ka mid ah kuwa la imtixaanayo. Sidoo kale, waxaa la rabaa in haddii imtixaanka ay saxaan macalimiin kala duwan in darajoojinka ay bixiyaan ay isku mid noqdaan, markaas ayuu imtixaanku isku haleyn fiican leeyahay.

Sifooyinkaan aan kor ku soo sheegnay way adagtahay in la xaqiijiyo oo waxay u baahan yihiin dadaal dheeri ah in lagu bixiyo howsha imtixaan dejinta, sidaa awgeed qodobadan soo socda ayaa lagu talinayaa inay noqdaan hagaha dhismaha walxaha ama su'aalaha imtixaanka qoraalka:

- i. In lagu koobo ama xaddido imtixaanka noocan ah kaliya waxii aan lagu cabbiri karin imtixaanka mowduuciga ah (objective test).
- ii. Su'aalaha imtixaanka qormada waa in loogu talagalay in ay cabbiraan kaliya xirfada ama shayga loogu talagalay oo kaliya. Tani waxaa lagu gaari karaa iyadoo si cad oo sax ah loo muujiyo su'aasha oo ay la socoto ujeedda waxbaridda oo si cad loo qeexay. Tusaale ahaan waa in la adeegsada erayo xadidan oo muujinaayo waxa ardayga laga rabo sida: is-bar-bar dhig (compare), dhaleecay (criticize) iyo ereyo lamid ah.
- iii. Su'aasha qoraalka ah waa inay si sax ah u qeexdaa waxa looga baahan yahay la imtixaanaha.
- iv. Tilmaamida waqtiga loo qoondeyay su'aal waliba si ardaydu isku waafajiyaan qorida jawaabaha iyo waqtiga ay heestaan.
- v. Ka fogaanshaha isticmaalka imtixaan su'aalahii qeeyb kamid ah ay tahay qasab halka qaybta kalena ay tahay kala xulasho. Inkasta oo ay ardaydu jeceshahay (doorbidaan) noocaasi sida iska cad, balse tani waxay kadhigan tahay in ardayda ay geleen imtixaan kala duwan sida darted waxaa lumaya aasaaska guud ee lagu qiimeynayo wax-qabadkooda.

5.13 Fikradda Imtixaanka runta ku saleysan (Concept of Objective Test)

Waxqabadka 11aad

Maxaa ka fahamsan tahay imtixaanka ujeeddada? La wadaag fikirkaada ardayda kale?

Imtixaanada runta ku saleysan ayaa ah walxaha imtixaan ee loo dejiyey qaab gaar ah taasoo su'aal waliba ay leedahay hal jawaab kaliya oo sax ay kujirto. Arintani waxay sababaysaa in marka la saxaayo su'aalaha noocan oo kale ah aysan caqabada badan ka imaanin dhibcaha lasiinaayo jawaab kasta. Marka laga jawaabaayo imtixaanka noocan ah mararka qaar macallimiintu waxay rabaan in ardayda ay dib usoo qoraan weedha jawaabta ah (jawaab celin furan), waxaa sido kale ay macallimiinta u sheegi karaan ardayda in ay aqoonsadaan oo ay ka dhax xushaan jawaabta suurtagalka ah ama jawaabta ugu saxan (jawaab celin go'an)

Tani waxay muujineysaa in imtixaanka ujeedadu ka kooban yahay waxyaabo cabbiraya xirfado gaar ah oo leh jawaabo sax ah oo gaar ah. Iyada oo loo fiirinaynin fikirka la imtixaanaha, eex, niyada ama xaalada caafimaad ee waqtiga dhibco siinta (sixida).

5.13.1 Tognaanta Imtixaanka runta ku saleysan (Advantages of Objective test item)

Waxqabadka 12aad

Uga dooda koox koox faa'iidooyinka togan ee imtixaanka runta ku saleysan.

Imtixaanka noocani ah waxa uu xoojiyaa qiimaynta jawaabta bartaha (ardayga) uu ka bixiyo walxaha (su'aalaha) imtixaanka. Maxaa yeelay dhibcaha ma saameynayso eex ama dabeecada waqtiga sixitaanka kaliya waxaa saameynaaya waa saxnaashaha jawaabta. Sidaa darteed isku halaynta dhibcaha imtixaanka noocani ah way sarreysaa marka loo fiiriyo kii hore (Imtixaanka Qoraalka).

Sixida imtixaanka noocan ah way fududahay waxayna qaadataa waqti aad u yar, intaasi waxaa dheer in imtixaanka noocan ah lagu sixi karo mashiin, ama aalad, taasoo sahleysa wixtarka sare ee ah in la imtixano arday tiro badan.

Way kufilan tahay muunad ka qaadashada mawduuca iyo ujeedooyinka baridda ee maaddada maxaa yeelay tiro aad u badan oo su'aala ah oo la dejiyo waxa ay kor u qaadaa daboolidda waxa ay ka kooban tahay maaddada oo dhan iyo wax ku oolnimada imtixaanka. Su'aalaha noocan ah waxay waxtar u leeyihiin cabbirka aqoonta xaqiiqooyinka, sidoo kale waxaa loo qaabeyn karaa si loo cabbiro fahamka, xirfadaha fikirka, iyo wixii kale ee adag (kakan).

Walxaha uu ka kooban yahay Imtixaanka ujeeddada waxaa lagu sameeyn karaa hubin ka hor inta aan si rasmi ah loo qaadin. Waxaa lagu samayn karaa sifayn iyada oo la falanqaynaayo, kadibna waxaa laga dhigan karaa imtixaan jaan go'an oo dib loo isticmaalo marar badan hadii si haboon loo maareeyo. Imtixaankani waa caddaalad maxaa yeelay ma quseyso ujeeddo kale oo aan ahayn tii gaarka ahayd ee la rabay in lagu cabbiro ma ahane. Sidaa darteed imtixaankani waa ansax maxaa yeelay saameyn kuma laha farta uu ardaygu ku qorayo imtixaanka ama war badnida ardayga.

5.13.2 Tabnaanta Imtixaanka Mowduuciga ah (Disadvantages of Objective test item)

Waxqabadka 13aad

Isku qeeybiya koox koox oo falanqeeya faa'iidooyinka taban ee imtixaanka runta ku saleysan.

Imtixaanka noocaan ah ma dhiirrigelinaayo horumarinta asalnimada xirfadaha sare ee la imtixaanaha sida awoodda xulashada, abaabulka ama qaabeynta, isku-dubaridka, sameynta fikradaha iyo in si sax ah fikradaha loogu soo bandhigo qaab macquul ah oo isku xiran. Maadaama imtixaankani uu leeyahay qaab dhismeed dhameystiran kuma habboona qiimaynta awoodaha waxbarashada ee heerarka sare.

Imtixaannada mowduuciga ah (objective tests) waxa ay cabbiraan oo kaliya aqoonta aasaasiga ah ee maaddo gaar ah la xariirta. Faa'iido la'aantasi waxaa looga gubdi karaa iyada oo loo soo saaro qeybaha ama walxaha imtixaanka

runta ku saleysan si adag iyada oo la raacaayo tallaabooyinka ku lugta leh geedi socodka hormarinta walxaha. Soo saarida imtixaan runta ku saleysan oo su'aalo fiican ka kooban, wuxuu u baahan yahay in latababaro imtixaan dejiyayaasha si ay u kasbadaan xirfadaha lagama maarmaanka u ah dhismaha ama dejainta imtixaan wax ku ool ah, ansax ah, waliba la isku halleyn karo. Hadaba imtixaanka noocan ah waxa uu ubaahan yahay waqti, u heellanaan iyo qorshe ku filan.

Dhaliilaha uu leeyahay imtixaanka runta ku saleysan (objective test) waxaa kamid ah in walxaha (su'aalaha) uu ka koobanyahay la mala awaali karo ama la qiyaasid karo, waliba marka su'aalaha si xirfadeysan aan loo dejinin. Xitaa hadii imtixaanka si heer sare ah loo dejiyo la imtixaanuhu waxa uu qiyaas ahaan ku sixi karaa (uga jawaabi karaa) dhowr qaybood (su'aalood) waxa uuna ku heli karaa dhibco uusan u qalmin in uu helo.

5.14 Goorma ayaa la adeegsan karaa Imtixaanka runta ku saleysan (When to use objective test)

Waxqabadka 14aad

Adiga oo kaashanayaa waayo aragnimada aad u leedahay wax barista waxaad asxaabtaada la wadaagtaa waqti la adeegsado imtixaanada noocan ah adiga oo sababeynaya jawaabtaada.

Imtixaanka noocan ah waxaa loo adeegsadaa marka howl aad u qaabeysan loo baahan yahay, si loo xadido nooca jawaabta ee la imtixaanuhu bixin karo iyo in jawaab sax ah laga helo ardayda ayaga oo muujinaya ama soo bandhigaaya aqoonta ama xirfadda gaarka ah ee su'aasha ay xanbaarsan tahay.

Imtixaankani waxaa loo isticmaalaa qiimayn wax ku ool ah oo lagu sameeyo guulaha ujeeddooyinka waxbarsahda ee mira-dhalka fudud iyo kuwa iskudhahan ee laxiriira aqoonta, fahamka, dabaqida iyo xitaa heerarka sare oo daboolaya aagag ballaaran oo si xirfad leh loo dhisay. Waxaa suurtagal ah in mudo yar oo hal saac ama laba saac ah lagu dejiyo ilaa 100 su'aalood oo imtixaan ujeeddo ah oo ku baahsan casharo ama cutubyo badan iyo waliba dhowr heerar garasho oo ah ujeeddooyin waxbarasho.

Imtixaankani waxaa la isticmaalaa ama la adeegsadaa marka ujeedo fudud oo sax ah la doonayo gaar ahaan marka tirada la imtixaanayaasha ay badanyihiin. Waxaa kale oo loo isticmaalaa in lagu cabbiro fahamka, xirfadaha fikirka iyo mira-dhalka isku-dhafa ee waxbarashada ardayga.

5.15 Qaybaha Imtixaanka runta ku saleysan (Types of Objective Test)

Waxqabadka 15aad

Imisa nooc oo imtixaanka runta ku saleysan ayaad horay u adeegsatay? La wadaag ardayda ardayda kale kadibna waydii fikradda.

Imtixaanka runta ku saleysan (objective test) waxaa loo kala saari karaa labo nooc oo waa wayn; waxayna kala yihiin: Nooca Jawaabta Furan ah (free-response type) iyo Nooca Jawaabta Go'an ((fixed response type). Nooca jawaabta furan waxa uu ka koobanyahay jawaabo gaagaaban (short answer) iyo buuxinta meelaha banaan (completion items), halka nooca jawaabta go'an loosii kala qaybin karo ilaa dhowr qaybood oo kala ah: sax iyo khalad (true and false or or alternative response), isku aadin (matching) iyo imtixaanka xulashada badan (multiple-choice items).

5. 15. 1 Nooca Jawaabta furan: (The Free Response Test Item)

Waa nooc kamid ah imtixaanka runta ku saleysan oo u baahan in la imtixaanuhu uu jawaab ka bixiyo su'aalaha imtixaanka. Imtixaanka noocan ah wuxuu u eegayay mid ku imaaday tanaasul u dhaxeeya imtixaanka qoraalka iyo midka aan qoraalka ahayn. Su'aalaha imtixaankani waxay noqon karaan laba qaab oo kala ah: nooca jawaabta gaaban iyo nooca dhammaystiran. Jawaabaha su'aalaha noocaas ah waxay noqon karaan ereyo, weedh, lambar (tiro), ama astaan. Way fududahay in la hormariyo su'aalaha noocan ah, hadiisa si wanaagsan loo hormariyo, jawaabuhu waxay noqonayaan kuwo go'an ama qeexan oo si dhakhso leh oo sax ah loo sixi karo.

Qeebtaan su'aalaha furan waxay ku haboontahay cabbiraadda mira-dhalka fudud sida: dib usheegista macluumaad ardayga horay loobaray (Xifdinta) iyo xalinta mas'alado xisaabeed ama saynis ah. Sidoo kale waxaa loo isticmaali karaa in lagu cabbiro awooda tarjumaada ee jaantus, garaaf, ama xogta sawirka.

5.15.2 Imtixaanka jawaabaha kaladoorashada: (The Alternative Response Test Item)

Imtixaanka noocan ah badanaa waxaa loo yaqaanaa imtixaanka runta-beenta (Sax iyo Khalad). La imtixaanuhu waxaa la siiyaa bayaan cad kadibna waxaa la waydiiyaa in uu kala doorto labada ikhtiyaar ee ku saabsan waxa la waydiiyay. Labada ikhtiyaarna waxay noqon karaan run ama been, sax ama khalad, haa ama maya, waan ku raacsanahay ama kuma raacsani, iwn.

Tusaale: akhriso bayaankan soo socda oo hadii bayaanka run yahay goobaabi (R) hadii bayaanku been yahayna goobaabi (B).

R B Biyuhu waa asaaska nolosha.

5.15.3 Imtixaanka Isku-aadinta: (The Matching Test Item)

Imtixaanka noocan ah wuxuu ka kooban yahay laba qeybood (tiir) oo isbarbar socda. Dhinac waxaa ku qoran ereyo, lambar, astaan ama waxyaabo kale, dhanka kalena waxaa ku qoran ereyo, weedho ama jawaabo ku habboon kuwii dhinaca kale ku qoranaa. Ardayga ama la imtixaanuhu waxaa laga rabaa in uu isku aadiyo kuwa isku haboon ama isqaadan kara ee labada dhinac ku kala jira.

Waxqabadka 16aad

Adiga oo ku salaynaya waxii aad soo baratay, daji hal qeyb oo su'aalo isku aadin ah oo la xariirta madada gaarka ah ee aad baraha katahay.

Imtixaankani wuxuu ka kooban yahay laba qaybood, su'aal ama (bayaan ama faqro) iyo qeebta kale oo ah dhoor soo jeedin oo jawaabo ah (Xulasho). Qeybta

5.15.4 Imtixaanka Xulashada Badan: (The Multiple-Choice Test Item)

kowaad waa qeybta asaasiga ah, waxaana loo qori karaa qaab su'aal ahaan ah ama qaab faqro aan dhamaystirneen ah. Qeybta labaad oo waxii la kala xulan lahaa, waxayna noqon kartaa ereyo, tiro, astaamo ama weero. Hal kamid ah xulashooyinka waa in ay ahaato jawaabta ugu habboon (ugu saxan) ee su'aasha la isweydiyay, xulashooyinka kalana waa in ay ahaadaan kuwo aan aheen jawaabtii ugu habboon balse aan aad ugu fageyn jawaabta ugu habboon (saxda ah).

Tusaale: Akhri su'aashan soo socota oo kadooro jawaabta saxda ah. Dalkeena Somaaliya waxa uu ku yaalaa:

- b) Waqooyiga Afrika t) Bartamaha Afrika j) Galbeedka Afrika kh) Bariga Afrika

5.16 Dajinta runta ku saleysan Constructing the Objective Test Items)

Waxqabadka 17aad

Mudane bare horay ma u dajisay imtixaan moowduuci ah (objective test)? Hadii jawaabtaadu haa tahay, usoo bandhig ardayda kale habka loo dajiyo imtixaanka noocaan ah.

Waxaan horay u soo baranay in qeybaha imtixaanka ay yihiin su'aal ama oraah isku dayaya in ay soo bandhigaan heerka aqoonta, awoodda ama fahamka moowduuc gaar ah. Sidaa darteed, qorista imtixaan qeybo wanaagsan leh waa farshaxan u baahan xoogaa xirfad ah, waqti, adkeysiga iyo hal abuur. Kuwa soo socda waa tilmaamaha guud ee dhismaha nooc kasta oo qeybaha ama walxaha imtixaanka ujeeddada ah:

- Qaabaynta qeybaha (su'aalaha) waa inuu noqdaa mid cad oo u kala baxsan sida ugu macquulsan. Ka fogow dejinta su'aalo isku xiran (isku-dhaw).
- Qeybaha (su'aalaha) waa in loo qaabeeyaa si loo tijaabiyo muhiimada ee maaha in loo qaabeeyo qaab aan aqoon laga kororsanaynin.
- Hubso inay jirto jawaab kaliya oo sax ah ama ugu fican.
- Is ilaali in si aan ula kac ahayn u bixiso jawaabta adiga oo siinaaya tilmaamo aan quseynin ama loo baahneen.
- U adeegso luuqad ku haboon heerka ardayda (la imtixaanayaasha).
- Qeybaha (su'aalaha) imtixaanka uu ka koobanyahay waa in ay ahaadaan kuwa cabbiraya waxqabad gaar ah balse aysan ahayn kuwa cabbiraaya waxqabadyo iyo aqoon guud.
- Waa in aad heshaa qof madax banaan oo kaa hubiya qeybaha imtixaanka.

5.17 Qiimaynta Cutubka

Ka Jawaab Su'aalaha soo socda:

1. Maxaa loola jeedaa erayga imtixaan?
2. Sharaxaad kooban kabixi waxa ay kala yihiin cabbiraada waxqabadka ugu sareeya iyo cabbiraada caadiga ah.
3. Qor dhaliilaha (caqabadaha) uu leeyahay imtixaanka qoraalka.
4. Goorma ayay tahay in la isticmaalo imtixaanka runta ku saleysan.
5. Tax qaar kamid ah waxyaabaha la tixgeliyo marka la dejinaayo qeybaha imtixaanka qoraalka.
6. Waa maxay astaamaha ugu muhiimsan ee imtixaanka ujeeddada kaga duwanyahay imtixaanka maqaalka?

5.18 Tixraacyo (References)

Gronlund, N.E. (1985). Measurement and Evaluation in Teaching. New York: Macmillan

Publishing Company,

Iwuji, V.B.C. (1997) Measurement and Evaluation for Effective Teaching and Learning. CRC

Publishing. Owerri:.

Nenty, H.J (1985). Fundamentals of Measurement and Evaluation in Education Calabar,

University of Calabar.

Onasanya, Kola (1991), Evaluation of Students Achievement .Pius Debo (Nigeria), Ijebu –Od;

Ughamadu, K.A (1991). Understanding and Implementing Continuous Assesment. Benin City:

World of Books Publishers, , Nigeria.

Cutubka 6aad: Qorsheynta iyo Maamulida Imtixaanada (Test Planning and Administration)

6.1 Horudhaca Cutubka

Cutubkaan waxaad ku baran doontaa sida loo qorsheeyo imtixaan iyo maamulkiisa. Haddii si kale loo dhaho, waxaad halkaan ku baran doontaa waxyaabaha ay tahay

in laga fekaro marka lagu jiro marxaladda diyaarinta iyo qorshaynta imtixaanka, sida sahan loogu sameeyo casharrada uu muqararku ka koobanyahay iyo weliba sida loo hubiyo ku haboonaanta imtixaanka ujeeddooyinka waxbarshada. Sidoo kale cutubkaan waxaan ku baran doonaa hubinta soo saarista imtixaan sax ah.

Waxaa kale oo aad cutubkan ku baran doontaa sida loo hubiyo tayada maamulka imtixaanka, kalsoonidiisa iyo casriyeynta hababka maamulidda imtixaanada.

6.2 Ujeeddooyinka Cutubka

Bare ardaydu waxa ay awood u yeelan doonaan casharkan marka uu dhammaado in ay:

1. Gartaan susunta qodobada la xiriira qorsheynta imtixaanka fasalka.
2. Diyaariyaan imtixaan lagu kalsoonaan karo natiijadiisa.
3. Isu keenaan weydiimaha imtixaanka, si loo adeegsado.
4. Sharraxaan ujeedada laga leeyahay maamulidda imtixaanka.
5. Sheegaan tallaabooyinka loo baahanyahay in la qaado, si loo hagaajiyo maamulidda imtixaanka

6. Gartaan baahida loo qabo hufnaanta iyo ku kalsoonaanta maamulka imtixaanka.
7. Taxaan qodobada la tixgelinaayo si loo ogaado in maamulka imtixaanku yahay mid hufan oo lagu kalsoonaan karo.

6.3 Tasmada Cutubka

6.1 Horudhaca Cutubka
6.2 Ujeeddoyinka Cutubka
6.3 Tusmo (content)
6.4 Qorsheynta Imtixaanka Fasalka: (Planning the Classroom Test)
6.4.1 Arrimaha la tixgalinaayo xilliga qorsheynta imtixaanka (Considerations in Test Planning)
6.4.2 Hubinta Ujeeddooyinka Waxbarashada (Scrutiny of Instructional Objectives)
6.4.3 Sahminta Qeybaha Buugga/Muqararka (Content Survey)
6.4.4 Qorsheynta shaxda cadeymaha la xiriira imtixaanaadka (Planning the Table of Specification)
6.5 Qorista Su'aalaha Imtixaanka (Writing Test Items)
6.6 Isukeenidda qeybaha imtixaanka (Assembling the Test items)
6.6.1 Tilmaamaha ama Hagaha Diyaarinta Qeybaha Imtixaanka runta ku saleysan (Guide for Preparing the Objective Test Items)
6.1.2 Tilmaamaha diyaarinta imtixaanka qoraalka (Guide for Preparing Essay Test)
6.7 Maamulidda Imtixaanka Fasalka: (The Administration of Classroom Test)
6.71 Xaqiijinta tayada Maamulidda Imtixaanada (Ensuring Quality in Test Administration)
6.72 Ku kalsoonaanta iyo hufnaanta maamulka Imtixaanka (Credibility and Civility in Test Administration)
6.8 Qiimeynta Cutubka
6.9 Tixraacyo (References)

6.4 Qorsheynta Imtixaanka Fasalka: (Planning the Classroom Test)

Waxqabadka 1aad

Koox koox uga dood hababka loo maro imtixaan dajinta.

Sameynta su'aalo saxan oo lagu kalsoonaan karo oo waliba la adeegsan karo waxa ay u baahantahay qorshe wanaagsan. Qorshuhu waxa uu u baahanyahay in la sameeyo qaab -dhismeed hagi kara macallinka marka uu dejinaayo su'aalaha imtixaanka. Tani waa lagama maarmaan sababtoo ah imtixaanka fasalku waa furaha qiimeynta miro-dhalka waxbarashada.

Saxnaanshaha (validity), ku kalsoonaanta (reliability) iyo adeegsiga (usability) imtixaanka waxa ay ku xirantahay sida looga taxadaro qorsheyntiisa loona diyaariyo. Qorsheyntu waxay gacan ka geysataa hubinta in imtixaanku daboolaa ujeeddooyinkii waxbarasho ee hore loo degsaday iyo in su'aalaha imtixaanka noqdaan kuwa badankood ka wada imaada muqararka qaybihiisa kala duwan ee ay ardaydu soo qaateen.

Sidaa darteed, qorsheynta imtixaanka waxa ay ka kaalmaynaysaa macallinka in uu hubiyo in imtixaanku koobaayo ujeeddooyinkii waxbarashada ee laga lahaay maaddada iyo sidoo kale in uu koobaayo qaybaha kala duwan ee ay maadadu ka koobantahay. Haddaba, tani waxay horseedaysaa diyaarinta shax cad oo imtixaanka lagu qaadi karo, isla markaana maanka lagu haayo imtixaanku nooca uu yahay taasoo ka dhigeysa imtixaanka mid ku habboon xaqiijinta ujeeddooyinka laga leeyahay.

Faahfaahin ku saabsan qorshaynta iyo qaab-dhismeedka imtixaanka waxa aan ku lafa guri doonaa cinwaan hoosaadyada soo socda.

6.4.1 Arrimaha la tixgalinaayo xilliga qorsheynta imtixaanka (Considerations in Test Planning)

Waxqabadka 2aad

Waa maxay qorsheyn? Waligaa imtixaan ma qorsheysay kahor inta aadan dejin? Haday jawaabtaadu haa tahay, waxaad qortaa tallaabooyinka aad u martay.

Si loo qorsheeyo imtixaan wax-ku-ool ah oo daboolaaya casharradii lasoo qaatay kana tarjumaaya ujeeddooyinkii waxbarashada ee la doonaayay in la gaaro, waxaa lagama maarmaan ah in latixgeliyo dhowrka arrimood ee soo socda:

- Waa in la go'aamiyaa yoolka ama ujeedada imtixaanka.
- Waa in la qeexaa ujeeddooyinka waxbarasho iyo tasmada muqararka ee la rabo in la cabbiro.
- Waa in la go'aamiyo mira-dhal kasta ee waxbarasho mudnaanta la siinaayo inta ay la egtahay iyada oo lala barbardhigaayo mira-dhalyada kale.
- Waa in la doortaa qaabaynta ugu haboon ee laga dhigi karo nooca su'aasha; qoraal (essay) ama mid run ku saleysan (objective).
- Waa in la sameeyo jadwalka qeexitaanka (blue print table) si uu hage ugu noqdo dejinta imtixaanka.
- Waa in la diyaariyaa su'aalo la xariira ujeeddooyinka waxbarashada ee lagu qeexay qorshaha imtixaanka.
- Waa in la doortaa qaabka dhibco siinta iyo fasiraadda natiijada.
- Waa in la go'aamiyaa muddada imtixaanka lagu guda jiraayo.

6.4.2 Hubinta Ujeeddooyinka Waxbarashada (Scrutiny of Instructional Objectives)

Ujeeddoyinka waxbarashada ee maadada si taxadar leh ayaa looga fekaraa marka la horumarinaayo su'aalaha imtixaanka. Maxaa yeeley ujeeddoyinka waxbarashada waxa ay ka tarjumayaan isbedellada laga filaayo in laga dareemo ardayda kadib markii maaddada ama sannad dugsiyeedka dhamaado.

Ujeeddooyinka waxbarasho sida caadiga ah waxay qiimeeyaan dabeecadaha garashada, kuwaas oo Bloom (1956) uu u kala saaray lixdii qeybood ee aan horay usoo baranay oo kala ahaay garasho (knowledge), fahan (comprehension), dhaqangelin (application), falanqeyn (analysis), halabuur (synthesis) iyo ugu danbayn qiimeyn (evaluation).

Ujeeddooyinkaan kala duwan ee aan kor kusoo xusnay waa in intoodan badan laga helaa qaybaha imtixaanka ayada oo latixgelinaayo heerka muhiimadda ee markaas laga leeyahay imtixaanka iyo ujeeddada waxbarasho ee larabo in lagu gaaro. ugu danbayntii hubinta ujeeddooyinka waxbarashada iyo qaybaha casharka ee manhajka ama muqararka waa waxa horumarinta imtixaanka udub dhexaadka u ah.

6.4.3 Sahminta Qeybaha Buugga/Muqararka (Content Survey)

Habkani waxa uu ka hadlayaa tasmada casharada buugga ama maaddada ee la rabo in imtixaanku daboolo. Imtixaan dejiyuhu waxa uu sameystaa naqshad ay ku cadahay xiriirka tasmada buuga (casharada iyo casharo hoosaadyada) ee la rabo in imtixaanku ka koobnaado.

Isu-miisaamiddu waxay ku xiran tahay muhiimadda iyo hadba sida xoogga loo saaray qeyb kasta oo kamid ah casharka. Sahminta qaybaha casharka waa lagama maarmaan maadaama ay tahay habka kaliya ee lagu ogaan karo in ujeeddooyinkii waxbarashada lagu guuleystay iyo heerka uu la egyahay gaaritaanka ujeedooyinka.

6.4.4 Qorsheynta shaxda cadeymaha la xiriira imtixaanaadka (Planning the Table of Specification)

Waxqabadka 3aad

Koox koox is qeybiya kadiba doorta cutub kamid ah maadada cilmiga bulshada ee fasalka afaraad si aad uga dajisaan imtixaan isku dheelitiran adinka oo isticmaalaya jadwalka qeexan (Table of Specification).

Jadwalka imtixaanka ee qeexan (Table of Specification) waxa uu ka koobanyahay laba qayb oo caddeynaysa heerka isku xirnaanta ee ujeeddooyinka waxbarashada (educational objectives) iyo tasmada maaddada (course content). Qorshaynta

wanaagsan ee jadwalkeedu qeexan yahay waxay kor u qaadeysaa ansaxnimada iyo saxnaanta imtixaanka kaasoo ah mid hore loo soo qorsheeyay.

Labada qayboodee tasmada iyo ujeeddooyinka waxa ay wada gelaayaan jadwalka iyada oo liiska ujeeddooyinka loogu qoraayo si gudub ah (horizontal), tasmadana loogu qoraayo si qoton ah (vertical) si loo helo qaabeyn dhammeystiran oo horurmarineysa qeybaha imtixaanka.

Jadwalka Caddeynta (Table of Specification) waxaa loo qorsheeyay in laga taxadaro gaarsiinta qeybaha imtixaanka tasmada buugga oo dhan iyo ujeeddooyinka waxbaridda si loo helo saami sax ah marka loo fiiriyo heerka isku habbonaanta iyo sida xoogga loo saaray iswaafajintooda (content and objectives) xilliga baridda iyo barashada ama geeddi socodka hababka waxbarasho.

Si aan u fahanno waxa loola jeedo jadwalka caddeynta ama qeexidda (Table of Specification), waxa aan tusaale usoo qaadanaynaa jadwalka 1aad ee hoos ku qoran.

Tasmada (content)		Ujeeddooyin (objectives)						
Aagga (Area)	boqolay (percentage)	X a s u u s (knowledge) 10%	Faham (comprehension) 15%	Dhaqa-ngelin (application) 15%	Falan-qeyn (analysis) 30%	Hal-abuurd (synthesis) 10%	Qiim-eyn (evaluation) 20%	Wadar 100
casharka B	15%	-	1	-	2	-	-	3
casharka T	15%	-	1	-	2	-	-	3
casharka J	25%	1	-	1	1	1	1	5
casharka X	25%	1	-	1	1	1	1	5
casharka KH	20%	-	1	1	-	-	2	4
Wadar	100%	2	3	3	6	2	4	20

Jadwalka 5.1: jadwalka caddeynta ama qeexidda (Test Blue Print/Table of Specification).

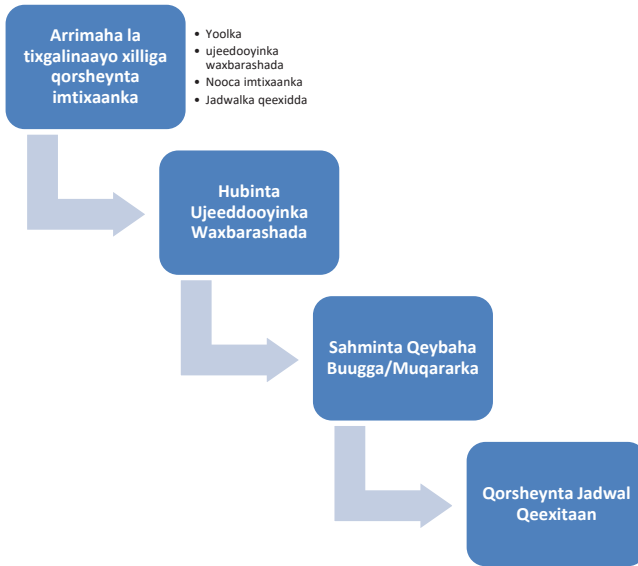
- I. Tixgelinta ugu horreysa ee horumarinta imtixaan dejinta waa boqolayda looga qoondaynaayo su'aalaha ka imaanaayo ujeedooyinka heerkoodu sareeyo iyo kuwa heerkoodu hooseeyo ee qeybaha ujeedooyinka waxbarashada ee garashada (cognitive level). Tani waxa ay faa'ideyneysaa in la ogaado tirada su'aalaha ee ka imaan kara qayb walba ee ka mid ah ujeedooyinka waxbarashada ee qaybaha garashada (cognitive). Marka aan si dhow u fiirino qaabka su'aalaha ugu qaybsanyihiin jadwalka kor ku qoran, waxa aan ogaanaynaa in su'aalaha lagasoo qaatay qaybaha hoose [laga bilaabo garashada (knowledge) ilaa dhaqan-gelinta (application)] ay u dhigmaan 40%, halka su'aalaha lagasoo qaatay qaybaha heerkoodu sarreeyo [laga bilaabo falanqaynta (analysis) ilaa qiimeynta (evaluation)] uu noqonaayo 60%. Tan micnaheedu waxa ay tahay in 40% su'aalaha imtixaanku noqdan doonaan kuwo heerka hoose ah halka 60% ay noqonayaan su'aalo heerkoodu sarreeyo. Ardayda imtixaanka noocan ah laga qaadaayo waa arday heerkoodu waxbarasho sareeyo.
- II. Sida uu muujinaayo jadwal 5.1 ee kore dejinta jadwalka qeexidda (specification table) waxaa loo diyaariyaa laba qaab-howleed oo leh taxanaha tasmada oo qoton ah (vertical) iyo ujeedooyinka oo gudub ah (horizontal).
- III. Isu-miisaanaanta loo qoondeeyey ee boqolleyda labada qaybood ee dhanka tasmada iyo ujeedooyinka waa muhiim in la muujiyo si loo ilaaliyo isku dheelli tirnaanta.
- IV. Go'aan gaarista tirada qeybaha imtixaanka ee laysku aadiyey lana adeegsadey waa mid asaasi ah si loo go'aansado aag kasta tirada su'aalaha laga soo qaadanaayo.

Horumarinta jadwalka qeexan waxaa daba socda qorista su'aalaha. Haddii dejinta jadwalka qeexidda (specification table) iyo qorista su'aalaha (item writing) la isla qoro oo aan waqti dheer loo dhaxaysiin, taasi waxa ay damaanad qaad u tahay in la dejiyo imtixaan su'aalihisu isu dheelli tiranyihiin xagga adkaanshaha.

Jadwalka qeexan (specification table) waa loo adeegsan karaa imtixaanada qoraalka (essay questions) iyo imtixaanada runta ku saleysan (objective test).

Arrimaha la tixgalinaayo xilliga qorsheynta imtixaanka

- Yoolka
- ujeedooyinka waxbarashada
- Nooca imtixaanka
- Jadwalka qeexidda

Jaantuska 6.1 Qaybaha uu ka koobanyahay qorsheynta imtixaanka fasalka

Waxqabadka 4aad

Waa maxay baahida keenaysa in dhaqsa loo qoro su'aalaha imtixaanka? Fekerkaada la wadaag ardayda kale.

6.5 Qorista Su'aalaha Imtixaanka (Writing Test Items)

Tallaabada xigta shaqada qorsheynta imtixaanka fasalku waa diyaarinta imtixaan sax ah. Qodobadan soo socda waxa ay naga kaalmaynaayaan raacistooda in aan dejino imtixaan sax ah oo isu dheelli tiran:

- b) waa in aad maanka ku haysaa jadwalka qeexan (specification table) marka la qoraayo su'aalaha imtixaanka maxaa yelay jadwalku waxa uu ku hagayaa macallinka in uu dejiyo imtixaan saxan oo la isku hallayn karo.
- t) Curi tiro imtixaano ah oo ka badan inta ku cad jadwalka qeexidda. Tani waxa ay jaanis u tahay in markii macallinka dib u eegis ku sameeyo su'aalaha qaarkii uu u arko in aysan ku habooneen uu ka saari karo.
- j) Adeegso luqad cad, si imtixaanku u noqdo mid si fudud loo fahmi karo.
- x) Ku dadaal si aad u soo saartid imtixaanka waqti ku habboon.
- kh) Sii waqti ku filan si aad ugu ogolaatid ardayda celcelis ahaan in ay dhammeeyaan waajibka loo diray.
- d) U deji qorshe wanaagsan dhibca siinta su'aalaha.
- r) Howsha imtixaanka waa in la tijaabiyaa (la qiimeeyaa) iyada oo marka hore hal qof ama ka badan oo asxaabta ka mid ah loo dhiibo imtixaanka si ay u hubiyaan tayada imtixaanka, markaas kadibna waa in loo sii gudbiyaa xeel dheerayaal si ay qiimeyn kama danbeys ah ugu sameeyaan. Khubaradaas waa in ay ku jiraan khubaro ku takhasustay cabbiraadda iyo qiimeynta (educational measurement and evaluation) iyo qaar maaddadaas ku takhasusay (specific subject specialist). Isu geynta fikradaha khubarada ayaa wax looga beddeli karaa imtixaanka.

6.6 Isukeenidda qeybaha imtixaanka (Assembling the Test items)

Isukeenidda qaybaha imtixaanka waxaa loola jeedaa in su'aalaha qaab la fahmi karo la iskugu xiro maadaama laga keenaayo su'aalaha casharro kala duwan. Tusaale ahaan cadii casharka 1aad laga keeno dhowr su'aal oo sax iyo qalad ah kan 5aadna laga keeno sidoo kale dhowr su'aal oo sax iyo qalad ah, waxaa loo baahanyahay in dhammaan su'aalaha sax iyo qaldaka ah hal meel la isku geeyo. Sidaasoo kale ayaa lagu samaynaa su'aalaha isku qaabka ah laakiin casharro kala duwan laga keenay.

Sidaan horay usoo dhignayba su'aalaha imtixaanka waxa ay isugu jiri karaan kuwa qoraal ah (essay questions) iyo kuwa run ku saleysan (objective questions). Cinwaan hoosaadyad soo socda ayaa naga kaalmayn doona sida ugu habboon ee labada qaybood ee imtixaanka su'aalihiisa noqon karaan.

6.6.1 Tilmaamaha ama Hagaha Diyaarinta Qeybaha Imtixaanka

Waxqabadka 5aad

Mudane macallin, la wadaag saaxiibadaada fasalka tallaabooyinka aad raacdid marka aad dejineysid imtixaan mowduuci ah.

- U habee qeybaha imtixaanka si sax ah, taasoo ka dhigeysa imtixaanka mid la akhrin karo lana fahmi karo.
- Qorshee qaabka imtixaan ee aad rabtid si uu u noqdo mid ku habboon kaydinta jawaabaha iyo sidoo kale dhibca siinta imtixaanka ee waraaqaha jawaabaha kala duwan.
- Is raaci qaybaha su'aalaha isku qaabka ah sida kuwa sax iyo qaladka ah, kuwa doorashada ah, kuwa buuxinta ah iwm)
- U habeey qeybaha imtixaanka si horukac leh (progressive order), iyada oo su'aalaha laga bilaabayo midda ugu fudud laguna soo xirayo tan ugu adag (from simple to complex form).
- Iska huhi in su'aalaha qaar kamid ah aysan bixin jawaabta qayb kale oo imtixaanka kamid ah.
- Sidoo kale iska hubi in su'aalaha qaybaha doorashada jawaabta saxda ah uusan noqon hal xaraf, sida in jawaabta saxda ah ee qaybta 1aad tahay B, tan labaadna B, tan saddexaadna B, tan afaraadna B, iww.

Talaabada ugu danbeysa ka hor inta aanad daabicin imtixaanka waa in si taxadar leh loo saxo. Imtixaanka laftaadu u qaado sida ay ardaydu u qaadan lahaayeen imtixaanka. Samaynta sidaas mararka qaarkood waxay muujinaysaa khaladaad aad si fudud u waayi lahayd haddii aad si fudud u akhrinayso imtixaanka. Ogaysiisyada ku saabsan wax-ka-hortagga wax-ka-hortagga inta ay ardaydu imtixaanka gelayaan waxa ay lumisaa waqti oo ay ardayda qaar ka jeediyaan. Samaynta sidaas oo kale waxay faragalinaysaa feejignaanta ardayda.

6.2.2 Tilmaamaha diyaarinta imtixaanka qoraalka (Guide for Preparing Essay Test)

Waxqabadka 6aad

- Mudane macallin, Maka duwanyihiin tallaabooyinka la raacdo marka la dajinayo imtixaanka qoraalka kii hore aad usoo baratay? Hadey jawaabtaadu haa tahay soo bandhig kala duwanashaha.
- Qeybaha imtixaanku waa in aysan noqon kuwo fara badan ama dhaadheer oo la imtixaanuhu ama ardaygu ku jahawareero ka jawaabistooda ama u baahdo waqti ka badan kan loo qoondeeyay imtixaanka.
- Hubi qaab-dhismeedku inuu ka bilaabanayo kuwo sahlan si is-xigxigtana usoo adkaanayo.
- Waxaa la door bidayaa in ardayda oo dhan lagu imtixaano su'aalo isku wada mid ah si loo ilaaliyo caddaaladda dhibca siinta.
- U qor tilmaamo cad cad oo uu ardayga raacaayo marka uu ka jawaab celinaayo su'aalaha.
- U caddee qimaha ama darajada su'aal kasta leedahay.
- Inta aad ku jirtid diyaarinta imtixaanka ogow in aad tahay garsoore, ka ilaali ardayga su'aalo aan caddayn.
- Intaas kadib imtixaanka waxaa loo gudbiyaa maamulka imtixaanka ku shaqada leh, oo isaguna ku sameeya dib-u-eegis.

6.7 Maamulidda Imtixaanka Fasalka: (The Administration of Classroom Test)

Waxqabadka 7aad

- Uga dooda koox koox waxa loo la jeedo maamulidda imtixaanka? Kadibna qora waxa doodiina kasoo baxa.

Qaybihii hore ee curubkaan waxa aan kusoo baranay sida ugu haboon ee loo qorshany karo imtixaanka iyo sida loo dejin karo. Hadda qaybtaan waxa aan ku baran doonaa sida ugu haboon ee loo maamuli karo imtixaanka si uusan dadaalkii badnaa ee lagusoo bixiyay qorshaynta iyo dejinta imtixaanka u dayacmin. Arrintaani waxa ay ka dhigantahay in saxnaanta iyo kalsoonida imtixaanku hoos u dhici karto haddii maamulku noqdo mid liita.

Inta ay socoto howsha maamulka imtixaanku ardayda oo dhan waa in ay ku qabaan kalsooni loona muujiyo caddaalad si ay iyaguna usoo bandhigaan kartidooda una helaan natiijooyin ku salaysan halbeeggi loo dejiyey. Tani waxay u baahan tahay in la siiyo jir ahaan iyo maskax ahaanba degaan fiican ama ku habboon si ay ardaydu ula soo baxaan dadaal iyo kartiba, loogana ilaaliyo arrimaha qaar sida falal xumeyn ah (aar goosi) iyo hanjabaad ama gooddi aan loo baahnayn oo ka timaada dhanka maamulka imtixaanka taasoo ah fara-gelin taban oo wax u dhimaysa halbeegyadii hore loo dejiyey ee ujeeddooyinkii waxbarashada.

6.7.1 Xaqiijinta tayada Maamulidda Imtixaanada (Ensuring Quality in Test Administration)

Waxqabadka 8aad

- Waxaad sameysaan dood wadareed ku saabsan faa'iidooyinka maamulidda imtixaanka.

Tayada iyo si wanaagsan u xakamaynta waa labo arrimood oo aad muhiim ugu ah loogana baahan yahay maamulka imtixaanka. Tilmaamayaasha iyo tallaabooyinka soo socda waxa ay la xiriiraan sifooyinka laga rabo maamulka imtixaanka si loo xaqiijiyo tayada maamulka imtixaanka:

- Ka soo qaadista xafiiska waraaqaha imtixaanka waqtigii loogu tala galay si loo bilaabo waqtigii saxda ahaa oo laysku ogaa.
- Xaqiijinta in loo hogaansamay shuruudihii imtixaanka si looga hortago isku dhac u dhaxeeya ardayda dhexdooda ama ardayda iyo howl- wadeennada imtixaanka maamulaaya.
- Hubinta nidaamka iyo saxnaanta habka imtixaanka loogu qeybiyey ardayda.
- Imtixaanka ka hor hadal aan lagama maarmaan ahayn ha u jeedin ardayda si waqtiga loo ilaaliyo. Maxaa yeelay ardayga waqtigiisa loogama lumin karo: faallooyin aan loo baahnayn, tilmaamo iyo hanjabaad abuuri karta walaac ama xasarad. Waxaase lama huraan ah in ardaygu sii ogyahay in qishka ay cigaabi ka dhalan karto.
- Haddii ay dhacdo in ay timaado xaalad lama huraan ka dhigaysa in lala hadlo ardayda sida khalad madbacaddu keentay waa lala hadlayaa si loogu caddeeyo arrintaas jirta.
- Yaree xilliga imtixaanka wax kasta oo keeni kara buuq iyo jahwareer si jawiga imtixaanka u ahaado mid degan oo ku haboon imtixaanka.

6.7.2 Kalsooni ku qabidda iyo hufnaanta maamulka Imtixaanka (Credibility and Civility in Test Administration)

Hufnaanta iyo ku kalsoonaanta maamulidda imtixaanka waxa ay kamid tahay astaamaha wax lagu qiimeeyo waana mid ku habboon qiimeynta joogtada ah oo ay adeegsadaan guddiyada waxbarasho ee bulshadu.

Ku kalsoonaantu waxay la xiriirtaa qiimaha ugu dambeeya ee dad qaato, dadka isticmaala natiijada si ay wax u qiimeeyaan waxay natiijada ku ixtiraamaan heerkeeda iyo hay'adda shahaadada bixisay.

Halka hufnaanta ay rabto in qofka lagu qiimeeyo xaalado sida inuu wanaag muujiyo caqabadna uusan muujin, meelaha qaarna waxaa loo tixgaliyaa hab-dhaqankiisa. Sidaa darteed, maamulka imtixanku, waa inuu bixiyaa dadaal xoog leh si loo arko in la imtixaanayaasha la siiyay caddaalad, caawin la'aan si ay usoo bandhigaan wixi ay barteen iyadoo loo tixgelinaayo:

- i. Hagaha (instruction):** Imtixaanku waa inuu ka koobnaado hagayaal (instructions) laba qole ku kala socota: mid waxa ay hagaysaa howl-wadeennada imtixaanka maamulaya iyo hagayaal (instructions) ku wajahan la imtixaanaha ama ardayga.

Hagayaasha (instructions) ku wajahan howl-wadeennada maamulaya imtixaanka waxay sharaxayaan sida ay tahay in imtixanka u maamulaan, sida ardayda ay tahay in ay u fadhistaan, waxa loo ogolyahay ardayda in ay adeegsadaan iyo waxa aan loo ogoleen, xilliga ugu horreeya ee ardayga ugu horreeya bixi karo, xilliga ugu danbeeya ee ardayga soo daahay loo ogolaan karo in uu soo galo goobta imtixaanka iwm.

Dhanka kale, hagayaasha (instructions) ku wajahan ardayga waxa ay toos u taabanayaan ardayga, waxa ay u sheegayaan waxa laga rabo in uu qabto, qaabka aya tahay in uu uga jawaab celiyo su'aalaha, waqtiga uu heesto si uu uga jawabo su'aalaha, imtixaanka uu gelaayo nooca uu yahay iwm.

Waxaa haboon in meelaha qaar latusiyo ardayga tusaale. Waxaa kaloo aad muhiim u ah in ardayga loogu qoro hagayaasha (the instructions) luqad fudud oo uu fahmi karo, haddii luqadda ay ku qorantahay hagayaashu tahay mid ku adag ardayda, howl-wadeennada imtixaanka waa ay u fasiri karaan si ardayda usoo bandhigaan aqoontooda si caqabad la'aan ah.

- ii. Muddada imtixaanku soconaayo (Duration of the Test):** Waqtiga imtixaanka loo qoondeeyey farsamo ahaan waa muhiim, waana shaqo ay leeyihiin maamulka imtixaanka iyo ardayduba ayna tahay in ay isla meel-dhigaan. Waqti ku filan waa in ardayda la siiyaa fursado ay kusoo bandhigaan waxa ay yaqaaniin iyo waxa ay qaban karaan. Muddada imtixaanku waa in ay ka tarjuntaa da'da iyo heerka feejignaanta ardayga (attention span) iyo sidoo kale ujeedada imtixaanka laga leeyahay.

- iii. Hagaajinta goobta iyo fadhiga (Venue and Sitting Arrangement):** Deegaanka imtixaanku waa inuu yahay mid ardayga saaxiiblaah oo caawinaaya marka loo eego xaaladaha muuqaal sida bedka lagu shaqeynaayo, laga heli karo wixi loo baahnaa sida kursi iyo miis wanaagsan, ileys ku habboon, hawo fiican, heerkul wanaagsan, kala fogaan suuragal ah iwm. Waxaa muhiim ah inuu helo kuraas raaxa leh kuna filan ardayda oo uusan marnaba dareemin

walaac iyo cabsi si uu u soo bandhigo wixii uu soo bartay.

iv. Xaaladaha kale ee lagama maar-maanka ah (Other necessary conditions):

Xaaladaha kale ee lagama-maarmaanka ah waxaa ka mid ah in su'aalaha iyo waraaqahasu'aaluhisunoqdaanmunaasab, leeyihiinnaastaamowanaagsan, lagana helin waraaqaha wax tusinaaya cabsi gelin iyo khaladaad. Dhammaan arrimahaas lasoo sheegey waa lagama maarmaan si loo kobciyo maamulka imtixaanka loona sameeyo qiimeyn casri ah. Dhanka kale dhammaan agabka uu u baahanyahay ardayga inta lagu guda jiro imtixaanka waa in horay loogusii diyaariyaa ama loo wargeliyaa agabka uu u baahanyahay xilli hore si uu ugusoo tala galo.

Dhammaan waxyaabha aan kor kusoo xusnay waa lagama maarmaan si sare loogu qaado maamulidda imtixaanka loogana dhigo mid hufan oo hagaagsan.

Dhanka kale, marka laga hadlaayo heerka ku kalsoonaanta natiijada imtixaanka waa in dadaal dheeri ah lagu bixiyaa in lahubiyo su'aalaha imtixaanka kahor inta aan loo bandhigin ardayda. Sidoo kale maamulayaasha imtixaanka iyo qiimeeyayaashu waa in ay ahaadaan kuwo la xaqiijiyey anshaxooda, daacadnimadooda, waana in ay haystaan shahaadooyin xirfadeed. Qorista imtixaanku waa in ay wadataa darajadi la siin lahaa si nidaamsan oo qeyb kasta wadato dhibcaheedii. Intaasoo dhami waa muhiim sababtoo ah waxa ay saamayn ku leedahay xaaladda kalsoonida ee lagu qabi karo natiijada imtixaanka.

6.8 Qiimaynta Cutubka

Ka Jawaab Su'aalaha soo socda:

- 1) Sheeg shan arrimood oo la tixgaliyo (diiradda la saaro) marka la qorsheynayo imtixaanka fasalka.
- 2) Maxay lagama maarmaan u tahay in la diyaariyo jadwalka qeexan inta aandan qorin walxaha ama qeybaha imtixaanka?
- 3) Waa maxay maamulka (maamulida) imtixaanka?
- 4) Tax talaabooyinka ku lugta leh maamulka imtixaanka?
- 5) Maxay muhiim u tahay in la hubiyo kalsoonida iyo ilbaxnimada maamulka imtixaanku?

- 6) Sharax waxa laga wado ku kalsoonaanta maamulidda imtixaanka
- 7) Sharaxaad kooban ka bixi waxaa laga wado xaqiijinta tayada marka lagu guda jiro maamulidda imtixaanka

6.9 Tixraacyo (References)

Gagné, R. M., Briggs, L. J., & Wager, W. W. (1992). Principles of instructional design (4th ed.). Fort Worth:

Harcourt, Brace, Jovanovich.

Games, P. A., & Klare, G. R. (1967). Elementary statistics: Data analysis for the behavioral sciences. New York:

McGraw-Hill.

Gronlund, N. E. (2004). Writing instructional objectives for teaching and assessment (7th ed.). Upper Saddle River,

NJ: Pearson, Merrill, Prentice Hall

Linn, R. L., & Miller, M. D. (2005). Measurement and assessment in teaching (9th ed.). Upper Saddle River, NJ:

Pearson, Merrill, Prentice Hall.

Locke, E. A., & Latham, G. P. (2002). Building a practically useful theory of goal setting and task motivation.

American Psychologist, 57, 705–717.

Lord, F. M. (1952). The relation of the reliability of multiple-choice tests to the distribution of item difficulty.

Psychometrika, 17 (2), 181–194.

Rodriguez, M. C. (2005). Three options are optimal for multiple-choice items: A meta-analysis of 80 years of

research. Educational Measurement: Issues and Practice, 24(2), 3–13.

Stevenson, H. W., Stigler, J. W., & Lee, S. (1986). Achievement in mathematics. In H. Stevenson, H. Azuma, &

K. Hakuta (Eds.), Child development and education in Japan (pp. 201–216), New York: Freeman.